

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK UYUMLARININ
OLUMLU YANILSAMALAR VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muhammet Ali AKYEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Şahin KESİCİ

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK UYUMLARININ
OLUMLU YANILSAMALAR VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muhammet Ali AKYEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Şahin KESİCİ

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

i

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammet Ali AKYEL
	Numarası	088301051005
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Olumlu Yanılsamalar Ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

26/07/2019

Muhammet Ali AKYEL

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
---	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammet Ali AKYEL
	Numarası	088301051005
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Şahin KESİCİ
	Tezin Adı	Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Olumlu Yanılsamalar Ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Olumlu Yanılsamalar Ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi başlıklı bu çalışma 10/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Şahin KESİCİ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Hatice İrem ÖZTEKE KOZAN	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR	

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada evli bireylerin evlilik uyumları, olumlu yanlısalarve kişilik özellikleri açısından incelenmiştir.

Bu çalışmayı gerçekleştirirken sürekli, bana olan desteğini ifade eden, beni cesaretlendiren, yol gösteren, çok değerli hocam Prof. Dr. Şahin KESİCİ'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Doç. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ hocama ve tez savunma jürisi olarak çok kıymetli katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Hatice İrem ÖZTEKE KOZAN ile Dr. Öğr. Üyesi Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR hocalarıma da ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın tamamlanmasında en büyük pay sahibi olan kişidir kendisi. Çalışmanın başından sonuna kadar ilgilenen, “Ne olursa olsun oku Oğlum” diyen Aslan Babam. Allah seni başımızdan eksik etmesin.

Şimdiye kadar yaptığı fedakârlıklar ile çocuklarının en iyi şekilde yetişmesini sağlayan canım anneme de ayrıca teşekkür ediyorum.

Vermiş oldukları bilgilerle bu şekilde bir çalışmanın ortaya konulmasına destek olan tüm katılımcılara da teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Son olarak gerek tez çalışmam ve gerekse de iş yaşantım esnasında eve ve çocuklara yeterince vakit ayıramadığım zamanlarda bu yükü kendi başına omuzlayan, desteğini esirgemeyen, bana dünyanın en güzel iki hediyesini; tatlı kızlarımı veren canım eşime. Çok teşekkür ediyorum. Mima Morisetti.

Muhammet Ali AKYEL

Temmuz 2019

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammet Ali AKYEL
	Numarası	088301051005
	Ana Bilim /BilimDalı	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Şahin KESİCİ
	Tezin Adı	Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Olumlu Yanılsamalar Ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi

Bu çalışmada evli bireylerin evlilik uyumları, olumlu yanılsamalar ve kişilik özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu Konya ve Tokat illerinde yaşamakta olan, 113'ü erkek, 89'u kadın toplam 202 evli bireyden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin kişisel bilgilerinin elde edilmesi için Demografik Bilgi Formu, kişilik özelliklerinin belirlenmesi için Bacanlı, İlhan ve Aslan'ın (2009) geliştirdiği Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, evlilik uyumlarının belirlenmesi için Spanier (1976) tarafından geliştirilen Çift Uyum Ölçeği ve sahip oldukları olumlu yanılsamaların belirlenmesi için de Olumlu Yanılsama Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma ilişkisel tarama modelindedir ve evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamalar, kişilik özellikleri ve çift uyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi tekniği kullanılmıştır. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunu yordayıp yordamadığını tespit etmek için ise çoklu regresyon analizi analizi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; Olumlu yanılsama ölçeğinin alt boyutları olan idealleştirilmiş çarpıtma, evlilik idealleri ve evlilik doyumu alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade

etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağıllık alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin, Dışa Dönüklük, Deneyimlere Açıklık, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin alt boyutları olan çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağıllık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde, Nevrotiklik alt boyutu ile ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Olumlu yanılsama, idealleştirilmiş çarpıtma, çift uyumu, evlilik idealleri, dışa dönüklük, nevrotiklik.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Muhammet Ali AKYEL
	Student Number	088301051005
	Department	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)
	Supervisor	Prof. Dr. Şahin KESİCİ
	Title of the Thesis/Dissertation	Examination of Marital Adjustment of Married Individuals in terms of Positive Illusions and Personal Characteristics

In this study, marital adjustment of married individuals is examined in terms of positive illusions and personal characteristics. The working group of the study consists of 202 married individuals including 113 male and 89 female individuals living in Konya and Tokat provinces. Demographic Information Form has been used in order to obtain personal information about the participants, Personality Test of Adjectives developed by Bacanlı, İlhan and Aslan (2009) has been used in order to identify the personal characteristics, Couple Adjustment Scale developed by Spanier (1976) has been used in order to define marital adjustment, and Positive Illusion Scale has been used in order to identify the positive illusions that the participants have. The study is in a survey model and Pearson Correlation Coefficient Technique has been used in order to present the relation between positive illusions, personal characteristics and marital adjustment. Multiple regression analysis has been used in order to identify if positive illusions and personal characteristics of the married individuals predict marital adjustment or not.

According to results gained from the survey, there is a positive and significant relation between the sub-dimensions of Positive Illusions Scale, namely idealistic distortion, marital idealization and marital satisfaction, and the sub-dimensions of Couple Adjustment Scale, namely consensus between couples, expressing themselves sentimentally, satisfaction between the couples and loyalty between the couples.

It has been found out that there is a positive and significant relation between Extroversion, Openness to Experience, Tendermindedness, Responsibility sub-dimensions of the Personality Test of Adjectives and consensus between couples, expressing themselves sentimentally, satisfaction between the couples and loyalty between the couples sub-dimensions of the Couple Adjustment Scale, whereas there is a negative and significant relation between Neuroticism sub-dimension and the latter.

Keywords: Positive illusion, idealistic distortion, couple adjustment, marital idealizations, extroversion, neuroticism

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı.....	7
1.2. Araştırmanın Önemi	8
1.3. Tanımlar.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Evlilik Ve Evlilik Uyumu	10
2.2. Kavramsal Olarak Kişilik	15
2.3. Kişilik Kuramları	18
2.3.1. Psikanalitik Yaklaşım	18
2.3.2. Davranışçı-Sosyal Öğrenme Yaklaşımı	22
2.3.3. İnsancıl Yaklaşım	24
2.3.4. Özellikler (Treyt) Yaklaşımı	25
2.3.4.1. Beş Faktör Kişilik Kuramı	26
2.4. Olumlu Yanılsama (Positive Illusion) Kuramı	34
2.4.1. Yakın İlişkilerde Olumlu Yanılsama.....	36
2.5. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar.....	40
2.5.1. Evlilik Uyumu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar	40
2.5.2. Kişilik İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	54

2.5.3.	Olumlu Yanılsamalar İle İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	56
--------	---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.	Araştırma Modeli.....	59
3.2.	Çalışma Grubu	59
3.3.	Veri Toplama Araçları	59
3.3.1.	Demografik Bilgi Formu	60
3.3.2.	Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT).....	60
3.3.3.	Çift Uyum Ölçeği-ÇUÖ (DAS-Dyadic Adjustment Scale).....	60
3.3.4.	Olumlu Çarpıtma Ölçeği (OÇÖ)	62
3.4.	Verilerin Analizi	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.	Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutları ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	63
4.2.	Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Fikir Birliğini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	66
4.3.	Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Kendini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	67
4.4.	Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Doyumu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	68
4.5.	Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Evli Bireylerin Sahip oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	71
5.2. Evli Bireylerin Sahip oldukları Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	72
5.3. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Fikir Birliğini Yordamasının İncelenmesi.....	73
5.4. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Kendilerini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasının İncelenmesi	75
5.5. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çift Tatminini (Çiftler Arasındaki Doyum) Yordamasının İncelenmesi	76
5.6. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasının İncelenmesi.....	77

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	80
6.2. Öneriler	82
KAYNAKÇA	83
ÖZGEÇMİŞ	109

TABLOLAR LİSTESİ

- Tablo–1.** Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutları ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişki 63
- Tablo–2.** Olumlu Yanılsamalar ve Kişilik Özelliklerinin Çift Uyumunun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Fikir Birliğini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları 66
- Tablo–3.** Olumlu Yanılsamalar ve Kişilik Özelliklerinin Çift Uyumunun Alt Boyutlarından Kendilerini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları 67
- Tablo–4.** Olumlu Yanılsamalar ve Kişilik Özelliklerinin Çift Uyumunun Alt Boyutlarından Çift Tatminini (Çiftler Arasındaki Doyum) Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları 68
- Tablo–5.** Olumlu Yanılsamalar ve Kişilik Özelliklerinin Çift Uyumunun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları 69

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Evlilik, duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçları bakımından birbirlerinden farklı iki kişinin, düşünce ve isteklerini hayata geçirmek, ihtiyaçlarını gidermek amacıyla gerçekleştirdikleri bir dayanışma, cinsel ihtiyaçlarının içerisinde buldukları toplumun değerlerine uygun şekilde karşılanmasına yönelik toplumun onayı ile gerçekleşmiş bir sözleşmedir (Özügürlü, 1985). Özgüven (2001, s. 60) için evlilik, devletin kontrol ve yetkisi altında olması nedeniyle kurumsallaştırılmış olmasının yanında evlenecek çiftleri karı-koca sıfatıyla birbirine bağlayan, bu ilişkiden dünyaya gelecek çocuklara da hukuki bir konum kazandıran kanuni bir birliktelik şeklindedir.

Evlilik, duygusal, biyolojik, yasal vb. pek çok yönleri olan, özgürlük, eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerin arandığı sosyal bir sistemdir (Tutarel-Kışlak, 1999). Bireylerin kendilerine has özellikleri evlilik sürecinde önemli yere sahiptir. Bu bakımdan evlilik sonrasında mutlu bir yaşamı olsun isteyen birçok kişi kendisinin kişilik özelliklerine ve bakış açısına benzer nitelikleri taşıyan kişilerle evlenmeye daha yatkındırlar. Benzer kişilik özellikleri ve bakış açılarına sahip eşlerden oluşan evliliklerde daha az sorun alanı ortaya çıktığı ve bu tip eşlerin birbirlerine ait ilgi alanlarını ve değer yargılarını paylaşarak, ihtiyaçlarını giderme konusunda daha başarılı olduklarını ortaya koyan bir takım çalışmalar bulunmaktadır. (Goodstein ve Lanyon, 1975 aktaran Tutarel-Kışlak, 1999).

Evlilik birliği içerisinde doyum ve uyumun istenilen seviyelere çıkarılması ve evliliğin sürdürülebilirliği ile ilgili birçok etkenden söz edilebilir. Bunlardan birkaçı çocuk sahibi olabilme durumu, çocukların sayısı ve yaşları, kadının çalışma durumu ve işindeki statüsü, ailenin toplam geliri, evdeki işlerin paylaşımındaki tutumlar ile eğitim seviyesi olarak sıralanabilir. Bunlara ek olarak evli bireyler arasındaki iletişimin niteliği, evlilik tipi ve süresi, birbirleri ile ilgili tavır ve davranışları ve aileleriyle kurdukları iletişim, evlilik birliği içerisinde yaşanan problemlerin sıklığı ve eşlerin problem çözme

becerileri de evliliklerdeki uyumun gelişmesinde çok önemli etkenlerdir (Veroff, Young ve Coon, 1997; Karney ve Bradbury, 2000).

Bunun yanında huzurlu ve istikrarlı bir evlilik ortamının sağlanması bakımından aşk, göz ardı edilemez bir unsur olmakla birlikte zamanla değişen şartlar neticesinde özellikle batı kültüründe evliliğin yapısı da değişerek eşler arasında karşılıklı doyumun önem kazandığı bir hal almıştır (Beach ve Tesser, 1988). Bu durum evliliklerde uyumun öneminin kavranması açısından önemlidir. Zira evlilik uyumunun, mutlu ve doyumlu evliliklerin temelini oluşturduğu ifade edilebilir (Polat, 2006, s. 8).

Bireyin herhangi bir durum karşısındaki sahip olduğu duygu ve düşünceleri ile bunlara bağlı olarak ortaya çıkan davranış biçimi o bireyin kişiliğini şekillendiren temel etkenlerdir. Bu bakımdan kişinin bir başkası ile ilişkiye geçmesi, bu ilişkiyi sürdürmesi, bu ilişkiden zevk alması ve ilişki esnasında yaşanabilecek sorunları çözme becerisi, sahip olduğu kişilik özelliklerine göre değişebilmekte ve kişi ilişkiye başlamadan önce istek, beklenti, düşünce ve davranışlarını bilinçli olarak ya da bilinçsiz bir şekilde sahip olduğu kişisel özelliklerine göre belirlemektedir (Yavuzer, 2004). Bundan dolayı kişilerin evliliklerinin yürüme biçimi, evlilik ilişkisi içerisinde karşılaşılabilecekleri muhtemel sorunlarla ne şekilde baş edebileceklerini ve bunun sonucunda sahip oldukları evlilik ilişkisi nedeniyle kendilerini mutlu ya da mutsuz hissetme durumlarını sahip oldukları kişilik özellikleri belirlemektedir (Çelik, 2009, s. 21).

Eşlerin kişiliklerini oluşturan kişisel özelliklerin tamamı evlilik yaşantılarını da etkilemektedir. Evlilik ilişkisi açısından önemli kişilik özelliklerinden biri de uyumdur. Kavramsal olarak evlilik uyumunun tanımı ile ilgili literatürde fikir birliğine varılamamış olmasına karşın eşlerin birbirleri ile iletişim halinde oldukları, evlilikleri ile ilgili kararları istişare ederek birlikte alabildikleri ve karşılaştıkları sorunları karşılıklı anlayış ve uzlaşma ile çözebildikleri evlilikler için uyumlu kavramı kullanılabilir (Açık, 2008, s. 15-16). Guthrie (1968)'ye göre uyum, kişinin kendisinin ya da temas ettiği bir başka kişinin, istenmeyen bir davranışıyla ortaya çıkan sorunun, istenmeyen davranışta bir değişim meydana getirilerek uzlaşma ile çözüme kavuşturulmasıdır. Locke'a (1968 aktaran Çakır, 2008, s.1) göre evlilik uyumu; eşlerin birbirlerini ve evliliğin hayatlarında

meydana getirdiği değişiklikleribenimsedikleri, aralarında olumlu bir iletişimin bulunduğu, yaşanan sorunları her ikisinin de onayladığı karşılıklı anlayış ve uzlaşma ile çözüme kavuşturdıkları veya muhtemel sorun alanlarından uzak durdukları ve bu şekilde evlilik içerisinde kendilerini huzurlu ve mutlu hissetmelerini sağlayan bir adaptasyondur. Calhoun (1990)'a göre ise uyum, bireyin kendisi, çevresi ve sürekli iletişim halinde olduğu dış dünya ile bireyin kendisini de etkileyen devamlı bir etkileşimdir.

Evlilik birliği içerisinde birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olan eşler arasındaki iletişimin aile hayatındaki yeri yadsınamaz. Aralarındaki iletişimin kopuk olduğu veya istenilen seviyede olmadığı eşlerin, evliliklerinde ortak karar almaları ve birlikte hareket edebilmeleri olanaksızdır. Bu durum ise eşlerin evlilik ilişkisi içindeki mutlu ve uyumlu olma durumlarını olumsuz etkiler ve problemler yaşanmasına neden olur. Bu şekilde sürekli problemlerin yaşandığı ve bu problemlerin karşılıklı anlayış ile çözülemediği evlilikler için uyumdan söz edilemez.

Literatürde evlilik uyumu ile evlilik doyumu kavramlarının birbirlerine çok yakın kavramlar olduğunu, evliliklerinden doyum alan çiftlerin evliliklerinin uyumlu evlilikler olduğunu ifade ederek açıklamaya çalışan çalışmalar bulunduğu gibi, doyum ve uyum kavramlarının birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Yılmaz, 2001, s. 51). Örneğin Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002), evlilik uyumunun, eşlerin evlilik yaşantılarından memnun olma durumlarını ve mutluluklarını da içine alan bir kavram olması nedeniyle evlilik doyumu ile karıştırıldığını bildirmişlerdir.

Evliliklerin, eşlerin doyum almalarına imkân sağlaması ve bu sayede mutlu bir şekilde bir biçimde yürütülebilmesi için çok önemli bir etkiye sahip olan evlilik uyumunun etkilendiği çok sayıda etken vardır. Bunlar arasında eşlerin iletişim ve problem çözme becerileri, evliliklerine bakış açıları, eğitim düzeyleri, cinsel yaşantıları, birbirlerine bağlılıkları ve dindarlık sıralanabilir (Polat, 2006, s. 10). Uzun süreli evlilikler iletişim, bağlılık, mahremiyet, uygunluk ve dini yönelim şeklinde beş temel özelliğe sahiptirler (Robinson ve Blanton, 1993).

Bu temel özelliklerle birlikte bireyler, evlenirken bundan sonraki yaşamlarında daha mutlu olacaklarına ve eşlerinin kendileri için en iyisi olduğuna inanma eğilimi gösterirler. Bu nedenle deşleriyle aralarında sorun teşkil edebilecek durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, evliliklerinin huzur ve düzenini bozmamak amacıyla sorunları görmezden gelmeyi tercih edebilir ya da aksine eşlerinin davranışlarına, düşüncelerinde oluşturdukları uygun eş imajına zarar gelmemesi amacıyla olduğundan pozitif anlamlar yükleyebilirler. Bu andan itibaren karşımıza olumlu yanılsama (positive illusion) kavramı çıkmaktadır (Akbalık-Doğan, 2010, s. 1).

Olumlu yanılsama kuramı genel anlamda, kişilerin ilişki içerisinde eşlerine yönelik idealize edilmiş şemalar oluşturduklarını öne sürmektedir. İlişkiden sağlanan doyum ve ilişkinin istikrarı bakımından bu durumun olumlu sonuçları olduğunu dile getiren bazı araştırmacılar bulunuyor olsa da (Murray, Holmes ve Griffin, 1996a), eşin davranışlarını gerekenden fazla idealize ederek, hatalarını görmezden gelmenin daha sonraki zamanlarda çok daha büyük problemlere ve düş kırıklıklarına neden olabileceğini belirten araştırmacılara ek olarak (Swann, Hixon ve Ronde, 1992), ilişkilerden sağlanan gerçek doyum ve istikrarın eşlerin özelliklerinin objektif bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda elde edilebileceğini belirten araştırmacılar da vardır (Brehm, 1992). Bu konuda farklı sonuçlar ortaya koyan çalışmalara karşın son zamanlarda yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular, eşe yönelik idealize edilmiş şemalar oluşturmanın, ilişkinin belli bir düzeyde devam etmesinde ve ilişkiden alınan doyumun artmasında önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır (Murray, Holmes ve Griffin, 1996b; Miller, Caughlin ve Huston, 2003).

Kişinin karşılıklı ilişki içerisinde yer aldığı eşine karşı idealize edilmiş şemalar oluşturmasının yanında evlilik uyumuna etki eden bir diğer faktör de kişiliktir. Kişilik kavramının çok geniş kapsamlı olmasından ve bu konuda çalışma yapan araştırmacılar tarafından kişilik kavramının farklı özellikleri üzerinde durulmasından dolayı, literatürde üzerinde uzlaşma sağlanan bir kişilik tanımlaması yoktur (Engler, 2003). Kişilik kavramına ilişkin tanımlama yapan araştırmacıların, etkisi altında kaldıkları psikolojik ekoller çerçevesinde subjektif görüşlerini ortaya koymaları nedeniyle yapılan

tanımlamalar tüm yaklaşımları ifade edebilecek bütünsel bir anlayıştan uzak kalmaktadırlar (Özgüven, 1992).

Burger'a göre (2006, s. 23) kişilik, kişinin kendine özgü oluşturmuş olduğu tutarlı davranış kalıpları ve kişilik için süreçlerden meydana gelmektedir. Kişiliği oluşturan bu iki temel bileşenden tutarlı davranış kalıpları, kişinin karşılaştığı bir olaya ya da duruma karşı vermiş olduğu tepkiyi, aynı ya da benzer olaylarla karşılaştığı zaman aynı şekilde göstermeye devam etmesidir. Buna karşın, kişinin yaşantısı içerisinde yüz yüze geldiği olaylarda tutarlı davranış kalıplarının ortaya çıkmasını sağlayan, hislerine etki ederek kişinin sahip olduğu duygu, düşünce ve bilişsel süreçlerin hepsine birden kişilik içi süreçler denmektedir. Bunun yanında kişilik ile ilgili bir şeyler ifade edileceği zaman kişisel farklılıklar ön plana çıkmaktadır. Çünkü tüm kişilik tanımlarında bireyin tepkilerine ilişkin olarak altı çizilen iki kavram bulunmaktadır: Bireye özgülük ve süreklilik. Bireyin hayatının doğal akışı içerisinde karşı karşıya kaldığı olaylara yönelik verdiği kendine has tepkiler onun toplum içerisinde yer alan diğer bireylerden ayırt edilmesine neden olur. Bunun için verilen tepkilerin anlık tepkiler değil, benzer olay ya da durumlarda sürekli gösterilen tepkiler olması gerekmektedir. (Yanbastı, 1990, s. 10; Karataş ve Eski, 2011).

Kişilik, bireyin kendi kendisini ve başkalarının bireyi değerlendirmesi olarak ikiye ayrılabilir (Eren, 2004, s.83). Bireyin zihinsel, ruhsal ve fizyolojik açıdan sahip olduğu nitelikleri konusundaki farkındalığı o bireyin kendi açısından kişiliği olarak adlandırılırken, bireyin sosyal çevresi içerisinde kendisini diğer bireylerden ayıran bir takım özelliklere sahip olması ve bazı rolleri yerine getirmesi de başkaları açısından kişilik olarak adlandırılmaktadır.

Enç (1990) kişiliği, sahip olunan zihinsel, duygusal ve fizyolojik bir takım özelliklerin, kişinin diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan ve devamlılık arz eden bir bütünlük teşkil etmesi şeklinde tanımlamaktadır. McShane ve Von Glinow (2003, s.84) kişiliği, bireyin belirli bir takım durum ya da olaylar karşısında ne şekilde davranabileceğini gösteren nispeten tutarlı bir davranış modeli olarak tanımlamışlardır.

Erkuş (1994, s.148) kişiliğin, bir toplum içerisindeki bireyin diğer bireylerden ayırt edilmesini sağlayan zihinsel, duygusal ve davranışsal özelliklerinin bütününe ifade ettiğini belirtmiştir. Lawrence (1993)'a göre bireyin sahip olduğu birçok özellik vardır. Ancak bu özelliklerden belirli bir durum ya da olay karşısında o birey tarafından devamlı ve tutarlı şekilde gösterilen davranış kalıpları kişilik olarak nitelendirilebilir. Cüceloğlu (1999, s. 404) göre ise kişilik, kişinin kendi içinde ya da dâhil olduğu toplumdaki diğer bireylerden farkını ortaya koyan, tutarlı ve kalıplaşmış ilişkiler bütünüdür.

Kişilik konusunda araştırma yapan kişilerin çalışmaları neticesinde çok farklı kişilik tanımlarının ortaya çıkmış olmasının yanında, kişilik kavramı ile ilgili olarak temel iki özellikte olan, kişilik içi süreçler ve tutarlı davranış kalıplarının kaynağına ilişkin verilen cevaplar, genel olarak altı kişilik kuramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlar psikanalitik yaklaşım, davranışsal-sosyal öğrenme yaklaşımı, ayırıcı özellik yaklaşımı, bilişsel yaklaşım, insancıl yaklaşım ve biyolojik yaklaşımdır. Psikanalitik yaklaşım bireylerin belirli bir duruma ya da olaya karşı gösterdiği tutarlı davranış kalıplarındaki ayırt edici değişikliklerin bilinçaltı süreçlerden etkilendiğini ileri sürmektedir. Davranışsal-sosyal öğrenme yaklaşımı söz konusu farklılıkların bireyin beklentileri ve şartlanma sonucu ortaya çıktığını savunur. Ayırıcı özellik yaklaşımı ise bu farklılıkların, bir takım çalışmalarla ortaya konmuş olan ayırıcı özelliklerden bazılarının kişide bulunuyor olmasından kaynaklandığı öne sürmektedir. Bilişsel yaklaşım davranışlardaki farklılıkların, kişilerin bilgiyi işleme tarzlarındaki farklılıklardan kaynaklandığını iddia etmektedir. İnsancıl yaklaşım, söz konusu farklılıklar konusunda sahip olunan sorumluluklara ve kişinin kendini onaylama duygusunun önemine dikkat çekmektedir. Biyolojik yaklaşıma göre ise bu farklılıklar ortaya çıkmasında, kalıtım ve fizyolojik süreçler önemli rol oynamaktadır. (Burger, 2006, s. 24-25).

Tüm bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere evlilik uyumunu etkileyen birçok faktör vardır. Bu etkenlerin tamamını incelemek hem sonuçların değerlendirilmesi, birbirleri ile ilişkilerinin ortaya konması ve hem de ekonomik olarak düşünüldüğünde mümkün

değildir. Bu nedenle bu çalışmada evlilik uyumunu etkilediği düşünülen kişilik özellikleri ve olumlu yanılsamalar üzerinde durulacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın problemi, evli bireylerin, sahip oldukları olumlu yanılsamalar (idealleştirilmiş çarpıtma, evlilik idealleri ve evlilik doyumu) ve kişilik özelliklerinin (dışadönüklük, duygusal dengesizlik-nevrotizm, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk), çift uyumunu (çiftler arasındaki fikir birliği, kendini duygusal olarak ifade etme, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağlılık) anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını tespit etmektir.

Bu tespite ulaşmak için aşağıdaki aşağıda verilen ve alt amaçları ortaya koyacak sorulara cevap aranacaktır.

1. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaların alt boyutları ve kişilik özelliklerinin alt boyutları ile çift uyumunun alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?

2. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özellikleri çift uyumu alt boyutlarından olan çiftler arasındaki fikir birliğini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

3. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özellikleri çift uyumu alt boyutlarından olan çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmeyi anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

4. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özellikleri çift uyumu alt boyutlarından olan çiftler arasındaki tatmini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

5. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özellikleri çift uyumu alt boyutlarından olan çiftler arasındaki bağlılığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Aile, bir toplumun nüvesini oluşturmaktadır. Toplum ve sosyal hayat açısından son derece önemli olan ailenin meydana gelmesi için evlilik bağı kurulmuş olmalıdır. Toplum hayatındaki değişim ve gelişimler toplumun çekirdeği niteliğindeki aileleri ve dolayısıyla da evlilikleri de etkilemektedir. Maalesef bu etkiler genellikle olumsuz yönde meydana gelmekte ve gün geçtikçe evliliklerde yaşanan sorunlar nedeniyle boşanma sayıları artmakta, aileler dağılmaktadır.

Evlilikte yaşanan sorunların ana sebebi çiftler arasında uyumun olmayışıdır. Bu uyumsuzluğun ortadan kaldırılması için öncelikle bu duruma neden olan etkenlerin araştırılması ve uyumsuzluk nedenlerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ayrıca eşler arasında uyumsuzluğa neden olan etkenlerin ortaya konması evli bireylerin evliliklerinde, söz konusu bu etkenlere dikkat ederek evliliklerini daha huzurlu bir hale dönüştürmelerine sokabilmelerine yardımcı olmasının yanında yeni evlenecek bireylerin evlenmeden önce dikkat etmeleri gereken unsurların neler olduğunu görmelerini sağlayarak daha doğru tercihler yapabilmelerine imkân sağlayacaktır.

Ülkemizde alanyazın incelendiğinde evlilik uyumu üzerine yapılmış birçok çalışma görmek mümkündür (Kalkan, 2002; Fidanoğlu, 2006; Polat, 2006; Erdoğan, 2007; Açık, 2008; Çakır, 2008; Çınar, 2008; Çelik, 2009; Yaşar, 2009). Buna karşın ülkemizde olumlu yanılsama kavramı ile ilgili olarak yapılan çalışma sayısı ise çok azdır (Ersoy-Kart, 2004; Fowers, Fışiloğlu ve Procacci, 2008; Akbalık-Doğan, 2010; Bozkuş, 2014). İlk olarak Taylor (1983) tarafından yapılan çalışmada ortaya atılan olumlu yanılsama kavramı, Fowers ve Pomerantz (1992) tarafından evliliğe ilişkin olumlu yanılsamalar (positive marital illusions) şeklinde ele alınmış ve evlilikle ilgili gerçekçi olmayan olumlu inançlar olarak tanımlanmıştır.

Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaların dört önemli özelliği bulunmaktadır (Fowers, Lyon ve Montel, 1996). Bunlar;

✓ Eşini ve evliliğini, gerçekte öyle olmadığı halde olumlu şekilde ifade etme eğilimi olarak nitelendirilen olumlu çarpıtma,

- ✓ Evliliğe ilişkin idealleştirme şeklinde adlandırılan, kişinin, eşinin diğer insanlardan daha iyi bir insan olduğunu düşünmesi,
  - ✓ Kişinin evliliğine yönelik gerçekle uyumlu olmayan yüklemeleri,
  - ✓ Kişinin evliliğinin gidişatı hakkında gerçekle uygun olmayan pozitif düşünce ve çıkarımları,
- olarak özetlenebilir.

Evlilik uyumunu etkilemesi kaçınılmaz olan etkenlerden biri de bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleridir. Kişilik bireyleri diğerlerinden ayıran özellikler bütünü olduğuna göre, bir kadın ve bir erkeğin, yani iki farklı cins ve iki farklı kişiliğin bir araya gelmesi ile meydana gelen evlilik içerisinde çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. İşte bu noktada evlilik uyumu ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, bu çatışma alanlarının anlaşılmasını ve yaşanması muhtemel aile içi çatışmaların ve belki de boşanmaların önüne geçilmesi açısından önemlidir. Özellikle son zamanlarda boşanma oranlarının arttığı dikkate alındığında, evlilik uyumunun ve bu uyumu olumlu ya da olumsuz etkileyen faktörlerin belirlenmesinin, bireyler, bireylerin oluşturdukları aileler ve toplum hayatı için ne derece önemli olduğu anlaşılacaktır.

1.3. Tanımlar

Evlilik Uyumu: Evlilik ilişkisi içerisinde eşlerin mecburi sorumluluklarının diğer eş tarafından kendi isteğiyle dengelenmesidir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Olumlu Yanılsama: Kişinin eşini, eşinin kendisini değerlendirmesinden daha pozitif değerlendirmesidir (Murray, 1999).

Kişilik: Bireyin kendi benliği ve sosyal çevresiyle geliştirmiş olduğu, o bireyin diğer bireylerden ayırt edilmesini sağlayan, sürekli ve kalıplaşmış ilişki biçimidir (Cüceloğlu, 1999, s. 404).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde evlilik ve evlilik uyumu, kişilik, kişilik özellikleri, beş faktör kişilik özellikleri kuramı ve olumlu yanılsamalar ile bu konularda yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Evlilik Ve Evlilik Uyumu

Evlilik, evlenecek bireyler ve aileleri arasında akrabalık ilişkisi ortaya çıkaran sosyal bir anlaşmadır. Bir takım değişikliklere uğramış olsa da ilk insandan bu yana varlığı devam ettirmektedir (Erişti,2010, s. 7). Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin temeli evlilik bağı ile atılmış olur. Bu anlamda evlilik, toplumun yapısını doğrudan etkileyenduygusal, biyolojik, yasal vb. pek çok yönleri olan, özgürlük, eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerin arandığı sosyal bir sistemdir (Tutarel-Kışlak, 1999).

Evlilik, yaşam tecrübeleri, eğitimleri, aile yapıları birbirinden farklı olan bir erkek ve bir kadının hayatlarını toplum tarafından onaylanacak şekilde birlikte geçirmeye karar vermeleri olarak tanımlanabilir (Erdoğan, 2007). Bir ilişkiye başlayan iki kişi, ilişkilerini devam ettirebilmek için daha önceki davranış biçimlerini değiştirmeye başlarlar. Eşler, söz konusu davranış değişikliklerinin, birbirlerini memnun etmesi oranında birlikte yeni bir sistem oluşturabilirler. Bu sistem, eşlerin kendileri, sosyal çevreleri ve aileleriyle ilişkilerini de düzenlemektedir. (Gülerce, 1996, s.4).

Özgüven'e (2000, s. 19) göre evlilik, bir kadın ve erkeğin hayatlarını müşterek kararlar alarak paylaşmak ve bir takım ihtiyaçlarını gidermek için yapmış oldukları bir akittir. Kessler ve Yalom'a (1996) göre evlilik kavramı, sosyo-ekonomik ve kültürel etkenlerden bağımsız değildir. En yaygın yakın ilişki modeli olarak evlilik, içerisinde kişilerin kişisel gelişimlerinin devam ettiği ve karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları bir organizmadır.

Feldman (1989) ise, evliliği süreç olarak değerlendirmiş ve bu anlamda evliliğin, ilk yıllar, çocukların olması ve büyüyen çocukların evden ayrılması şeklinde üç basamağı olduğunu dile getirmiştir. Evliliğin başlarında eşler birbirlerine ve evliliğin

kendilerine yüklediği sorumluluklara alışmaya çalışmakta ve ortaya çıkan sorunlarla baş etmeye çalışmaktadırlar. Sonraki basamakta eşler çocuk sahibi olma kararını vermekte ve dünyaya gelen çocuğun ihtiyaçları, sağlığı, büyümesi ve eğitimi gibi konularda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmektedirler. Son basamak ise büyüyen ve kendileri de toplum içerisinde bir yer edinen çocukların kendi ayakları üzerinde durmak ve kendilerine ait bir hayat kurmak üzere evden ayrıldıkları ve eşlerin birbirleriyle daha fazla zaman geçirerek baş başa kaldıkları aşamadır. Bu aşamada çiftler değişime daha kapalı bir yapıya bürünmektedirler.

Jacobson ve Gurman (1995), evliliği iki kişi arasındaki sıcak ilişki sonucunda ortaya çıkan ve kanuni düzenlemelerle belirlenmiş bir beraberlik şeklinde tanımlamışlardır. Saxton (1982), evlilikten, iki kişinin sürekli bir birliktelik oluşturmak için bir araya geldikleri, eşlerine ve çocuklarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmek üzere sözleştikleri, toplumun en küçük yapı taşı olan aileyi oluşturan ve bu sayede yeni nesilleri meydana getiren, farklı toplumlarda değişiklikler arz edebilen evrensel bir yapı şeklinde bahsetmiştir. Huston ve Melz (2004) evliliği, hayatı beraber paylaşmaktan daha çok kişinin kendini ortaya koyması olarak ifade etmişlerdir.

Evlenme ve evlilik süreci toplumdan topluma değişiklik göstermekle birlikte sosyal hayatın en temel etkenini teşkil etmektedir. Bu bakımdan evlilik iki kişinin oluşturduğu toplumsal bir kurum olarak değerlendirilebilir (Erişti,2010).

Özgüven (2001, s. 60) göre evlilik, kadın ile erkeğin ‘‘karı-koca’’ sıfatıyla bağlandıkları, dünyaya gelecek çocukların statüsünün korunduğu, devlet tarafından kontrolü sağlanan, kurumsallaşmış, kanuni bir birliktelik olduğunu belirtmiştir. Fowers (1993) ise evliliği, kişinin benliğini eşinin benliği ile bütünleştirmesine olanak sağlayan, bu sayede gelişim göstermesini ve mesut olmasını sağlayan bir yapı olarak tanımlamıştır.

Aile evlilik ile kurulur. Yasal, davranışsal, biyolojik ve duygusal birçok etmeni içinde barındıran evlilik, aileyi oluşturması nedeniyle toplumun sosyal yapısını teşkil eden en temel kavramlardan biridir (Tutarel-Kışlak,1999). Evlilik birliği içerisinde eşlere, birbirlerinin fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerini karşılama sorumluluğu

yüklenmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için eşlerde, yaşananlara ilişkin farkındalığın, duygusallığın, cazibenin, karşılıklı iletişimin ve problem çözme becerisinin gelişmiş olması beklenmektedir (Goodstein ve Lanyon, 1975 aktaran Tutarel-Kışlak, 1999).

Hayatı boyunca sosyal ve psikolojik açıdan gelişmeye devam eden kişinin bu gelişimi evlilik sürecinde de devam etmektedir. Buna karşın evlilik bireyin yaşantısında, uyum sağlamak zorunda olduğu karışık ve zor birçok süreci içinde barındırmaktadır. Bu anlamda evlibireylerbirlikte yaşayan bireylere göre çok daha fazla birbirlerine bağlanmaktadır. (Cherlin, 2004).

Evliliği öteki yakın ilişkilerden farklı kılan bir takım unsurlar vardır;

- ✓ Evlilik ilişkisi kendi içinde gelişen, eşlerin karşılıklı devam etme arzuları ile yürütülen ve bu anlamda daha toleranslı olunması gereken bir ilişkidir.
- ✓ Evlenmek, değişik yaşam tarzları ve değerlere sahip iki kişinin görüşlerinin ve geçmişlerinin bir araya gelmesi anlamına gelmektedir. Bu bakımdan evlilik ilişkisi içerisinde herhangi bir konu üzerinde uygun biçimde konuşulduğunda uzlaşma sağlanabilir.
- ✓ Evlilikte “geçmiş”, “şimdi” ve “gelecek” vardır. Eşler geçmiş yaşantılarından edindikleri tecrübeler ışığında ilişkilerine yön verecek gelecek planlarını şu anda yaparlar.
- ✓ Evlilik içerisinde destek olmak önemli bir unsurdur. Eşler, kendi ihtiyaçları kadar birbirlerinin ihtiyaçlarını da dikkate alarak birbirlerine destek olurlar.
- ✓ Evlilik her ne kadar farklı dünya görüşlerinin ve kişiliklerin bir araya gelmesi olarak tanımlanmış olsa da evlilik ilişkisi içerisinde her bir eşin kendi benliği söz konusudur ve evlilikte eşler birbirlerinin benliklerine saygı gösterirler (Bubenzer ve West, 1993 aktaran Tutarel-Kışlak, 1999).

Evlilik bir aile kurarak, eşlerin içerisinde yaşadıkları toplum tarafından onaylanacak şekilde birbirlerinin sosyal, psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerini

karşılamlarını, sahip oldukları çocukların kanuni bir statü kazanmasını amaçlamaktadır. Aslına bakılırsa bu amaç kişinin evrimsel gelişiminin bir sonucudur. İnsanoğlu sahip olduğu korku ve kaygıları ile başa çıkabilmek için bir takım özgürlük alanlarından feragat ederek beraber yaşamayı tercih etmiştir. Evlilik söz konusu beraber yaşama kültürünün toplum tarafından onaylanan somut halini oluşturmaktadır (Erişti, 2010).

Evlilik ile birlikte iki farklı aileden gelmiş, farklı şartlarda, farklı ailevi kurallar altında yetişmiş, farklı kişilik özelliklerine sahip iki insanın evlilikle birlikte aynı çatı altında yaşamaya başlaması ile birlikte, eşler arasında bir takım çatışma ve sorunlar yaşanabilmektedir. Kişinin aynı şartlarda, aynı aile kuralları ve aynı sosyal yapı içerisinde yetiştiği, aynı tabaktan yemek yediği kardeşi ile ve hatta kendisini dünyaya getiren anne-babası ile çatışma ve sorunlar yaşayabildiği düşünülürse, evlilik birliği içerisinde eşler arasında çatışma ve sorunların yaşanması gayet normaldir. Burada üzerinde durulması gereken konu ise eşler arası sorun ve çatışmaya neden olan faktörlerin araştırılması ve bu sayede sorunu çözmek için çaba sarf edilmesidir.

Aile içerisinde problemlere sebep olan etkenlerin en önemlilerinden biri, aile içindeki ve dışındaki ilişkilerde belirleyici rol alan evlilik uyumudur (Fışiloğlu, 1992). Uyum sağlama özelliği sosyal bir varlık olan insanın en önemli yeteneklerinden biridir. Bir insanın sağlıklı ve mutlu olabilmesi kendisine ve sosyal çevresine uyum sağlayabilmesine bağlıdır. Evlilik de eşlerin birbirlerine ve yeni yaşamlarına uyum sağlamalarını gerektiren bir birlikteliktir. Ruhsal, duygusal, sosyal ve fiziksel yönleri bulunan evlilik ilişkisinde eşlerin ve aileyi oluşturan diğer kişilerin fiziksel ve ruhsal iyi oluşlarının temelinde, uyumun sağlanmış olması yatmaktadır (Kalkan, 2002).

Evliliğin, eşlerin ve toplumun ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi açısından evlilik uyumu önem arz etmektedir (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000). Evlilik doyumunu ile evlilik uyumu sözcüklerideğişikşekillerde ifade edilmiştir. Öyle ki ilgili alanyazın incelendiğinde bu kavramlara ilişkin on iki farklı tanım karşımıza çıkmaktadır (Sabatelli, 1984). Her ne kadar değişik şekillerde tanımlanmış olsalar da uyum kavramı da doyum kavramı da kişinin karşılıklı ilişkilerine ilişkin kendisine ait değerlendirmelerini içermektedir (Curun, 2006). Evlilik içerisinde eşler arasındaki uyum, iletişim düzeyi,

evlilik ilişkisinden alınan doyum ve sonrasında hissedilen mutluluk evliliğin kalitesini ortaya koymaktadır (Spanier, 1976). Evlilik ilişkisi içerisindeki uyum ve doyum kavramlarının birbirleri ile yakından ilgili olmaları nedeniyle çoğu zaman birbirinin yerlerine kullanılabilirler. Bu durum evlilik ilişkisi içerisinde birbirleriyle uyumlu eşlerin evliliklerinden daha çok doyum almaları ile açıklanarak aslında bu iki kavramın değişik kavramlar olmadığı iddia edilmektedir. Fakat buna rağmen bir takım araştırmacılar bu iki sözcüğün iki farklı anlamı olduğunu ileri sürmüşlerdir (Yılmaz, 2001). Spanier ve Lewis'e (1980 aktaran Güngör, 2007) göre evlilik doyumunu; kişinin evlilik içerisinde sahip olduğu ihtiyaçlarını uygun şekilde gidermesine yönelik bakış açısını ifade eder. Evlilik ilişkisinin sürdürülmesinde pek çok etken yer almaktadır. Bu etkenlerden önemli biri de evlilik doyumudur. Doyum alınan bir evlilik ilişkisinde eşler evliliklerine ilişkin mutluluk hissederler. Söz konusu mutluluk genel olarak evlilik ilişkisinin tamamına yönelik hissedilebileceği gibi özel olarak evlilik ilişkisinin bir takım yönlerine ilişkin de hissedilebilir (Yılmaz, 2000). Evlilik uyumu ise; eşlerin evliliklerini sürdürmeleri konusundaki başarıları ve evlilik ilişkilerinin işlevselliği olarak tanımlanabilir. Evlilik uyumu terimi, evlilik mutluluğu ve evlilik doyumunu mutluluğu terimlerini içine almaktadır (Kalkan, 2002).

Evlilik içerisindeki uyum ve doyum kavramları, her ne kadar bazı araştırmacılar tarafından (Yılmaz, 2001) değişik iki kavram olarak belirtilmiş ise de alanyazında çoğu kez aynı anlamda kullanılmaktadır. Örneğin Erişti (2010) evlilik ilişkisi içerisinde karşımıza çıkan uyum veya doyum kavramlarının, evliliğin ahengini ve devamlılığını belirten özel kavramlar olduğunu ileri sürer.

Buna ek olarak kendi içinde iletişimi kuvvetli, kendileri, evlilikleri ve aileleri ile ilgili kararları müşterek şekilde alabilen, evlilik birliği içerisinde karşılaştıkları problemleri uygun yollarla çözebilme yeteneği gelişmiş eşlerin evlilikleri uyumlu evliliklerdir. Bunun yanında evlilik uyumu, evlilik ilişkisi içerisinde eşlerin mecburi sorumluluklarının diğer eş tarafından kendi isteğiyle dengelenmesi şeklinde de ifade edilmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Tezer'e (1986 aktaran Erişti, 2010) göre evlilik uyumu, evlilik yaşantısı içerisinde eşlerin ihtiyaçlarını giderme durumlarına yönelik sahip oldukları bakış açısını ifade etmektedir. Evlilik uyumu, eşlerin evlilik yaşantıları içerisindeki istek ve arzularının doyuma ulaşması durumunu da ifade etmektedir. Evliliklerin devam edip etmeyeceği konusunda evlilik uyumu çok önemli bir etken olmasına karşın, sadece evlilik uyumu konusunda bilgi sahibi olmak söz konusu evlilik ilişkisinin devamı konusunda fikir sahibi olmaya yetmez. Ek olarak evliliğin devamı için eşlerin çevrelerinden ve toplum tarafından yapılan baskılar ile evlilik harici yaşamın eşler üzerinde yarattığı cazibeden hangisinin daha ağır bastığı da önem arz etmektedir (Buunk, Oldersma, De Dreu, 2001; Lewis ve Spanier, 1979; Dean ve Lucas, 1978; Spanier ve Lewis, 1980 aktaran Erişti, 2010).

2.2. Kavramsal Olarak Kişilik

Bireyler günlük hayatları içerisinde farklı davranışlar ve özellikler sergilemektedirler. Bazı bireyler gürültülü eğlencelere katılmaktan büyük keyif alırken, bazıları ise daha sessiz ortamları kendileri için daha keyifli bulabilmektedirler. Benzer şekilde bazıları hayatlarında meydana gelen değişikliklerden memnuniyet duyarken, bazıları için değişiklikler korku kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Kimi insanların kültürel ve sanatsal etkinliklere alakası çok yüksek iken, kimisi bu tür etkinliklerden sıkılabilmektedir. Bu durumda kişilerin aynı konulara karşı değişik tavırlar sergilemelerinin altında yatan nedir? Bu sorunun cevabı araştırmacıları kişilik kavramına yöneltmektedir. Böylece kişilik kavramı herkeste aynı şekilde var olan, fakat kişiler arasında ayırt edici bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Öyleyse kişilik nedir? (İbrahimoğlu, 2008, s.92).

Kişilik çok geniş kapsamlı psikolojik bir terimdir. Bu nedenle kişilik araştırmacıları tarafından üzerinde uzlaşa sağlanan tek bir tanımlaması yoktur (Engler, 2003). Birbirinden farklı biçimlerde tanımlanmış olan kişiliğin, söz konusu tanımlamaları, tanımı yapan kişinin öznel değerlendirmelerinin yanında, kendisini yakın hissettiği psikolojik anlayışı da temel almaktadır.

Kişilik insanın bir takım olaylar karşısında sergilemiş olduğu bazı özellikleri olmaktan daha çok, bireyin sahip olduğu bütün özelliklerinin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkar (Özgüven, 1992). Bu itibarla kişilik kavramı, bir kimsenin sahip olduğu tüm yetenek, tutum, ilgileri ile görünüş biçimi, konuşma şekli ve topluma adapte olabilme durumu gibi özelliklerin, o kişiye has ve uygun şekilde bir potada erimiş halidir (Balkış-Baymur, 2004, s.271). Kişilik, insanın duygusal ve davranışsal halinin, ilgi ve becerileri ile sahip olduğu tüm psikolojik niteliklerinin o kişide karakterize olmuş, özgün biçimidir (Erikson, 1984, s.108). Kişilik, bireyin toplum ile etkileşim biçimini belirleyen, kendisini diğer kişilerden ayıran sahip olduğu duygu, düşünce ve tavırların tamamıdır (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Nolen-Hoeksema, 2010). Bu tanıma yakın bir kişilik tanımı Funder (1997) tarafından, bir kimsenin sahip olduğu duygu, düşünce ve davranışlarıyla alakalı kişiye özgü nitelikler şeklinde yapılmıştır.

Ayırıcı özellik kuramının en önemli temsilcisi olan Gordon Allport, bireyin birlikte yaşadığı sosyal çevresi ile kendisine özgü bir şekilde kurmuş olduğu ahengin seviyesini belirleyen psiko-fiziksel etkenlerin, kişinin iç dünyasındaki dinamik organizasyonu şeklinde kişiliği tanımlamıştır. Bu tanımda geçen ve kişiliğin devamlı gelişen, değişimlere ayak uyduran, organize olmuş sistemler bütünü olduğunu ifade eden “dinamik organizasyon” tabiri, Allport tarafından açıklanarak kişilik tanımı detaylandırılmıştır. Alport’un yapmış olduğu kişilik tanımı içerisinde geçen “Kişi içindeki” tabiri ile bireye özgü davranışların temelinde kişiliğin bulunduğu ifade edilmektedir. “Psiko-fiziksel” tabiri ile kişiliğin hem psikolojik, hem de sinirsel ve fiziksel etkenlerin birleşiminden meydana geldiği anlatılmak istenmiştir. Ayrıca, “çevreye uyum” tabiri, yaşam mücadelesi içerisinde toplumsal, sosyal çevreye adaptasyon konusunda kişiliğin önemine değinmektedir (Cloninger ve Svrakic, 2000).

Cüceloğlu’na (1999, s.404) göre kişilik, bir kimsenin iç dünyasında kendisiyle, toplumsal yaşamda ise sosyal çevresi ile oluşturduğu, kendisini başka kişilerden farklı kılan, istikrarlı ve kalıplaşmış davranış şekli olarak ifade edilmektedir. Erkuş’a (1994, s.148) göre kişilik, bir kimsenin diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan fiziksel, zihinsel, ruhsal ve davranışsal niteliklerin tamamı şeklinde tanımlanmaktadır. Lawrence

(1993) kişiliğin, bireylerin sahip oldukları niteliklerden, devamlılık ve tutarlılık gösteren davranış şekilleri olduğunu ifade eder. Enç'e (1990) göre ise kişilik, insanın sahip olduğu anatomik, fizyolojik ve psikolojik niteliklerinden kendisini başkalarından ayıran ve tutarlılık gösterenlerinin tamamıdır.

Literatürde yapılan kişilik tanımlarının içerikleri göz önüne alındığı zaman iki özellik ön plana çıkmaktadır: Kişiye özgü olma ve süreklilik. Kişilik, o kimseye özgü ve onu diğer kişilerden ayırt eden özellikleri kapsamaktadır. (Karataş ve Eski, 2011).

Kişilik, kavramıyla ilgili kaynaklar incelendiğinde, genellikle kişinin kendisine ilişkin düşünceleri, benlik algısı ve ruh hali ile yaşadığı sosyal çevre ve bu çevre ile ilişkilerinin vurgulandığı görülmektedir (Somer, 1998; Cüceloğlu, 1999; Burger, 2006; Karataş ve Eski, 2011). Daha çok kişinin kendisi ile barışık olma durumunu ifade eden iç dünya uyumu, kişinin kendi benlik yapısına ilişkin sahip olduğu duygu, düşünce ve algıları ile alakalıdır. Kişiliğin dışı bakan kısmını ise, kişinin birlikte yaşadığı sosyal çevresini oluşturan aile, ev, okul, akraba, arkadaş, iş ortamlarında etkileşim içerisinde olduğu insanlara yönelik duygu, düşünce, tavır, tutum ve davranışları oluşturmaktadır. (Özgüven, 1992).

Kişiliğin epeyce kompleks bir kavram olması nedeniyle basit bir tanımla yapılamamaktadır. Bunun yanında araştırmacıların değişik yaklaşımlarından dolayı farklı farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır (Kittisopee, 2001, s.10). Literatürde yer alan birçok farklı kaynakta da belirtildiği gibi kişilik kavramını tanımlamaya yönelik olarak yapılan çalışmalar neticesinde araştırmacılar tek bir tanım üzerinde fikir birliğine varamamışlardır. Kişilik tanımı konusunda görüş birliği oluşmamasının nedeni, temel bilimlerle davranış bilimlerinin olaya farklı pencerelerden bakmalarıdır. Davranış bilimci araştırmacılardan birçoğu kişiliği, o kişide öne çıkan bir tek nitelik özelinde açıklamaya çalışmışlardır. Duruma bu açıdan bakıldığında zaman kişiliği açıklayabilmek için dört binden daha çok kelimenin kullanılabilmesi mümkündür (Isır, 2006, s.32). Allport (1937 aktaran Moody, 2007, s.20) değişik bilim dalları yönünden bakılacak olursa, birbirinden farklı ellinin üzerinde kişilik tanımının ortaya çıkabileceğini bildirmiştir.

2.3. Kişilik Kuramları

Kişilik kavramını tanımlamak, özelliklerini ortaya koyarak, insanın kendisi ve çevresi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla birçok çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmaları yürüten araştırmacıların sahip oldukları farklı bakış açıları, farklı kişilik kuramlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Burger,2006). Aşağıda bu kuramlardan bazılarına yer verilmiştir.

2.3.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik kişilik yaklaşımı, kişiliğin ortaya çıkmasında kişinin sahip olduğu bilinç altı ve bilinç dışı materyallerin etkisine yoğunlaşır. Sorunların, bilinç düzeyine çıkmamış olan ve psikodinamikler de denen bu söz konusu materyallerin etkisi ile ortaya çıktığını öne sürmekte, bu süreçte kişinin karşılaştığı sorunları, bu sorunlara karşı kişinin göstermiş olduğu davranış kalıplarını ve söz konusu sorunların çözümü için uygulanması gereken yöntem ve teknikleri ortaya koymaktadır (Mischel, 1999).

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud yapmış olduğu çalışmalar sırasında üç farklı kişilik kuramı ortaya atmıştır (Dede, 2009, s.43). Bunlardan topoğrafik kişilik kuramı, bilinç, bilinç öncesi ve bilinç dışı kavramlarının üzerinde durmaktadır. Bilinç, kişinin günlük yaşantısında farkında olduğu zihinsel öğeleri temsil etmektedir. Bilinç, bilinç öncesi ve bilinç dışı kavramlarına göre bireyin yaşantısında çok daha küçük bir alanı ifade etmektedir. Freud, bilinç dışı kavramını, bilinç altı ve bilinç dışı olarak ele almıştır. Bilinç altı, bilinç düzeyine daha yakın ve daima bilinç ile irtibatlıdır. Bilinç dışı ise, bilinç düzeyinde görünmeyen, ancak duygu, düşünce, istek ve davranışlarımızın temelini oluşturan, bastırılmış unsurlardan oluşmakta ve zihinsel materyalin büyük bir kısmını temsil etmektedir (Dede, 2009, s.43).

Freud tarafından ortaya atılan bir diğer kişilik kuramı olan yapısal kişilik kuramında kişilik, alt benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süper ego) olarak üç kısımda ele alınmaktadır. İd, kişiliğin sadece kişisel arzu ve isteklerin yerine getirilmesini isteyen tatmin odaklı kısmını oluştururken, süper ego ise kişiliğin toplumsal, ahlaki değerler ve vicdan odaklı kısmını oluşturmaktadır. Ego, id ile süper egonun istekleri neticesinde ortaya çıkan çatışmanın uygun şekilde çözülebilmesini

sağlayan, kişiliğin denge kısmını temsil etmektedir (Burger, 2006, s.79). Freud, id, ego ve süperegonun daima bir çatışma halinde olduklarını ifade etmektedir (Mischel, 1999, s.42). Kişisel gelişimi olması gerektiği gibi olan bir kişide, id ve süperego, egonun önderliğinde birbirleri ile uyumlu bir şekilde çalışırlar (Ewen, 2003, s.34).

Freud tarafından ortaya atılan bir diğer kuram olan içgüdü kuramı, insanın davranışlarına yön veren içsel enerji, libidoyu ele almaktadır. Bu kuram libidoyu beş dönem içerisinde ele almıştır;

1. Oral Dönem (0-1,5 Yaş): Oral dönem içerisinde libido ağız ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bebek dış dünyayı ve çevresindeki objeleri ağız ile tanımaya çalışmaktadır. Bu dönemi sağlıklı şekilde geçiremeyen kişiler ilerleyen yıllarda bağımlı ve pasif kişilik özellikleri gösterebilmekte ya da bu kişilerde sigara içme, yemek yemeye düşkünlük gibi özellikler ortaya çıkabilmektedir.
2. Anal Dönem (1,5-3 Yaş): Bu dönem içerisinde libido anüs çevresindeki kaslarda yoğunlaşmıştır. Çocuğun tuvalet eğitimini almaya başladığı dönemdir. Tuvalet eğitiminin verilmesi sırasında çok katı ve sert bir tutum sergilenmesi çocuğun bu döneme saplanması ve ilerleyen yaşantısında cimri, inatçı, çok katı kuralları olan ve kontrolcü kişilik özellikleri göstermesine neden olabilmektedir.
3. Fallik Dönem (3-6 Yaş): Bu dönem libidonun genital bölgede yoğunlaştığı, çocuğun cinsel organına ilgi gösterdiği dönemdir. Bunun yanında çocuk karşı cinsten ebeveynine karşı yakınlık hisseder. Ancak bu nedenle diğer ebeveyninin kendisine tepki göstereceğinden de endişe duyar. Bu ikilemin ne şekilde çözüldüğü çocuğun ileride karşı cinsle ilişkilerini etkileyebilmektedir.
4. Gizil (Latent) Dönem (6-12 Yaş): Bu dönem çocuğun okul yaşantısı ile birlikte daha çok sosyalleştiği, ilgisinin aile içerisinde dışarıya yöneldiği ve sahip olduğu rol ve sorumluluklarının pekiştiği dönemdir.
5. Genital Dönem (12-18): Ergenliğe adım atılan dönemdir. Ergenlikle birlikte çocuğun vücudu fiziksel olarak değişmekle birlikte, aynı zamanda çocuk

içerisinde yaşadığı toplum tarafından onay gören kadın ve erkek rollerini de benimseyerek buna uygun hareket etmeye başlamaktadır (Burger, 2006).

Psikanalitik kuramın Freud'dan sonra en önemli temsilcilerinden olan Alfred Adler kişiliği açıklarken kullanmış olduğu yaklaşıma *bireysel psikoloji* adını vermiştir (Ewen, 2003, s.91). Adler, insanın cinsel dürtülerden çok daha fazla önem verdiğini ileri sürdüğü üstün olma duygusu üzerinde durmaktadır (Cüceloğlu, 1999, s.416). Bunun yanında aşağılık duygusu, üstünlük mücadelesi, doğum sırası ve ebeveyn tutumları gibi kavramların öneminden bahsetmiştir (Burger, 2006, s.152-153). Adler'e göre tamamen korumasız ve diğer insanların ilgi ve bakımına muhtaç şekilde doğan bebek için bu durum aşağılık duygusunun başlangıcını oluşturmaktadır. Ancak hissedilen aşağılık duygusu kişinin yaşamı boyunca bu duygu ile başa çıkmak adına girişeceği üstünlük çabasının da temelini oluşturmaktadır (Blutner ve Hochnadel, 2010, s.245). Bunun yanında Adler, kişiliğin oluşumunda ebeveyn tutumlarının da önemli bir yeri olduğundan bahsetmektedir (Schultz ve Schultz, 2002). Ebeveynleri tarafından şımartılmış ya da tam tersi ihmal edilmiş kişilerin kişilik problemleri ile karşı karşıya kalabildiklerini belirtmiştir. Adler, kendisinin yapması gereken her işi annesi babası tarafından yapılmış, sorumluluk verilmeyerek şımartılmış çocuğun aslında bağımsızlığının elinden alınmış olduğunu belirtir. Anne babasının aşırı korumacı tutumu sonrasında kendi başına kalan ve söz konusu sorumlulukları kendisinin yerine getirmesi beklenen zaman kişinin aşağılık duygusu yaşayacağını belirterek, söz konusu aşırı koruyucu anne baba tutumunun kendi kendine karar veremeyen, sorun çözme becerisi gelişmemiş ve bağımlı kişilerin ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmektedir. Buna karşın anne babası tarafından ihmal edilen çocukların ise çevresi ile yakın ilişkiler geliştirmekte zorlanan, şüpheli, samimi ilişkilerden hoşlanmayan kişiler olduklarını ileri sürmektedir (Burger, 2006).

Psikanalitik kuramın bir diğer önemli temsilcisi olan Carl Gustav Jung yaklaşımını *analitik psikoloji* olarak tanımlamıştır (Geçtan, 1998). Jung yaklaşımını ortaya koyarken kişiliği içe dönük ve dış dönük kişilik şeklinde ikiye ayırmıştır. Kişiliği önemli ölçüde oluşturan unsurlar; benlik (ego) ve bilinç dışıdır (Eren, 2004). Jung, Freud'un ortaya

koyduğu bilinç dışı kavramını, kişisel bilinç dışı ve kollektif bilinç dışı şeklinde ele almıştır. Kişisel bilinç dışı, bilinç düzeyine ulaşmamış ya da kişiye vermiş olduğu rahatsızlık nedeniyle bastırılmış unsurların yer aldığı alandır. Kollektif bilinç dışı ise, kalımsal şekilde atalarından kişiye aktarılan öğeleri ifade etmektedir (Cüceloğlu, 1999, s.415). Jung, *persona*, *gölge*, *anima* ve *animus* şeklinde *arketiplerden* söz etmiştir. Arketipler, kollektif bilinç dışından kaynaklanan ve geçmişten kalan hayaller ve düşüncelerdir. *Persona*, kişinin dış dünya göstermiş olduğu yüzünü ifade etmektedir. *Gölge*, kişinin kabullenmek istemediği, kendisinden ve çevresinden saklamaya gayret ettiği yönünü temsil etmektedir. *Anima* erkeklerdeki kadınsı yönü, *animus* ise kadınlardaki erkeksi yönü temsil etmektedir (Feist ve Feist, 2006).

Erik Homburger Erikson ortaya koymuş olduğu psiko-sosyal gelişim kuramı ile Freud'un ergenliğe kadar götürmüş olduğu gelişim aşamalarının sekiz basamakta hayatın sonuna kadar devam ettiğini ileri sürmüştür. Bu basamaklar;

- ✓ Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 Yaş),
- ✓ Özerkliğe karşı utanç ve kararsızlık (1-3 Yaş),
- ✓ Girişgenliğe karşı suçluluk (3-6 Yaş),
- ✓ Başarıya karşı aşağılık duygusu (6-12 Yaş),
- ✓ Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası (12-18 Yaş),
- ✓ Yakın ilişkilere karşı yalnızlık (18-40 Yaş),
- ✓ Üretkenliğe karşı durgunluk (40-65 Yaş),
- ✓ Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (65 Yaş üstü) (Burger, 2006).

Erikson, Freud ile benzer şekilde her basamağın kritik dönemleri ve bu dönemlerde yerine getirilmesi gereken kritik görevleri olduğunu ileri sürmektedir (Schultz ve Schultz, 2002). Erikson'un epigenetik prensib olarak açıkladığı kavrama göre her dönemin kritik görevinin, olması gerektiği gibi tamamlanması, bir sonraki döneme sağlıklı biçimde geçilebimesinin de temelini oluşturmaktadır (Aydın, 2000).

Karen Horney ise kişiliği meydana getiren en önemli unsurun kaygı ve korku olduğu ileri sürmüştür. Kişiliğin gelişiminde sosyo kültürel faktörlerin önemi üzerinde durmuştur (Schultz ve Schultz, 2002). Ayrıca nevroz ve kadın psikolojisi konusundaki

görüşleri ile Freud'un ortaya koymuş olduğu kurama önemli katkılar sağlamıştır. Freud'un erkek cinsel organına imrenme konusundaki görüşlerini kabul etmezken, her iki cinsin de birbirlerine karşı imrendikleri özellikleri olabileceğini ileri sürmüştür (Geçtan, 1998). Horney kişilik özellikleri açısından üç tip tanımlamıştır;

- ✓ İnsanlara yaklaşan kişilik: Sahip oldukları kaygı ve korkuları insanlar ile yakın ilişkiler kurarak gidermeye çalışan dışa dönük kişilerdir.
- ✓ İnsanlardan uzaklaşan kişilik: Kaygı ve korkularının temelini insanlar olduğu inancında oldukları için söz konusu kaygı ve korkular ile başedebilmek için mümkün olduğunca insanlarla ilişkilerinde mesafeli davranan içedönük kişilerdir.
- ✓ İnsanlara karşı gelen kişilik: Güçlü olduğu takdirde kaygı ve korkularından kurtulabileceğini, bu nedenle güçlü olduğunu insanlara göstermek zorunda olduğunu düşündüğü için insanlara karşı agresif tavırlar takınan kişilerdir (Eren, 2004, s.46).

2.3.2. Davranışçı-Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Davranışçı-sosyal öğrenme yaklaşımı, insanın kişiliğini ortaya koyan birçok davranışın sonradan öğrenildiğine vurgu yaparak, kişinin diğerlerinden ayırt edimesini sağlayan davranışların ortaya çıkmasına neden olan koşulların etkisini inceler (Mischel, 1999, s.13). Burrhus Frederic Skinner ve John Broadus Watson davranışçı kuramın, Julian Rotter ve Albert Bandura dae sosyal öğrenme kuramının önemli temsilcilerindendir.

Skinner'in savunduğu ve radikal davranışçılık olarak adlandırılan görüş davranışı meydana getiren kişinin kendi içindeki nedenlerle ilgilenmez (Ewen, 2003, s.314). Özellikle değiştirilemeyeceği için kalıtımın etkisini araştırmanın gereksiz olduğunu savunur. Bu nedenle de kişinin davranışının şekillenmesinde rol alan çevresel etkenler üzerine yoğunlaşır (Burger, 2006). Skinner davranışların şekillendirilmesinde ve sürdürülmesinde sonuçlarının önemli rol oynadıklarını ileri sürer. Kişinin öğrendiği davranışların büyük bir bölümünün o davranışın sonuçlarıyla alakalı olduğunu

belirtmiştir. Bunun gibi ortaya çıkmasında sonuçlarının önemli etkiye sahip olduğu davranışlara operant davranışlar, bu davranışlar sonucu meydana gelen öğrenmeye ise operant koşullanma adını vermiştir (Ewen, 2003, s. 315-317)

Watson ise, çalışmalarında kişilerin uyarılara verdikleri tepkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Uyarılara yönelik kişi, sevgi besleme, korku duyma veya öfkelenme şeklinde üç farklı koşullanmamış tepki vermektedir (Cipani, 1991, s.292). Albert adındaki on bir aylık bebek üzerinde araştırma yapan Watson ve Raynor (1920 aktaran Cipani, 1991, s. 292) koşullanmış tepkilerin transferinin mümkün olduğunu ve kişilik üzerinde etkili olduklarını göstermişlerdir.

Sosyal öğrenme kuramına göre ise davranışlar kişinin çevresi ile girmiş olduğu devamlı etkileşimin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Davranışın gösterilmesinde ödülün ve cezanın önemi göz ardı edilemez. Kişilerarası davranış farklılıkları, yaşantılar esnasında gerçekleşen öğrenmelerin farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Kişinin sergilemiş olduğu davranışlar, içerisinde yaşadığı ortama, kişinin olayı algılama biçimine ve benzer olaylara karşı diğer kişilerin ne şekilde davranış sergilediklerine göre değişmektedir (Atkinson vd., 2010).

Rotter kişinin bir davranışı sergilemesi sürecinde ödül ve cezanın önemli bir role sahip olduğunu belirtmekle birlikte bunun yanında kişinin beklentilerine de vurgu yapmıştır. İnsanın hayvanlardan daha kompleks bir canlı olması nedeniyle davranışlarının da bu şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle Rotter kişilik kavramını açıklarken pekiştirme değeri, davranış potansiyeli ve beklenti kavramlarından bahsetmektedir. *Davranış potansiyeli*, bir kişinin bir davranışı sergilemesi ihtimalidir. *Beklenti* ise, kişinin önceki yaşantılarında benzer olaylar neticesinde elde edilen sonuçlara göre oluşmaktadır. Bir davranış neticesinde alınacak olumlu ya da olumsuz tepkiler, bir sonraki davranışın sonucu için ortaya çıkacak beklentinin düşük ya da yüksek olmasını belirlemektedir. Pekiştirme değeri ise bir davranış sonucunda verilen pekiştirecin başka bir pekiştirece göre tercih edilebilirliğini ifade etmektedir (Burger,2006).

Bandura, bir davranışın ortaya çıkmasında ödül ve ceza gibi etkenlerin yanında kişinin beklentileri, inançları ve düşünceleri gibi etkenlerin de etkili olduğunu belirtmiştir. Kişinin sahip olduğu bilişsel kabiliyetlerini kullanarak farklı çözüm yollarını değerlendirebilir, olabilecek neticeler konusunda çıkarımda bulunabilir ve bu sayede davranışlarını şekillendirebilirler. Söz konusu bilişsel kabiliyetler dışarıdan herhangi bir güdüleyicinin olmadığı zamanlarda, kişinin davranışlarını şekillendirmesine imkan tanır (Magill, 1998 aktaran Oğuz, 2007, s. 38-39).

Bandura, insanın sosyal bir varlık olması nedeniyle öğrenme yaşantılarının da sosyal alanlarda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Özellikle çocuklardaki öğrenme şekillerinden en dikkat çekici olanının, çevrelerindeki insanların davranış şekillerini gözlemleyerek ortaya çıktığını savunur ve buna gözlem yoluyla öğrenme adını vermiştir. Bu tanım doğrultusunda kişiliğin oluşmasında taklit ve gözlem önemli rol oynamaktadır (Cüceloğlu, 1999, s.426).

2.3.3. İnsancıl Yaklaşım

İnsancıl (Hümanistik) kuramın en önemli temsilcilerinden olan Rogers'a göre insan temelde iyi bir varlıktır, iyiye doğru gelişmeye meyillidir ve bu gelişme hayat boyu devam eder. Rogers, bu gelişim sürecine, insanın sahip olduğu tüm güdülerin temeldeki amacını oluşturan kendini gerçekleştirme eğilimi olarak adlandırmıştır. Buna göre insan kendisi hakkındaki düşünceleri, hayatı sürecince davranışlarını şekillendirmektedir (aktaran Morris, 2002). Kendine ve insanlara güven duyma, deneyimlere açıklık, kendini ve başkalarını oldukları gibi kabul etme, çevresel baskılardan bağımsız olma, yaşamdan zevk alma gibi özellikler kendini gerçekleştirmiş insanın özellikleridir (aktaran Burger, 2006).

Hümanistik yaklaşımın önemli temsilcilerinden olan Maslow'a göre davranışı şekillendiren iki temel dinamik vardır: İhtiyaçlar ve ihtiyaçların sıralaması. Maslow her davranışın kişinin bir ihtiyacının karşılanması amacıyla sergilendiğini ifade eder. Dolayısıyla ihtiyaçlar davranışın sergilenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bununla birlikte kişinin ihtiyaçları hiyerarşik bir düzen içerisinde yer almaktadır. Bu hiyerarşik

düzende en altta yer alan ihtiyaçlar karşılanmadan bir üst basamaktaki ihtiyaç karşılanmamaktadır. Söz konusu ihtiyaçlar karşılandıkça kişiyi davranış sergilemesi yönündeki güdüleme özelliğini kaybeder ve bir üst basamakta yer alan henüz karşılanmamış ihtiyaç davranışın sergilenmesi konusunda kişiyi güdülemek üzere aktif hale geçer (Koçel, 2003, aktaran Tekin, 2012, s.111). Maslow'un (aktaran Kaşlı, 2009, s.24) ileri sürmüş olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi;

- 1) Fizyolojik İhtiyaçlar
  - 2) Güvenlik İhtiyaçları
  - 3) Sevgi ve Ait Olma İhtiyacı
  - 4) Saygınlık İhtiyaçları
  - 5) Kendini Gerçekleştirme
- Şeklinde sıralanmaktadır.

2.3.4. Özellikler (Treyt) Yaklaşımı

Kişilik kavramını açıklamak için ortaya konan kuramlardan olan ayırıcı özellik kuramına göre kişilik, bireyde bulunan belli başlı niteliklerin tamamının yorumlanmış halidir. Treyt adı verilen bu nitelikler, bireyin diğer bireylerden ayrılmasını sağladıkları için, aynı zamanda bireyin kim olduğunu da ifade etmektedirler. Bireyin sahip olduğu ve sakin-agresif, girişken-çekingen, dışadönük-içe kapanık gibi birbirinin aksi sıfatlarla tarif edilen bu nitelikler ayırıcı özellik kuramına göre bireyin kişiliğinin anlaşılmasını sağlamaktadır (Cüceloğlu, 1999, s. 416 – 417).

Söz konusu nitelikler kişiler arasında kıyaslama yapılmasını kolaylaştırmakta ve bir nitelik özelinde insanların konumlarını belirtmektedir (Burger,2006). Bu yaklaşım kapsamında araştırmacılar kişiliğin yorumlanmasına yardımcı olacak temel bir takım niteliklerin belirlenmesi ve bu niteliklerin değerlendirilmesi konularında çalışmalar yürütmüşlerdir (Atkinson vd., 2010).

Allport'a göre bireyin sahip olduğu özellikler, kişiliğinin temel ölçüsüdür. Bu nedenle söz konusu özelliklerin sıralanması kişiliğin ortaya konmasında önemli rol oynamaktadır. Allport zaman içerisinde kişisel yaşantılar neticesinde farklılaşan

özellikleri, yalnızca o bireye has *kişisel özellikler* ve birçok kişide belli oranlarda bulunabilen *genel özellikler* şeklinde ikiye ayırmıştır (Cloninger ve Svrakiv, 2000).

Raymond B. Cattell kişiliğin, belli şartlar altında kişinin ne şekilde davranacağını kestirilebilmesini sağladığını belirterek faktör analizi yöntemi ile kişiliği oluşturan temel özelliklerin ortaya konabileceğini belirtmiştir (Ewen, 2003, s.285). Cattell, az bir zaman diliminde kişiliği tüm boyutları ile ortaya koyabilecek bir ölçme aracı geliştirmek amacı ile 16 PF Kişilik Envanterini oluşturmuştur. Bu çalışmalar sırasında Cattell İngilizcede yar alan binlerce sıfat üzerinde çalışmış ve bu sıfatları iki yönlü 171 kategori halinde sıralamayı başarmıştır. Daha sonra faktör analizi yöntemini kullanarak bu kategorileri 15 faktöre indirmiş, üç faktörü çıkarıp yerine dört faktör ekleyerek envantere son halini vermiştir (Karsun, Karsun ve O'Dell, 1997, s.25-27).

Kişilik ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda en sık rastlanılan konuların başında kişiliğin temel boyutlarının ortaya konması gelmektedir. Kişiliğin temel boyutlarıyla ilgili çalışma yapan araştırmacılar arasında tam bir fikir birliği sağlanamamış olmasına karşın yapılan çalışmalarda birbiri ile tutarlı sonuçlara ulaşılmaya başlanması nedeniyle üzerinde en fazla çalışılan model, beş faktörle izah edilen kişilik modelidir. (Tomrukçu, 2008).

Bu konuda araştırma yapan kişiler, kişiliğe ilişkin elde ettikleri değişik bilgileri kullanarak kişiliğin beş boyutu olduğuna ilişkin doneler elde etmişlerdir. Yapılan farklı çalışmalarda söz konusu beş boyut ile çok sık karşılaşılması neticesinde araştırmacılar kişiliğin bu beş boyutuna “Büyük Beşli” adını vermişlerdir. Büyük beşli kişiliğin nevroitiklik, dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk, özdisiplin faktörlerinden oluşmaktadır (Burger, 2006, s. 251-253).

2.3.4.1. Beş Faktör Kişilik Kuramı

Kişilik konusunda çalışma yapan araştırmacılar, kişilik kavramının yapısını, işleyişini, boyutlarını, bireyin kendisi ve çevresi ile ilişkilerinde etkilerini ortaya koyabilmek için farklı kuramlar öne sürmüşlerdir. Söz konusu kuramların kişilik kavramına ilişkin ortaya koydukları bilgiler bazen birbirlerini doğrularken, bazen de birbirleri ile farklılıklar gösterebilmektedir. Buna rağmen bireyin sahip olduğu kişilik

özellikleri ile ilgili çalışmalarda, kişilerin sahip oldukları farklı niteliklerin, insanların konuştukları, kendilerini ifade ettikleri ve çevreleri ile iletişim kurdukları dil içerisinde kelimeler şeklinde yer aldığı varsayımından hareketle, kişiliğin genel yapısını ortaya koyacak kategoriler meydana getirmeye çalışılmaktadır. Söz konusu kategoriler tek başına kişiliğin tamamen anlaşılmasını sağlamıyor olsa bile, genel anlamda kişilik ile ilgili bir öngörü oluşmasını sağlayacak önemli ipuçlarını barındırmaktadır (Somer, 1998).

İşte söz konusu kategorilerin oluşmasını sağlayan kişilik özelliklerinden herhangi birinin bir kişiyi ne kadar çok ifade ettiği ile ilgilenen ve kişileri buna göre gruplandıran kişilik kuramı ayırıcı özellik kuramıdır (Burger, 2006). Buna göre, ayırıcı özellik kuramı bir kişi tarafından sürekli gösterilen ve genel anlamda kişiyi ifade eden agresiflik, içe kapanıklık, çalışkanlık, savurganlık, girişkenlik gibi bir takım özelliklerin kişiliğin anlaşılmasındaki önemine vurgu yapmaktadır. Söz konusu özellikler değişik olay, durum ve şartlar karşısında tutarlı bir şekilde gösterilmeye devam etmeleri halinde ayırıcı özellikler olarak nitelendirilebilirler. Bu özellikler kişinin toplum içerisinde birlikte yaşadığı diğer kişilerle olan farklılıklarını ortaya koyan, aynı olay ve durum karşısında sürekli gösterilen özelliklerdir (Camgöz, 2009, s.39).

Ayrıcı özellik, bir diğer adıyla özellikler kuramı toplum içerisinde yaşayan ve sosyal bir varlık olan insanın, daha çok bu özelliği üzerine yoğunlaşan diğer kuramlardan farklı olarak, kişinin herhangi bir etki üzerine ortaya koyduğu davranış özelliklerini konu edinmiştir (Isır, 2006, s.50). Bu kuramın asıl amacı bireyin gösterdiği davranışları şekillendiren ve süreklilik gösteren özelliklerin belirlenmesidir. Bu özelliklerin belirlenmesi, söz konusu özelliklere sahip bireyin kişiliğinin de belirlenmesi anlamına gelmektedir. Kişilik özellikleri barışçıl-saldırgan, çalışkan-tembel, konuşkan-suskun gibi zıt anlamlı sıfatların yardımıyla ifade edilmekte ve kişinin bir konuda göstermiş olduğu davranışlar bütünü, bu özelliklerden biri ile tanımlanmaktadır (Aydın, 2000, s.80).

Kişilik üzerine yapılan çalışmaların büyük bölümünde araştırmacılar, kişiliği tanımlayabilmek için kullanılan çok sayıda kişilik özelliğinin, araştırmalar sonucu ortaya

konulan beş faktör özelinde ifade edilebileceği düşüncesinde fikir birliğine varmışlar ve kişiliği tanımlamada kullanılan bu beş faktöre Büyük Beşli adını vermişlerdir (Friedman ve Schustack, 1999). Kişiliğin beş boyutla ortaya konmaya çalışılması 60'larda başlamakla birlikte 80'li ve 90'lı yıllarda iyice yaygınlaşmıştır.

Beş faktör kişilik modeli, kişilik özelliklerini beş boyutta ele almaktadır: Dışadönüklük (Extroversion), Yumuşak Başlılık (Agreeableness), Sorumluluk (Conscientiousness), Nevrotiklik (Neuroticism) ve Deneyime Açıklık (OpennesstoExperience) (McCrae ve John, 1992).

2.3.4.1.1. Dışadönüklük (Extroversion)

Kişiliğin bu boyutu bünyesinde, genel olarak enerjisi yüksek, heyecanlı, istekli, atik ve sosyal olma gibi nitelikleri barındırmaktadır. Bu özelliğe sahip kişiler, abartmayı seven, arzulu, azimli ve toplum içinde öne çıkan tiplerdir (Trouba, 2007, s.9). Yapılan bir çalışmada, kişilerin üzerinde çalıştıkları işlerdeki verimlilikleri ile dışa dönüklük düzeyleri arasında pozitif yönlü bir korelasyon tespit edilmiştir(Hurtz ve Donovan, 2000).

Goldberg'e (1992) dışa dönüklük boyutunu belirleyen özelliklerin dominant, hareketli, güçlü, girişken ve dost canlısı olma, liderlik ve isteklilik gibi özellikler olduğunu bildirmiştir. Bunun yanında dışa dönük bireyler içe kapanık bireylere nazaran daha pozitif özelliklere sahiptirler ve üstünlük kurma, mükafat elde etme istekleri de gelişmiştir (Camgöz, 2009, s.59). Dışa dönükler, toplum içerisinde başka insanlarla kolaylıkla iletişime geçebilir ve herhangi bir konuda bir topluluğa rahatça liderlik edebilirler. Bu boyutun diğer ucunda içine kapanıklık yer almaktadır (Zel, 2001).

Costa ve McCrae (1992);kişiliğin dışadönüklük boyutunu; cana yakın, özgüvenli, atak, macera sever, iyimser ve katılımcı şeklinde altı nitelik üzerinden açıklamışlardır.

Zuckerman ve diğerleri (1988) ise dışadönüklük boyutunun toplumsal hayata katılım ve sıcakkanlılık ile tanımlanabileceğini bildirmişlerdir. Smith, Hanges ve Dickson (2001) kişiliğin bu boyutunun, kişinin toplumsal ilişkilerindeki yoğunluk, kendine güven ve yarışma arzusunu özellikleriyle açıklanabileceğini bildirmişlerdir.

Johnson ve Ostendorf (1993) gerçekleştirdikleri araştırma bulgularına göre kişiliğin dışa dönüklük boyutu ile olumlu duygular arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca mutlu olma, arzulu olma ve dost canlısı olma gibi olumlu duyguların öncelikle dışa dönüklük boyutu ile, sonrasında ise yumuşak başlılık boyutu ile ilişkili oldukları belirlenmiştir. Eli açıklık ve sıcakkanlılık gibi olumlu duyguların ise öncelikle yumuşak başlılık boyutu ile daha sonra dışa dönüklük boyutu ile ilişkili oldukları gözlenmiştir. Bunun yanında güçlü ve dominant olma ile atılganlık ve liderlik gibi niteliklerin dışa dönüklük boyutu ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca liderlik, güç, girişkenlik ve baskınlık gibi özelliklerin de dışadönüklük faktöründen yük aldıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın dürtüsel, dikkatsiz ve düşüncesiz olma nitelikleri ile kişiliğin sorumluluk boyutu arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu bildirmişlerdir.

2.3.4.1.2. Yumuşak Başlılık (Agreeableness)

Yumuşak başlılık kişiliğin, insanı merkeze alan, hümanist tarafını temsil eden boyutudur. (Digman, 1990).

Kişiliklerinin yumuşak başlılık boyutu daha ön planda olan bireyler toplum içerisinde insancıl, sakin, uyumlu, rahat ve alçakgönüllü gibi özellikleriyle bilinirler. Buna karşın bu boyutu daha geri planda kalmış bireyler de gaddar, uyumsuz, kindar ve bencil gibi sıfatlar ile tanımlanmaktadırlar (Somer, 1998).

Kişiliğin bu boyutunun niteliklerine sahip kişiler, işbirliğine önem veren, çevrelerine karşı kibar, sevgi dolu, toleranslı ve kişilerarası bir mücadeleye girişmek yerine birlikte çalışma niyetinde olan bireylerdir. (Moody, 2007, s.28).

Graziano ve diğerlerine (1996) göre, bu boyutun niteliklerine haiz kişilerin kurmuş oldukları arkadaşlıkların diğer bireylerin kurmuş oldukları arkadaşlıklardan daha uzun sürmektedir. Siz konusu kişiler, nazik, yardımsever, cömert ve anlayışlı olmalarıyla tanınmaktadırlar. Buna ek olarak etraflarındaki kişilerin mutlu olmaları, kendilerinin zevklerinden daha önceliklidir. Çünkü bu insanlar toplumu oluşturan tüm

bireylerin genellikle doğru sözlü, olumsuz düşünceleri olmayan kişiler olduklarına inanmaktadırlar. (Puher, 2009, s.11).

Lounsbury ve diğerleri (2001 aktaran Perry, 2003, s.5), kişiliğin yumuşak başlılık boyutunun ağır bastığı bireylerin insanlara yardımcı olma konusunda öne çıkarılarken, bu boyutun zayıf kaldığı kişiler ise uyumdan uzak, sürekli eleştiren, tartışma yanlısı özellikleri ile öne çıkmaktadırlar. Buna karşın çok yüksek seviyede yumuşak başlılık sergileyen kişiler, toplum tarafından kabul görmeye çok önem verirler ve kendilerini ifade edebilme yetenekleri de yeterince gelişmemiş olabilir (Bernardin, Cooke ve Villanova, 2000, s.234).

Costa ve diğerleri (1991), yumuşak başlılık ve dışa dönüklük boyutlarının her ikisinin de sosyal ilişkilerle bağlantılı olduklarını belirtmişlerdir. Fakat dışa dönüklük boyutu daha çok çevresel uyarıcıların niceliği ile alakalı iken, yumuşak başlılık boyutu için ise sosyal ilişkilerdeki nitelik öne çıkmaktadır. Yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre; güvenilirlik, uyumluluk, özgecilik, iyi huyluluk, alçak gönüllülük ve dürüstlüğü yumuşak başlılık boyutunun alt boyutlarını oluşturduğu belirtilmiştir (Costa vd., 1991; McCrae ve Costa , 1992).

2.3.4.1.3. Sorumluluk (Conscientiousness)

Kişiliğin sorumluluk boyutunu, Somer (1998) Öz Denetim/Sorumluluk şeklinde ele almıştır. Sorumluluk boyutu eğitim başarıları ile de ilgili olduğundan ‘Başarı İsteği’ şeklinde de tanımlanmaktadır. Sorumluluk boyutuna sahip kişilerde başarı odaklılık, özenlilik, titizlik, sabır ve çalışkanlık gibi özelliklerin bulunması beklenmektedir (Barrick ve Mount, 1991).

Buna ek olarak sorumluluk bilinci yüksek kişiler, karşılaştığı problemlerle başa çıkmaya hazır, kurallara sıkı sıkıya bağlı, planlı, başladığı işi bitirebilen, yapacağı davranışın sonuçlarını enine boyuna tartan bir yapıya sahiptirler (Neuman ve Wright, 1999).

Buna karşın sorumluluk faktörü gelişmemiş kişiler ise vurdumduymaz, plansız, yeteneksiz, umursamaz, dikkati dağınık, tembel, dengesiz şekilde özelliklere sahiptirler (Somer, 1998).

McCrae ve Costa (1992) ve Costa, McCrae ve Dye (1991) gerçekleştirdikleri araştırmaların sonucunda, kişiliğin sorumluluk boyutuna işaret eden altı nitelik belirlemişlerdir. Buna göre sorumluluk faktörü yüksek bireyler;

- ✓ Özdisiplinlidir.
- ✓ Çalışkandır.
- ✓ Beceriklidir.
- ✓ Tertiplidir.
- ✓ Önceden hazırlıklıdır.
- ✓ Başarı odaklıdır.

2.3.4.1.4. Nevrotiklik (Neuroticism)

Nevrotiklik boyutu çoğunlukla duygusal denge, denge, duygusallık ya da Duygusal dengesizlik şeklinde belirtilmektedir (Barrick ve Mount, 1991).

Nevrotiklik bireyin kaygılı, sinirli, sorunlu, depresif olduğu, düşüncesizce davrandığı ve güven duygusundan uzak kaldığı durumlarını belirtmektedir (Costa ve McCrae, 1992).

Duygusal denge durumu, bireylerin günlük yaşamları sırasında karşılıklarına çıkan olaylara iyimser yaklaşım tarzlarını belirtmektedir. Bu boyutun olumsuz yanında kızgınlık, kendine güven, çabuk sıkılma, kötüye yorma gibi nitelermeler yer almaktadır. Olumlu yanında ise; kibar olma, ince düşünme, güvenilir olma, toleranslı olma, açık yürekli olma ve şefkatli olma gibi nitelendirmeler yer almaktadır (Kaşlı, 2009).

Nevrotiklik seviyesi yüksek bireyler etraflarında olan bitenleri kötümser, eleştirel değerlendirmeye meyillidirler(Watson ve Clark, 1984 aktaran, Aliyev, 2008).Kişilerarası iletişim kurmak ve sağlıklı şekilde devam ettirmekte zorluk yaşamaktadırlar. (Bruck ve Allen, 2003). Nevrotik kişilikler, kızgın, gergin, endişeli, sorunlu ve mutsuzdurlar. Yaşadıkları zorluklar ya onları mecbur kaldıkları bir başarıya götürecektir veya yaşadıkları

onca endişe neticesinde vurdumduymaz bir tavır takınmaya başlayacaklardır. Buna karşın duygusal dengesi yerinde olan kişiler rahat ve kendinden emindirler (Friedman ve Schustack, 1999).

McCrae ve Costa (1992) ve Costa ve diğerleri (1991) gerçekleştirdikleri araştırmaların sonucunda, kişiliğin nevroitiklik boyutuna işaret eden altı nitelik belirlemişlerdir. Buna göre nevroitiklik faktörü yüksek bireyler;

- ✓ Kaygılıdırlar.
- ✓ Kindardırlar.
- ✓ Depresyona meyillidirler.
- ✓ Kendilerinin farkındadırlar.
- ✓ Düşünmeden hareket ederler.
- ✓ Yüksek kırılmalığa sahiptirler.

2.3.4.1.5. Deneyime Açıklık (Openness to Experience)

Kişiliğin deneyime açıklık faktörü, araştırmacıların üzerinde en düşük görüş birliği oluşturabildikleri faktördür. Deneyime açıklık boyutu bir takım araştırmacılarca bilinç, bazılarınca da kültür ve gelişime açıklık şeklinde isimlendirilmiştir (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002, s.23). Söz konusu kişilik boyutu Norman (1963) tarafından kültür şeklinde nitelendirilirken, kişiliğin bu boyutunu zeka olarak da nitelendirenler olmuştur (Hogan,1983; Digman ve Inouye, 1986; Peabody ve Goldberg, 1989 aktaran Somer vd., 2004).

Somer ve Goldberg (1999) dilimizde kişiliğin niteliklerini belirten sıfatlar üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında, Türk halkı için kişiliğin bu boyutun zeka yerine deneyime açıklık ile bağlantılı olduğundan bahsedilmektedir. Kişiliğin bu boyutunun zeka ve akıl gibi özellikler yerine yeni fikirlere açık olma ve çağın gereksinimlerine ayak uydurma gibi niteliklerle daha ilgili olduğunu ifade etmişlerdir.

Johnson ve Ostendorf (1993), deneyime açıklık faktörünün çözüm odaklı düşünme, öğrenme isteği, zeka, yeniliğe açıklık gibi niteliklerle olumlu yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Johnson ve Ostendorf (1993), alışkanlıklara bağlılık, sıradanlık,

çizilen sınırların dışına çıkmama gibi niteliklerin deneyime açıklık boyutu ile olumsuz yönden ilişkili olduğunu bildirmişlerdir.

Açıklık niteliklerini kişiliğinde barındıran kimseler yeniliği, inovasyonu öne alan, hareketliliği tercih eden, değişimden yana, sabit fikirlilikten uzak, farklı düşüncelere önem veren özellikleri ile başka insanlardan ayırt edilirler (Zhang, 2003 aktaran Jia, 2008, s.52). Ayrıca bu bireyler kurallara uyma konusunda katı bir tutum sergilenmesini hoş karşılamazlar, daha toleranslıdırlar. Toplumsal cinsiyet rollerine karşı çıkarlar. Yaşantıları içerisinde yeni deneyimler edinmeye yönelik yüksek motivasyona sahiptirler. İnsanları zorlayan durumların dahi olumlu yönlerini görebilecek bakış açısına sahiptirler. Tüm bu özellikleriyle de kimseye bağımlı olmayan ve kendine özgü, biricik bireyler olarak kendilerini ifade ederler (Dede, 2009, s.61).

Deneyime açık kişiler, genel geçer düşüncelerden ayrı olarak farklı fikirleri olan, geleneklere takılıp kalmayan özgür kişiliklerdir. Bu nedenle bilim ve sanat dünyasında yer edinmiş kişilerin deneyime açıklık özelliklerinin oldukça gelişmiş olduğu belirtilmektedir (Feist, 1998).

York ve John (1992) tarafından kadınlar üzerinde yaptıkları bir çalışma neticesinde yeni şeyler ortaya koyabilen kadınların analiz yeteneklerinin gelişmiş olduğu, karşılaştıkları durumun neden ve sonuçlarına ilişkin düşünme ve yorumlama özelliklerinin olduğu ve yaşamlarında yeni deneyimlere karşı daha açık oldukları ortaya konmuştur. Bunun yanında bu kadınların özgür, bilinçli, iletişim becerisi yüksek ve toplum içerisinde konumları olan kişiler oldukları da belirtilmiştir.

Johnson ve Ostendorf (1993), alışkanlıklara bağlılık, sıradanlık, çizilen sınırların dışına çıkmama gibi niteliklerin deneyime açıklık boyutu ile olumsuz yönden ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Deneyime kapalı bireylerin, ilgilendikleri alanlar ve merak duyduklarını konular sınırlı düzeyde kalmaktadır. Bu kişiler günlük yaşantılarında daha basit ve çıkarıcı davranışlar gösterebilmektedirler. Toplumsal ilişkilerinde tutucu, sabit fikirli ve kurallar konusunda esneklik göstermeyen bireylerdir (Friedman ve Schustack, 1999). Deneyime kapalı kimseler ayrıca sabit fikirli, geleneklere ve kurallara bağlı,

sınırlı hayal gücüne sahip, kalıplaşmış fikirleri ve davranış örüntüleri olan, sakin, değişimden uzak insanlardır (Dede, 2009, s. 61).

McCrae ve Costa, (1987) gerçekleştirdikleri araştırmaların sonucunda, kişiliğin deneyime açıklık boyutuna işaret eden altı nitelik belirlemişlerdir. Buna göre deneyime açıklık faktörü yüksek bireyler;

- ✓ Hayal gücü kuvvetli kimselerdir.
- ✓ Yaratıcıdırlar.
- ✓ Duygulara önem verirler.
- ✓ Hareketlidirler.
- ✓ Bilgilidirler.
- ✓ Değerleri gözetirler.

2.4. Olumlu Yanılsama (Positive Illusion) Kuramı

Araştırmacılar (Jahoda, 1958 aktaran Taylor ve Brown, 1994; Jourard ve Landsman, 1980) insanların karşılaştıkları sorunlarını bir daha karşılarına çıkmayacak şekilde çözebilmeleri, gerçek anlamda mutluluğu yakalayabilmeleri, psikolojik iyi oluşlarının sağlanabilmesi için gerçeği olduğu gibi görmeleri ve kabul etmeleri, bununla baş etmeleri gerektiğini, ancak bu sayede sorunların üstesinden gelebileceklerini ve toplum içerisinde sağlıklı bireyler olarak yaşayabileceklerini belirtmişler de, bireylerin olaylar karşısında yapmış oldukları bir takım çarpıtmaların, bu kişilerin iyi oluşlarına, ruhsal ve bilişsel sağlıklarına olumlu etkiler yapabileceğini belirten araştırmacılar (Taylor ve Brown, 1988) da vardır. Bu şekilde kişilerin kendilerini, yaşantılarını değerlendirirken ya da ileriye dönük çıkarımlarını aktarırken gerçekte olması gerekenden daha olumlu değerlendirmelerde bulunmaları ifade eden ‘olumlu yanılsama’ terimi ilk defa Taylor ve Brown (1988) tarafından gündeme getirilmiştir.

Olumlu yanılsamalar, olayların gerçekte olduğunda daha iyi olduğu yönünde bir değerlendirmesi yani bir bakıma gerçeklik algısındaki değişikliği ifade ediyor olsa da Taylor ve Brown (1988; 1994) bu durumun normal bir insan davranışı olduğunu,

herhangi bir psikolojik, ruhsal sorunu bulunmayan sağlıklı insanların çoğunluğunun da gerçeği olduğundan daha pozitif algılamaya meyilli oldukları belirtmişlerdir. Ayrıca bunun da ötesinde olumlu biçimde gerçekleri çarpıtmanın, kişilerin iyilik hallerine etki eden neşe, çevre ile ilgili olma ve çalışma hayatındaki yaratıcı özelliklerle alakasına dikkat çekilmiştir.

Taylor ve Brown (1988, 1994) olumlu yanılsamaların, kişinin kendilik algısına ilişkin üç çeşidinden bahsetmektedirler;

- ✓ Abartılmış kontrol algıları.
- ✓ Gerçekle bağdaşmayan iyimserlik.
- ✓ Kendisini aşırı olumlu değerlendirme.

Abartılmış kontrol algıları; kişinin karşılaştığı olaylar konusunda normalde yapabileceklerinden çok daha fazlasını yapabileceğini ilişkin düşüncesidir.

Gerçekçi olamayan iyimserlik ise kişinin kendisini, yaşantısını, içinde bulunduğu çevresini ve geleceği ile ilgili durumunu değerlendirirken olması gerektiğinden daha iyimser bir tablo çizmesidir. Bu algı, kişinin geçmişin, şimdiki anın ve geleceğin kendisi üzerindeki baskısını hafifletmesine, iyi hissetmesine, bireysel ve toplumsal ilişkilerinde daha başarılı olmasına ve karşılaştığı sorunlarla baş etmesine imkân tanımaktadır (Taylor ve Brown, 1994). Ayrıca kişiler kullanmış oldukları olumlu yanılsamalar sayesinde, kendilerini olduğundan daha olumlu değerlendirerek, günlük yaşamda karşılaştıkları ve kendilik algılarını olumsuz etkileyecek durumlarla da baş edebilmektedirler. Ancak bunu yaparken kendileri ve başkalarını aynı şekilde değerlendirmekten uzaktırlar. Kendilerine göre başkalarının kazanımlarına daha az değer verirken, kaybettikleri ile ilgili olarak ise suçlayıcı olabilmektedirler (Taylor ve Brown, 1988).

Taylor ve Brown (1988), daha çok benlik ve mental sağlık üzerine çalışmalara yapmış olsalar da, olumlu yanılsamaların yakın ilişkiler için de geçerli olabileceğini bildirmişlerdir.

2.4.1. Yakın İlişkilerde Olumlu Yanılsama

Her ne kadar olumlu yanılsama kuramı kişinin kendilik algısı ile ilgili çarpıtmaları içeriyor olsa da, bazı araştırmalar, bireyin yakın ilişki içerisinde olduğu bireyler için hatta daha ötesinde kendisini ait hissettiği gruplar için dahi olumlu yanılsamalara sahip olabileceğini ortaya koymaktadır (Tajfel ve Turner, 1986 aktaran Bozkuş, 2014).

Yakın ilişki kavramı geniş bir kavram olmakla birlikte, yakın ilişkilerde olumlu yanılsamalar üzerine yapılan çalışmalardan bazıları evlileri (Fowers, Fışıloğlu ve Procacci, 2008; Fowers, Lyon ve Montel, 1996; Miller, 2004; Akbalık-Doğan, 2010; Bozkuş, 2014), bazıları sevgilileri (kız ve erkek arkadaşlar) (Murray, Holmes ve Griffin, 1996b) ve bazıları da anne babalar ile çocukları ve yakın arkadaşları (Brown, 1986; Endo, Heine ve Lehman, 2000; Fowers ve Wenger, 2008) konu edinmiştir.

Olumlu yanılsama kuramının yakın ilişkilere yansması bireyin belli bir emek verdiği ilişkisini ve bu ilişkiyi birlikte yürüttüğü eşini, eşin kendisini yönelik yaptığı değerlendirmeden daha olumlu değerlendirmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Belli bir seviyeyi aşmamak kaydıyla yanılsamaların, flört ve evlilik ilişkilerinde, ilişkiden sağlanan doyumun üzerinde olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir (Murray, 1994).

Murray, Holmes ve Griffin, (1996a) evli ve flört eden kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kişilerin eşlerine yönelik oluşturmuş oldukları algıların, eşlerinin kendilerini ifade ettiğinden daha çok, kişinin kendi iç dünyasındaki ideal eş figüründen etkilendiği ortaya konmuştur. Söz konusu bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiden alınan doyumunu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996b) olumlu yanılsamalar ile ilişki devamlılığı arasındaki bağlantıyı ortaya koymak üzere flört eden bireyler üzerinde çalışma yapmışlardır. Bireyler üzerinde bir yıl içerisinde üç kere değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak partnerinin idealindeki partner olduğu algısına sahip olunduğu ölçüde ilişki sürmekte, doyum artmakta, ilişkiye dair sorun ve endişeler ise azaltmaktadır.

Murray ve Holmes (1997), yakın ilişkilerde olumlu yanılsamalar üzerine çalışırken, Taylor ve Brown'un (1988) tarafından olumlu yanılsamaların üç türü şeklinde

ortaya konan, kendini aşırı olumlu değerlendirme, abartılan kontrol algıları ve gerçeğe bağdaşmayan iyimserlik değerlendirmelerini yeniden ele almışlardır. Buna göre olumlu yanılsamaların bir türü olan kendini aşırı olumlu değerlendirme yakın ilişkilerde eşe karşı gerçekçi olmayan olumlu değerlendirmelere, kendine yönelik abartılmış kontrol algısı, eşe karşı abartılmış kontrol algısına ve kişinin kendisine yönelik gerçekçi olmayan iyimserliği ise ilişkisine yönelik gerçekçi olmayan iyimserliğe evrilir.

Eşe yönelik olumlu çarpıtmalar ilişkinin devamı üzerinde oldukça etkilidir. Yakın ilişkiye giren bireyler başlangıçta aradıkları ruh ikizini buldukları düşüncesiyle hareket ederler. Ancak zaman içerisinde eşlerin birlikte daha çok vakit geçirmeleri ve birbirlerini daha iyi tanımaya başlamalarıyla birbirlerinin zaaflarını ve zayıf yönlerini görebilmektedirler. Bu durum bireylerin aradıkları eşi bulduklarına ilişkin sahip oldukları inançlarını zedeleyebilmektedir. Bu noktada eşe yönelik olumlu çarpıtmalar devreye girerek eşin zayıf ve istenmeyen yönlerinin göz ardı edilmesi ya da daha az önemsenmesiyle, istedik yönlerinin ise olduğundan daha olumlu değerlendirilmesiyle gerçekte kişiyi rahatsız eden durumun, gerçekçi olmasa dahi kişiyi rahatlatan bir duruma dönüşmesini sağlamaktadır (Murray ve Holmes, 1997). Eşin istenmeyen davranışının göz ardı edilemeyecek derecede ciddi olduğu durumlarda bireylerin karşısında iki seçenek belirmektedir: İlişkiyi sonlandırmak ya da ilişkide sorun yaratan konuya yönelik tepkisini değiştirmek. Özellikle evli bireyle evlilik ilişkilerinde daha fazla emek harcadıklarından, ilişkiyi yürütebilmek için daha çaba sarf ettiklerinden ilişkiyi sonlandırmak hiçbir zaman kolaylıkla verilebilen bir karar olmamaktadır. Özellikle çocukların varlığı bu kararın alınmasını iyice zorlaştırmaktadır. Bu nedenle evli bireyler daha çok evliliklerinde yaşadıkları ve üstesinden gelemedikleri sorunları göz ardı etmeyi ya da bu sorunlara atfettikleri önemi azaltmayı tercih etmektedirler. Böylece yaşadıkları bilişsel ikilemin seviyesini de düşürmektedirler (Fowers ve pomerantz, 1992 aktaran Scheer, 2006). Genel olarak bireyler eşleri ile ilgili olarak karşılaştıkları sorunları aşabilmek için bu sorunları göz ardı eder, eşlerinin olumlu özelliklerini ise abartırlar. Bu ise gerçekçi olmayan algıların ortaya çıkmasına sebep olur. Söz konusu gerçekçi

olmayan bu algılar olumlu yanılsamaların en belirgin niteliğini oluşturmaktadır (Scheer, 2006).

Van Lange ve Rusbult (1995), flört eden bireylerin katılımıyla, kendi ilişkileri ile başkalarının ilişkilerini karşılaştırmalarında olumlu yanılsamanın etkili olup olmadığını araştırmışlardır. Buna göre bireylerden pozitif ve negatif taraflarını değerlendirmek üzere kendi ilişkilerinin ve diğer kişilerin ilişkilerinin özelliklerini sıralamaları istenmiştir. Netice itibarıyla bireylerin kendi ilişkileri için daha çok pozitif özellik listelerken, diğer kişilerin ilişkileri için ise daha çok negatif özellik listeledikleri gözlenmiştir.

Penton-Voak, Rowe ve Williams (2007) flört aşamasındaki bireylerin katılımıyla olumlu yanılsamaların kız/erkek arkadaşlarının cazibesine ilişkin değerlendirmeye etki edip etmediğini belirlemek üzere bir çalışma yapmışlardır. Çalışma esnasında bireylere ilişkilerini değerlendirerek kız/erkek arkadaşlarının bir fotoğrafını tercih etmeleri istenmiştir. Buna göre ilişkisini olumlu değerlendirilen bireylerin üzerinde daha önce oynanmış fotoğraflar arasından kız/erkek arkadaşının daha cazibeli görüldüğü fotoğrafları tercih ettikleri, ilişkisini diğerlerine göre daha olumsuz değerlendirenlerin ise kız/erkek arkadaşının daha az cazip görüldükleri fotoğraflarını tercih ettikleri gözlenmiştir. Sonuç olarak kişinin kız/erkek arkadaşının cazibesini değerlendirirken ilişkisinden aldığı doyuma uygun şekilde tercih yapması, olumlu yanılsamaların ilişkidenden alınan doyum ve cazibe algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Olumlu yanılsamalar sadece eşin gerçekte olduğundan daha olumlu bir şekilde değerlendirilmesinden veya ilişkinin geleceğine ilişkin daha iyimser değerlendirmeler yapılmasından ibaret olmayıp aynı zamanda ilişkinin ilerleyen aşamalarında karşılaşılabilecek üzücü olayların gerçekleşme olasılıklarının göz ardı edilmesini de ifade etmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmada Fowers ve diğerleri (2001), araştırmaya dahil olan bireylerden evliliğin sona ermesi, uzuv kaybı, genç yaşta ölme, trafik kazasına karışma durumlarıyla ileride yüz yüze gelme olasılıkları üzerine değerlendirme yapmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin evliliklerinin sona ermesini diğer olaylara göre daha düşük ihtimalle değerlendirmişlerdir. Buna göre

bireyler için, evlilik ilişkisine yönelik sahip olunan olumlu yanılsamaların, diğer durumlara ilişkin olumlu yanılsamalardan daha güçlü olduğu söylenebilir.

Bireylerin evlilik ilişkisine yönelik gerçekçi olmayan algıları evliliğe yönelik olumlu yanılsamalar şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmacılar evlilik birliği içerisinde sahip olunan olumlu yanılsamaların dört temel özelliğinden bahsetmişlerdir. Bunlar;

- ✓ İdealize edilmiş çarpıtma (İdealistik distortion)
- ✓ Evlilik ilişkisine yönelik idealler (Marital idealization)
- ✓ Evlilik ilişkisine yönelik yüklemeler (Marital attributions)
- ✓ Evliliğin geleceğine ilişkin tahminler (Prediction of future of the marriage)'dir (Fowers, Lyon, Montel, 1996).

Evliliğe yönelik olumlu yanılsamaların dört temel özelliğinden ilki olan İdealize edilmiş çarpıtma kişinin eşine ve evlilik ilişkisine yönelik gerçeğe uygun olmayan fikirlerini ifade etmektedir (Fowers, Lyon, Montel, 1996).

İkinci özellik olan evlilik ilişkisine yönelik idealler ise, kişinin, diğer kişilerle karşılaştığı zaman, eşinin daha iyi niteliklere sahip olduğuna olan inancını ifade etmektedir. Bu özellik evliliklerin süresini ve evliliklerden alınan doyumunu olumlu etkilemektedir (Akbalık-Doğan, 2010, s. 13).

Diğer bir özellik olan evlilik ilişkisine yönelik yüklemeler; iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi kişilerin, evlilik ilişkisi içerisinde karşılaştıkları olumlu olayları eşleri ile ilişkilendirmeleri ve böylece eşlerini yüceltmeleri şeklinde karşımıza çıkarken, ikincisi ise evlilikte yüz yüze kalınan olumsuzluklar nedeniyle kişilerin daha çok kendilerini sorumlu görmeleridir (Fincham, Beach, Baucom, 1987; Fincham, Bradbury, 1989).

Olumlu yanılsamaların dört temel özelliğinden sonuncusu olan evliliğin geleceğine ilişkin tahminler; kişilerin evlilik ilişkilerinin ayrılık ile neticeleneceğine ihtimal vermemeleri ya da çok az ihtimal vermeleri durumudur (Fowers, Lyon, Montel, 1996).

Özet olarak olumlu yanılsamalar kişinin kendisini olduğundan daha olumlu ve olaylar üzerindeki kontrolünün olduğundan daha fazla olduğunu düşünmesinin yanında

geleceğe yönelik gerçekle uyumlu olmayan bir iyimserlik içerisinde bulunmasını ifade etmektedir.

Olumlu yanılısma daha çok kişinin kendisi ile ilgili düşüncelerini ifade ederken bu düşünceler kişinin yakın ilişki kurduğu eşi, kız/erkek arkadaşı, çocuğu, akrabaları gibi kişilere yönelik olarak ta genişleyebilmektedir.

Bireylerin evlilik ilişkine yönelik gerçekçi olmayan algıları evliliğe yönelik olumlu yanılısamalar şekilde ifade edilmiştir ve idealize edilmiş çarpıtma, evlilik ilişkine yönelik idealler, evlilik ilişkisine yönelik yüklemeler, evliliğin geleceğine ilişkin tahminler şeklinde dört temel özelliğe sahiptir.

2.5. Konu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

2.5.1. Evlilik Uyumu İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Özellikle son yıllarda evlilik uyumunu etkileyen faktörler üzerine yapılan araştırmaların arttığı ve araştırmacıların ilgilerinin bu konuya kaydığı gözlenmektedir. Yurt içinde yapılan araştırmalar için, evlilik uyumu üzerindeki bu ilgi artışı, ülkemizde giderek artan boşanan çift sayısının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Evlilik uyumu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, araştırmacılarından kısmı evlilik uyumu için çiftlerin genel olarak evliliklerine, daha özelde ise birbirlerine ilişkin duygularını esas kabul ederken (Heene, Buysse, Van Oost, 2005; Erbek vd., 2005), bazıları ise evlilik birliği içerisindeki sorunlar ve bu sorunların çözümünde kullanılan eşler arası iletişim gibi evlilik kalitesine etki eden kısımları ele almışlardır (Kobak, Hazan, 1991).

Ülkemizde evlilik uyumu ile ilgili olarak batı alanyazınında yer alan ölçeklerin uyarlanmalarına yönelik çalışmalar (Azizoğlu–Binici ve Hovardaoğlu, 1996; Tutarel-Kışlak, 1999; Fışıloğlu ve Demir, 2000; Büyükşahin, Hasta ve Hovardaoğlu, 2005) yapılmıştır.

Bunun yanında evlilik uyumu üzerine yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Ülkemizde evlilik uyumuna ilişkin araştırmaların başlangıcı yaklaşık otuz yıl öncesine dayanmaktadır.

Fıfıloğlu (1992), lisansüstü öğrenim gören 24'ü erkek, 46'sı kadın 70 evli öğrencinin katılımıyla bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmada katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, evliliklerinin süreleri, öğrenci statüleri (yarım ya da tam zamanlı), öğrenim dereceleri (yüksek lisans, doktora), çocuklarının olup olmaması, meslekleri, daha önce evlenip evlenmemeleri ve dinleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre; okula tam zamanlı devam eden öğrencilerin sahip oldukları evlilik uyumunun yarım zamanlı devam eden öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca eğitim seviyeleri birbirine yakın eşlerin evlilik uyumlarının pozitif yönde etkilendiği, eğitim seviyesi ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Buna karşın evlilik birliği içerisinde çocuğun olup olmaması, çocukların sayısı, eşlerin yaşları, cinsiyetleri, meslekleri, dinleri, öğrenim dereceleri, evlilik süreleri ile evlilik uyumu arasında anlamlı düzeyde bir korelasyon ortaya çıkmamıştır.

Gündoğdu (1995) tarafından yapılan çalışmada, çocuklar normal ve otistik olan eşlerin evlilik uyumları incelenmiştir. Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği kullanılarak 40 karı-kocanın evlilik uyumları değerlendirilmiştir. Buna göre otistik çocuk sahibi annelerin güvenilebilirlik boyutundan yüksek skor aldıkları, yine otistik çocuk sahibi babaların ise kopukluk boyutundan düşük skor aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla otistik çocuğa sahip eşlerin normal çocuk sahibi eşlere göre evlilik uyumlarındaha pozitif değerlendirdikleri söylenebilir.

Acar (1998), 149 evli kişinin katılımıyla yapmış olduğu çalışmasında, evlilik doyumunu üzerine pozitif etkisi olan değerşkenleri ortaya koymuştur. Buna göre evlilik birliği içerisinde sorumluluk paylaşımı, evliliğe dışarıdan etkilerin olmaması, cinsel ve ekonomik konularda sahip olunan ortak bakış açısı, eşinden gerekli düzeyde sevgi ve saygı görme, eşler arası fikir alışverişi, birlikte vakit geçirme, evlilik birliği içerisinde şiddet olayının olmayışı ve eşler arası sosyo-ekonomik düzeyin birbirine yakın olması gibi değerşkenlerin evlilik ilişkisinden alınan doyumunu pozitif yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Aslan ve diğerleri (1998) tarafından yapılan çalışmada, doktorların mesleki ve demografik özellikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre

doktorların evlilik doyumları ile demografik değişkenlerden yaşları, cinsiyetleri, çocuklarının olup olmaması ve mesleki değişkenlerden mesai ve uyuma süreleri, kaç yıldır çalıştıkları ve kaç yıldır evli oldukları gibi değişkenlerarasında bir ilişki tespit edilememiştir. Bununla birlikte karı koca doktor olanların evlilik doyumlarının, eşi farklı bir meslek mensubu olanlara göre göre daha yüksek olduğu, sigara içenlerin ise evlilik doyumlarının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Eriştiren (1999) tarafından yapılan çalışmada, evliliklerinde cinsel işlev sorunları ile karşılaşan eşlerin evlilik doyumlarının, başkaca sorunlar yaşayan eşlerden daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum evlilik yaşantısı içerisinde cinsel sorunların daha önemli bir sorun olarak gördüğü ve bu önemli sorunla karşılaşan çiftlerin diğer problem alanlarında birbirleri ile mücadele etmeyi bir kenara bırakarak daha önemli gördükleri sorunla baş edebilmek için birbirlerine destek oldukları şeklinde açıklanmıştır.

Demir ve Fışiloğlu (1999) evli bireylerin evlilik uyumları, yalnızlık ve bir takım demografik özellikler arasında ilişki olup olmadığını incelemiştir. Buna göre eşlerden birinin yalnızlık puanı arttıkça evlilik uyumunun azaldığı görülmüştür. Ayrıca kendi isteğiyle evlenenlerin görücü usulü ile evlenen kişilere göre yalnızlık puanlarının daha düşük, evlilik uyumu puanlarının ise daha yüksek olduğu görülmüştür.

Malkoç (2001), evlilik birliği içerisindeki iletişim biçimlerinin evlilik uyumunu ne şekilde etkilediğini incelemiştir. Buna göre evlilik uyumu ile evlilik içi iletişim biçimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, evlilik uyum puanı düşük kişilerin, evlilik içi iletişimde daha agresiftavırlar sergiledikleri bildirilmiştir.

Fışiloğlu'nun (2001), akraba evliliklerinin evlilik uyumunu etkileyip etkilemediğini ortaya koymak amacıyla 150 karı koca üzerinde yaptığı araştırmada, akraba olan çiftlerin evlilik uyum puanlarının, akraba olmayan çiftlerin evlilik uyum puanlarından daha düşük olduğu ortaya konmuştur.

Yılmaz (2001), çiftler arasındaki uyum ile anne, baba, çocuk ilişkilerinin çocuklarda oluşturduğu benlik algısı ve okul başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyebilmek için değişik yaşlardaki 534 bireyin katılımı ile bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma neticesinde çiftler arasındaki uyum ile çocukların okul başarısı arasında pozitif yönde

anlamalı bir ilişki olduğu, anne babaları arasındaki evlilik uyumu yüksek olan öğrencilerin okul başarısının da yükseldiği görülmüştür. Bununla birlikte çiftler arasında artış gösteren uyum ile birlikte anne, baba, çocuk ilişkisini de olumlu yönde artırdığı ortaya konmuştur.

Tutarel – Kışlak ve Çabukça (2002), bir takım demografik özellikler ve empatinin evlilik uyumu hakkında fikir sahibi olunmasına etki edip etmediği konusunda çalışma yapmışlardır. Buna göre empatinin, evlilik uyumunu öngörmek konusunda önemli bir değişken olduğu ortaya konmuştur.

Kudiaki'nin (2002), evlilik uyumu ile cinsel doyum ilişkisini ele aldığı ve 295 evli bayanın katılımı ile gerçekleştirilen çalışma neticesinde, evlilik birliği içerisinde cinsel doyum puanı yüksek çıkan kadınların evlilik uyum puanlarının da yüksek çıktığı bulunmuştur. Dolayısıyla cinsel doyum düzeyi ile evlilik uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu gösterilmiştir.

Kalkan (2002), evlilik uyumuna, evlilik ilişkisini geliştirme programının etkisinin olup olmadığı ile ilgili yapmış olduğu araştırmasında deney ve kontrol gruplarına toplamda 28 karı-koca katılmıştır. Araştırma neticesinde evlilik ilişkisini geliştirme programına katılan çiftlerin evlilik uyumlarının programa katılmayan çiftlere göre anlamlı oranda farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Şener ve Terzioğlu'nun (2002) çiftler arasındaki uyumu etkileyen etmenleri inceledikleri çalışmalarına göre, otuz beş yaş üzeri kişilerde, kişinin evlendiği yaş arttıkça, öğrenim seviyelerinin, aylık gelirlerinin ve evlilik uyumlarının arttığı gözlenmiştir. Buna ek olarak aile içi karar mekanizmasına katılma, yeterli düzeyde akraba ilişkilerine sahip olma, sahip olunan gelir düzeyinden memnun olunması, eş ile birlikte vakit geçirme konularındaki tatmin düzeyi arttıkça evlilik uyumunun da arttığı ortaya konmuştur.

Gürsoy (2004) evli bireylerin sahip oldukları kaygı düzeylerinin, çalışma durumlarının, öğrenim seviyelerinin, yaşlarının, evlilik öncesi birlikte geçirilen sürenin, evlilik süresinin ve çocuk sahibi olma durumunun evlilik uyumunun öngörülmesinde etkili olup olmadığını araştırmıştır. Buna göre, kadınlar için kaygı düzeyi ve öğrenim

seviyesinin, erkekler için ise kaygı düzeyi ve çalışma durumunun evlilik uyumunun öngörülmesinde etkili oldukları görülmüştür.

Tezer, Selışık ve Koydemir'in (2005), mükemmeliyetçilik ile evlilik uyumu arasında bir ilişki olup olmadığı yönündeki çalışmalarına evli karı-koca katılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde evlilik uyumu ile mükemmeliyetçilik arasında bir korelasyon olmadığı belirtilmiştir.

Sardoğan ve Karahan (2005) İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli çiftlerin evlilik uyum seviyelerine etki edip etmediğini araştırmışlardır. Söz konusu programın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerindeki etkisini 24 evli kişinin katılımı ile incelemişlerdir. Araştırma neticesinde onseanslık İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'na dahil olan bireylerin evlilik uyumlarının, söz konusu programa dahil olmayan bireylere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Tutarel –Kışlak ve Çavuşoğlu (2006) farklı bağlanma biçimlerine sahip çiftlerin evlilik uyumları ile benlik saygısı, nedensellik ve sorumluluk yükleme puanları arasındaki değişiklikleri araştırmışlardır. Buna göre güvenli bağlanma şekli ile evlilik uyumu arasında olumlu yönlü anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür. Ayrıca güvenli bağlanma şekline sahip bireylerin korkulu bağlanma şekline sahip kişilerden, yine saplantılı bağlanma şekline sahip kişilerin de korkulu bağlanma şekline sahip kişilerden evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Fidanoğlu (2006), 225 evli bireyin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmasında çiftlerin evlilik uyumları, mizah tarzları ile kaygı seviyeleri arasındaki korelasyon araştırılmıştır. Araştırma neticesinde pozitif yönlü mizahi niteliklere sahip karı-kocaların evlilik uyumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca evlilik süresince ayrı kalınmış zamanlar ve mizah tarzı kadınların evlilik uyumunu etkilerken, yaş ve kaygı seviyesinin ise erkeklerin evlilik uyumlarını etkilediği görülmüştür.

Demiray (2006), 51 karı-kocanın katıldığı çalışmasında bir takım demografik değişkenlerin evlilik uyumu üzerindeki etkisini araştırmıştır. Buna göre yaş, evliliğin süresi ve eşlerin birbirlerinin ailelerini ziyaret etme durumunun evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir ilişkisi olduğu gösterilmiştir.

Polat (2006) yapmış olduğu çalışmada evli bireylerin evlilik uyumları, çatışma ve aldatma eğilimleri ile bir takım değişkenler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Buna göre evlilik uyumları düşük olan erkek bireylerin, evlilik uyumları yüksek olanlara göre daha yüksek aldatma eğilimine sahip oldukları, ayrıca eş ile tanışma zamanı ile evliliğe karar verilmesi arasındaki zaman uzadıkça erkeklerin aldatma eğilimlerinde artış görüldüğü ortaya konmuştur. Bununla birlikte kadınların sahip oldukları sosyo-ekonomik düzeyin artması ile evlilik uyumlarının arttığı, çatışma eğilimlerinin ise azaldığı gözlenmiştir.

Özen (2006), 140 karı-kocanın katılmış olduğu çalışmasında evli bireylerin sahip oldukları problem çözme yöntemleriyle değer uyumlarının evlilik uyumlarının öngörülmesine bir katkısı olup olmadığını incelemiştir. Buna göre çiftlerin sahip oldukları değerlerdeki benzerliklerin erkeklerin evlilik uyumlarına etki etmediği, bununla birlikte erkeklerin sahip oldukları problem çözme yöntemlerinin eşlerinin evlilik uyumlarında etkili olmasına rağmen kadınların problem çözme yöntemlerinin eşlerinin evlilik uyumlarına etkili olmadığı gözlenmiştir.

Tuncay (2006) ilk evlilikleri olan çiftlerin katılımıyla, çiftlerin mükemmeliyetçilikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kadınlar eşlerinin kendilerine eleştirel bakış açısı ile yaklaştığını düşünüyorlarsa evlilik uyumları azalmaktadır. Erkekler açısından bakıldığında zaman erkeğin eşine yönelik eleştirel bakış açısına sahip olduğunu düşündüğü durumlarda evlilik uyumlarının düştüğü görülmüştür.

Fidanoğlu (2007) 270 evli çiftin katılımıyla eşlerin evlilik uyumları ile somatizasyon seviyelerini bir takım demografik değişkenler açısından değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre somatizasyon seviyesi ile çiftler arasındaki uyumun olumsuz yönde zayıf bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte demografik değişkenlerden eşlerin cinsiyetlerinin, evlilik sürelerinin, sosyal güvencelerinin olup olmasının, kız çocuk sahibi olma durumlarının, sağlık durumlarının ve eşler arasındaki kilo farkının somatizasyonla ilişkili olduğu görülmüştür. Demografik değişkenlerden eşlerin cinsiyetlerinin, evlilik sürelerinin, çocuk sahibi olma durumlarının, öğrenim düzeylerinin, babalarının yaşıyor olmasının, eşlerin ayrı yaşadıkları sürenin olma

durumunun ve eşlerin akrabalık durumlarının çift uyum ölçeğinin alt ölçeklerinden bazıları ile ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Ergin (2008) 242 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmada evli, boşanma aşamasında ve eşinden boşanmış kişilerin sahip oldukları cinsiyet rolleri ile cinsiyetçiliğin evlilik uyumlarına etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda evli bireylerin evlilik uyumlarının boşanma aşamasında olan ve boşanmış bireylerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Düşmanca cinsiyetçilik seviyesi ile evlilik uyumu arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Düşmanca cinsiyetçilik seviyesi düşük erkeklerin evlilik uyumlarının, düşmanca cinsiyetçilik seviyesi düşük kadınlardan daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte boşanma aşamasında olan kadınların evlendikleri yaşlarının artışı ile evlilik uyumlarının artışı arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca bireylerin çalışma durumlarının, evlenme şekillerinin, öğrenim düzeylerinin, evlilik sürelerinin ve evlilik biçimlerinin evlilik uyumunu hakkında en iyi ipucu veren değişkenler olduğu gösterilmiştir.

Açık (2008) tarafından boşanmış kişiler ve evli çiftlerden oluşan toplam kişinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada evlilik uyumu ve bağlanma tarzları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma neticesinde evliliklerini uyumlu olarak değerlendiren bireylerin evlilik doyumu açısından yüksek, bağlanmaya yönelik kaygı ve kaçınma açısından ise düşük puanları olduğu görülmüştür. Ayrıca bağlanmaya yönelik kaçınmanın, evlilik uyumunun kestirilebilmesi açısından bağlanmaya yönelik kaygıdan daha etkin bir değişken olduğu görülmüştür.

İdiz'in (2009), 60'ı intihar girişiminde bulunmuş toplam 120 evli kadının katılımıyla yapılan çalışmada, bu kadınların intihar teşebbüsleri, aile içi şiddete maruz kalma durumları, ilişki yatırımları ve evlilik uyumlarının birbirleri ile ilişkisi araştırılmıştır. Buna göre aile içi şiddet, ilişki kararlılığı ve evlilik uyumu arasında korelasyon olduğu ortaya konmuştur.

Düzgün'ün (2009), evli bireylerin evlilik ilişkilerine inançları, kendilerini ayarlama seviyeleri ve depresyonun evlilik uyumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya 83'ü erkek ve 74'ü kadın olmak üzere toplam 157 evli birey katılmıştır.

Araştırma sonucunda; evlilik içerisinde eşdestek olma ve evliliğin geleceğine ilişkin değerlendirme biçiminden yüksek puan alan bireylerin evlilik uyumlarının da yüksek çıktığı görülmüştür. Şeklinden Analiz sonucuna göre, evlilik uyumu ile eşin destek düzeyi ve evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi pozitif yönlü anlamlı korelasyon göstermiştir. Bunun yanında evli bireylerin depresyon düzeylerinin, yaşlarının, evliliklerinin sürelerinin, evlenme yaşlarının ve evliliklerinin geleceğine ilişkin değerlendirme biçimlerinin evlilik uyumunun öngörülmesinde etkin olan değişkenler olduğu gözlenmiştir. Ayrıca evlilik uyumu yüksek olan bireylerin depresyon düzeylerinin, evlilik uyumu düşük olan bireyler göz önüne alındığı zaman daha düşük olduğu bulunmuştur.

Süataç'ın (2010), bireylerarası tarzlar ve öfkeleri bakımından kişilerin evlilik uyumlarının incelenmesine yönelik araştırma yapmıştır. Araştırmaya 19 yaş ile 56 yaş aralığında yer alan 90 evli kadın ve erkek katılmışlardır. Elde edilen bulgulara göre; kişilerarası iletişim tarzının olumsuz olma durumu ve öfke seviyesinin yüksek olma durumu ile evlilik uyumu arasında korelasyon olabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca daha düşük evlilik uyumuna sahip karı-kocaların duygulara uzak iletişim stilini kullandıkları, daha kindar oldukları ve tenkit edildiklerinde sinirlendikleri gözlenmiştir.

Kahraman'ın (2011), evlilik ve aile yaşamı eğitim programının, kadınların evlilik uyumlarını etkileyip etkilemediğine ilişkin bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya dahil olmayı onaylayan 20 kadın, 10'ar kişilik kontrol ve deney gruplarına ayrılmışlar, deney grubundaki kadınlara bir oturumu 75 dakika olan ve on iki oturumdan oluşan aile eğitim programı uygulanırken, kontrol grubundaki kadınlara uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda, deney grubunda yer alan kadınların, kontrol grubunda yer alan kadınlara göre vermiş oldukları duygusal tepkilerin ve evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna rağmen sorun çözme, ilgi gösterme, aile içi iletişim, sahip olunan roller, davranışların kontrol edilmesi gibi özellikler açısından deney ve kontrol gruplarında yer alan kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çavuşoğlu (2011), evli bireylerin evlilik uyumları, eşlerini aldatmaya eğilimleri ve bağlanma tarzları arasındaki korelasyonu incelemiştir. Çalışmaya İstanbul'da ikamet

eden 217 evli birey katılmıştır. Yapılan çalışmadan elde edilen bulgulara göre; evli bireylerin evlilik uyumları ve eşlerini aldatmaya eğilimleri ile bağlanma tarzları arasında ilişki bulunamamıştır. Evli bireylerin evlilik uyumları ile evliliklerinin süresi arasında bir ilişki bulunamazken, evliliğin ilk beş yılı içinde ve yirminci yıldan sonra eşini aldatmaya yönelik eğilimin artış gösterdiği gözlenmiştir.

Duman (2012), eşlerin sahip oldukları karakterlerini ve mizaçlarını, evlilik uyumları ve cinsiyetleri bakımından incelemiştir. Bu çalışmaya asgari bir yıllık evli ve minimum bir çocuğu olan 200 evli kişi katılmıştır. Buna göre; evli bireylerin evlilik uyumları ile mizaçlarının zarardan kaçınma boyutu birbirlerini olumsuz şekilde etkilerken, karakterlerinin, işbirliği yapma ve kendini yönetme boyutları ile evlilik uyumları birbirlerini olumlu şekilde etkilemektedir. İşbirliği yapma boyutuna göre en fazla puan ortalaması olanlar; evlilik uyumları yüksek olan erkekler, en az puan ortalaması olanlar ise evlilik uyumu düşük olan erkekler olmuştur. Bunun yanında evli bireylerin mizaçlarının ve karakter özelliklerinin, cinsiyetlerine ve evlilik uyumlarına bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir.

Çakırlar'ın (2012), polis memuru olarak görev yapan kişilerin evlilik uyumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Söz konusu çalışmaya Ankara Emniyet Müdürlüğünde görev yapan evli 111 erkek polis ile 31 kadın polis katılmışlardır. Araştırma sonucunda göre; polislerin evlilik uyumlarının normalden düşük olduğu gözlenmiştir. Bunu ek olarak kadın polislerin evlilik uyumlarının erkek polislerle göre daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin yaşları, eğitim düzeyleri, evlilik süreleri, sahip oldukları çocuk sayısı, eşleri ile aynı mesleği yapma durumları, uyku ve çalışma süreleri, çalışıyor oldukları birimler, alkol kullanma durumlarının evlilik uyumu üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Yıldız (2012), evli bireylerin evlilik ilişkilerine yönelik sahip oldukları inançların evlilik uyumlarının öngörülmesine katkısı ile ilgili olarak bir çalışma yapmıştır. Söz konusu çalışmaya 236'sı erkek ve 242'si kadın olmak üzere toplam 478 evli birey katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; evlilik uyumunun, evlilik süresi, cinsiyet ve eğitim seviyesi ilişkili olduğu gözlenmiştir. Ayrıca ilişkiye yönelik inancın çaresizlik ve

sevilemezlik boyutları ile evlilik uyumu arasında düşük seviyede olumsuz bir korelasyon bulunmuştur. Bunun yanında demografik değişkenlerden eğitim durumunun, cinsiyetin ve çaresizliğin evlilik uyumunun öngörülmesi açısından önemli oldukları gözlenmiştir.

Girgin-Büyükbayraktar (2015) tarafından evli bireylerin evlilik uyumları ile bağlılık ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla 500 evli karı-kocanın katılımıyla yapılan araştırma sonucuna göre; bağlılık ölçeğinin sosyal baskı alt boyutu ile kendilerini duygusal olarak ifade etme, çiftler arasındaki doyum, çiftler arasındaki bağlılık arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Goedecke (1982), 20 yıl ya da daha fazla süren evlilikler üzerine yapılan bir çalışmada, başarının önemli kriterlerinin yüksek derecede aşk, karşılıklı saygı, cinsel sadakat ve bağlılık yeminleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca içsel mücadelenin artışıyla dış faktörlerin evliliği sürdürme kararında etkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışma aynı zamanda evlenmeden önce 13-19 yaşlarının geçmesini beklemenin, birbirini evlenmeden önce en az bir yıl tanımanın ve benzer sosyo-ekonomik, dini ve eğitim geçmişlerinin olmasının önemini vurgulamıştır.

Birtchnell ve Kennard (1983), yaptıkları çalışma ile, psikiyatrik rahatsızlıkları olan 40-49 yaşları arasındaki kişilerin evlilik uyumlarını incelemişlerdir. Buna göre, ruhsal hastalığa sahip kadınların evlilik uyumları hasta olmayanlara göre daha düşük bulunurken, evlilik uyumsuzluğu yüksek hastaların ruhsal sağlık durumları, uyumlu evliliğe sahip hastalara oranla daha kötü bulunmuştur.

Crowther (1985), evlilik uyumu ile depresyon arasındaki korelasyonu incelemiştir. Bunun için depresif özellikler gösteren ve göstermeyen kişiler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre depresif özellikler gösteren bireylerin evlilik uyumlarının, depresif özellikler göstermeyen bireylerin evlilik uyumlarından daha düşük olduğu gözlenmiştir. Ayrıca depresif özelliklere sahip kadınların, aynı özellikteki erkeklere nazaran evlilik uyumlarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Lauer ve Lauer (1986), evlilik birliği içerisinde kendilerini mutlu ya da mutsuz hisseden eşlerin evliliklerinin uzun süre devam etmesine etki eden etmenleri incelemişlerdir. Bunun için evlilikleri 15 sene veya daha çok süren 351 karı-koca

çalışmaya katılmışlardır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; evliliğinde kendini gerek mutlu hisseden, gerekse de mutsuz hisseden karı-kocaların evliliklerinin devamını sağlayan en etkili unsurun eşe bağlılık olduğu gözlenmiştir. Evlilik birliği içerisinde mutlu hisseden karı-kocaların evliliklerinde ortak amaçlarının olduğu, eşlerinin kişiliğini beğendikleri ve eşlerini en iyi dostları olarak değerlendirdikleri, evlilik ilişkilerinde mizahı kullandıkları ve çatışma alanlarını çok iyi idare ettikleri ortaya konmuştur.

Johnson ve diğerleri (1986), gerçekleştirdikleri araştırma ile evli bireylerin evlilik uyumlarının kişilik özelliklerinde olduğu gibi değişime kapalı olduğunu bildirmişlerdir. Evlilik sürecinde çatışma ve boşanma eğiliminde bir değişiklik olmazken, iletişim ve mutlu olma durumunun giderek azaldığı gözlenmiştir.

Evli bireylerin evlilik uyumlarının, evliliğin ilk on senesi içerisinde bariz şekilde azaldığı ve daha sonra bu azalmanın önceki ivmesini kaybetmekle birlikte devam ettiği ifade edilmektedir (Glenn, 1998). Buna ek olarak evlilik süresinin, bireylerin evlilik uyumlarına etkisinin incelendiği bazı çalışmalarda (Lucas ve Clark, 2003; Demiray, 2006) evlendikten sonra zaman içerisinde evlilik uyumunun azaldığı tespit edilmiştir.

Wilson ve Filsinger (1986) protestan evli bireylerin katılımıyla yapmış oldukları çalışmalarında, bireylerin evlilik uyumları ile dini kurallara bağlılıkları arasında korelasyon olup olmadığını incelemişlerdir. Buna göre dini inançlara bağlı kişileri evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bradbury ve Fincham (1987, 1993), bireylerin sahip oldukları evlilik doyumları ile evlilik ilişkileri içerisinde mantık dışı inanışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre; evlilik birliği içerisinde bireylerin sahip oldukları mantık dışı inanışlar bireylerin evlilik doyumlarını olumsuz etkilemektedir.

Kelly ve Conley (1987) bireylerin kişisel özellikleri, evlilik kararlılıkları ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Buna göre; az bir süre evli kalan erkeklerin daha fazla nevrotik kişilik özellikleri gösterdiklerini ve daha dürtüsel davrandıklarını gözlenmiştir. Ayrıca az bir sürede boşanmış erkeklerin, evliliği daha fazla süren erkeklere göre sorunların çözümünde uzlaşmaya daha kapalı oldukları görülmüştür.

Mattson, Christensen ve England (1990), TIME programının evli çiftlerin evlilik uyumu, evlilik iletişimi ve ilişki niteliğindeki değişme üzerine etkisini incelemiştir. On dokuz çiftin katıldığı program sekiz hafta sürmüştür. Program sonunda deney grubundaki çiftlerin kontrol grubundakilere göre evlilik uyumunda artış görülürken, evlilik iletişimi ve ilişki niteliğinde de olumlu yönde değişmeler meydana gelmiştir.

Sears ve Galambos'un (1992) yaptıkları araştırmada bir iş'te çalışan kadınların çalışma şartları, iş stresi ve evlilik uyumu değerlendirilmiştir. Araştırmaya seksen altı çift katılmıştır. Bulgular, kadının yaşadığı iş stresi ve genel stresin evlilik uyumu ile ilişkili olduğunu gösterirken, kadının genel stresinin erkeğin evlilik uyumu ile bağlantılı değildir. Kadının ve erkeğin evlilik uyumları arasında bir korelasyon olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin evlilik uyumlarının, kadınların stres düzeyi üzerinde dolaylı etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Beach ve O'leary (1993), yapmış oldukları çalışmada evli bireylerin evlenmeden önce ve evlendikten sonra ilişkilerinden duydukları doyum ve depresyon seviyelerini karşılaştırmışlardır. Araştırmaya çeşitli üniversitelerin evlilik geliştirme programlarına devam eden çiftler katılmıştır. Eşlere evlilik uyumlarının değerlendirilmesi amacıyla evlenmeden bir ay kadar önce, evliliklerinden altı ay ve bir buçuk yıl sonra ölçümler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kronik depresyonu olan bireylerin evlenmeden önceki ilişki doyumlarının, depresyon düzeyi farklılık gösteren bireylerden bir farkı olmadığı gözlenmiştir. Ancak aynı değerlendirme evlendikten altı ay ve bir buçuk sene sonra yapıldığında kronik depresyonu olan bireylerin evlilik uyumunun, depresyonu olmayan ve depresyon düzeyi farklılık gösteren bireylerin evlilik uyumundan daha az olduğu gözlenmiştir.

Levy-Shiff (1994), yaptığı araştırmada 102 çifti gebeliğin başlangıcından, dokuzuncu ayın sonuna kadar izlemiş ve ebeveynlik dönemine geçişte evlilik uyumlarında değişme olup olmadığını incelemiştir. Genel olarak kadınlar evlilik uyum seviyeleri bakımından erkeklere nazaran daha yüksek puanlar almışlardır. Bununla birlikte, gebelik sonrası dönemde kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre anlamlı bir şekilde düştüğü gözlenmiştir. Çünkü kadınların bebek bakımına ayırdıkları zaman

evlilik aktiviteleri için enerji ve zaman ayırmalarını güçleştirmekte, bu da evlilik uyumlarında düşüşe yol açmaktadır.

Debord, Romans ve Kreishok (1996) 101 evli karı-kocanın katılımıyla genel olarak sahip olunan mantıklı olmayan inanışlar ile özel olarak evlilik ilişkisine yönelik mantıklı olmayan inanışların, evlilik ilişkisinin çiftler tarafından algılanan kalitesine etkisini incelemişlerdir. Buna göre mantıklı olmayan inanışları olan çiftlerin evlilik uyumlarının daha düşük olduğu görülmüştür.

Bouchard, Lussier ve Sabourin'in (1999) 446 karı-kocanın katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında, evli bireyleri kişilik özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada beş faktörlü kişilik modeli uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kişilik özelliklerinin bireylerin nevrozluğunda etkili olduğu ve bireylerin sahip oldukları evlilik uyumlarının öngörülmesinde de önemli katkıları olduğu gözlenmiştir.

Addis ve Bernard (2002) araştırmalarında, Ellis'in akılcı olmayan inançları ve duygusal özelliklerin (anksiyete, merak, öfke) hangi boyutlarının evlilik danışmasına katılan ve katılmayan bireylerin evlilik doyumlarında farklılığa yol açtığını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma 61 evli çift üzerinde yürütülmüştür. Bunlardan 18 çift evlilik danışmasına katılmış olup, 43 çift katılmamıştır. Her birey kişisel bilgi formunda birçok akılcı-akılcı olmayan inanç, öfke, kaygı, merak ve iletişim becerileri ile ilgili bilgi vermiştir. Bulgular, eşlerin duygusal özelliklerinin ve buna eşlik eden akılcı olmayan inançların evlilik uyumuna olan etkisinin önemi konusunda, Ellis'in önermesini destekler niteliktedir. Evlilik doyumu düşük olup, evlilik danışmasına katılan bireylerin katılmayanlara göre daha fazla kaygı ve öfkedeneyimi yaşadıkları fakat daha az akılcı olmayan inançlara sahip oldukları görülmüştür. İletişim becerileri konusunda iki grup arasında fark bulunmamıştır.

Miller, Yorgason, Sandberg ve White (2003)'ün yaptıkları araştırmada, çiftlerin farklı alanlardaki evlilik problemlerini araştırmışlardır. Çalışma 160 çift üzerinde yürütülmüştür. Çiftlerden mevcut problemlerini ve 14 problem alanının önem sıralarını belirtmeleri istenmiştir. Analiz sonuçları yeni evlenenler, çocuğun doğduğu yıllar ya da

on yıldır evli olmasına bakılmaksızın problemlerin aynı olduğunu göstermiştir. Özellikle 10 yıldan fazla evli olan bayanlar, kocalarına nazaran ilişkilerinde daha fazla sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Problem alanlarından en sık karşılaşılanlar ‘iletişim’ ve ‘finansal konular olarak bulunmuştur. Duygusal yakınlık, cinsel sorunlar ve karar verme de başlıca sorunlar olarak sıralanmıştır. Şiddet, toplumsal cinsiyet rolü, değerler ve ruhsal sorunlar ortaksorunlar olarak görülmemiştir. Eşler arasındaki en önemli problemin ‘iletişim’ olduğu bulunmuştur.

Faulkner, Davey ve Davey’in (2005) yapmış oldukları çalışma neticesinde; erkekler tarafından kabul gören cinsiyet rollerinin, evlilik birliği içerisindeki adalet ve ortak karar alma konularında karı – kocalar arasında problem yarattığı ortaya konmuştur. Bunun sonucunda evlilik ilişkisi içerisindeki adil olmayan durumlar nedeniyle kadınlar, ilişki içerisinde daha fazla çatışma alanı oluşturabilmekte ve eşleri ile daha az alakadar olmaya başlayabilmektedirler.

Chen ve diğerleri (2007) tarafından, evli çiftlerin kişilik özellikleri ile evlilik uyumları arasında korelasyon olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 66 Japon karı-koca katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; kadınlarındışadönüklük puanları ile bu kadınların eşlerinin evlilik uyumları arasında korelasyon olduğu gözlenmiştir. Ayrıca erkeklerin sahip oldukları anksiyeteleri, depresyon düzeyleri, öfkeleri gibi negatif duyguların, kadınları evlilik uyumlarını olumsuz etkilediği ortaya konmuştur. Bunun yanında evli bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, evlilik uyumlarının öngörülmesinde etkili oldukları da bulunmuştur.

Babarskiene ve Tweed (2009) evlilik içerisindeki işbölümü ile evli bireylerin sahip oldukları evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmaya, Litvanyalı 118 evli birey katılmıştır. Elde edilen sonuca göre evlilik ilişkisi içerisinde eşit işbölümünün kadınların evlilik uyumlarını olumlu etkilediği ortaya konarken, eşit işbölümüne ilişkin inançların erkeklerin evlilik uyumlarını olumsuz etkilediği göstermektedir.

2.5.2. Kişilik İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde kişilik ile ilgili yapılmış birçok çalışma olmasına karşın özellikle Ülkemizde kişilik özellikleri ve evlilik uyumu üzerine yapılan çalışmalar son yıllarda daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Eysenck (1980) tarafından gerçekleştirilen çalışma neticesinde kişilik özelliklerinden nevrozluğun evlilik doyumuyla olumsuz yönde ilişkisi olduğu ifade edilmiştir.

Cihan-Güngör (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışma neticesinde kişiliğin öz disiplin boyutu ile evlilik doyumu arasında olumlu yönde ilişki olduğu gösterilmiştir.

Holland ve Roisman (2008) yapmış oldukları çalışma sonucunda kişiliğin dışa dönüklükle uyumluluk boyutlarının evlilik doyumuyla olumlu yönlü ilişkisi bulunduğu ifade etmişlerdir.

Budak (2011) tarafından yapılan araştırma neticesinde kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve deneyime açıklık alt boyutlarının evlilik doyumuyla olumlu yönde ilişkileri olduğunu bildirilmiştir.

Erişti'nin (2010), evli bireylerin kişilik özellikleri,bağlanma tarzları ve evlilik uyumları arasında bir korelasyon olup olmadığını araştırmıştır. Söz konusu araştırmaya, minimum üç yıllık evli, süreğen psikolojik rahatsızlığı bulunmayan ve minimum ilkökul mezunu kişilerden oluşan toplam 174 evli birey dahil olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri ile evlilik uyumları arasında korelasyon bulunmaktadır. Yine bu kişilerin evlilik uyumları, sahip oldukları bağlanma tarzlarına göre değişmektedir. Ayrıca söz konusu kişilerin evlilik uyumları ile kişilik özellikleri arasında da korelasyon bulunmuştur.

Çapkın (2012), evli bireylerin kıskançlık düzeyleri ile benlik saygısı, kişilik özellikleri, bağlanma tarzları ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışmaya 99 kişi dahil olmuştur. Yapılan çalışma sonucunda bağlanma tarzlarının kaygı alt boyutuyla kıskançlık bilişsel alt boyutu arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki bulunmuş, diğer değişkenler arasında ise anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Uçak (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada evli bireylerin kişilik

özellikleriyle evlilik doyumu ilişkisi araştırılmıştır. Elli evli çiftin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma neticesinde, sorumlu ve deneyime açık özelliklere sahip erkeklerin evliliklerinden almış oldukları doyumun daha yüksek olduğu, buna ek olarak daha az nevrotik özelliklere sahip erkeklerin de evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Dışadönük kadınların evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Uyumlu erkeklerle evli kadınların evlilik doyumlarının daha yüksek olduğu, buna karşın nevrotik erkeklerle evli kadınların evlilik doyumlarının düşük olduğu gözlenmiştir. Uyumlu ve sorumlu kadınlarla evli erkeklerin evlilik doyumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Eşlerin sahip oldukları sorumluluk duygusunun birbirine yakın olması evlilik doyumunu olumlu etkilerken, sorumluluk duyguları arasındaki farkın açılması evlilik doyumu olumsuz etkilemektedir.

Denli (2016) evli bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin birbirleriyle benzerlikleri ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 78'i kadın, 71'i erkek 149 evli birey katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, kişilik özelliklerinin dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk, sorumluluk ve nevrotiklik alt boyutlarında algılanan benzerlik ile evlilik doyumu ve uyumu arasında olumlu yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ancak, yalnızca dışadönüklük boyutu için algılanan benzerliğin evlilik doyumunu yordadığı, dışadönüklük ve özdisiplin boyutlarında algılanan benzerliğin ise evlilik uyumunu yordadığı gösterilmiştir.

Arıkan (2016), evli bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin ve empatik eğilimlerinin evlilik uyumları ile ilişkisini araştırma üzere yapmış olduğu çalışmaya 200 evli kişi dahil olmuştur. Çalışma sonucunda, kişilerin nevrotiklik düzeylerinin artmasının evlilik uyumunu düşürdüğü, buna karşın dışadönüklük, yumuşak başlılık düzeylerinin artmasının evlilik uyumunu arttırdığı bulunmuştur. Empatik eğilimleri yüksek bireylerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Bununla beraber evli kişilerin yaşları ve evlilik sürelerinin artmasının evlilik uyumunu düşürdüğü de ortaya konmuştur. Buna karşın çocuk olup olmaması, sahip olunan çocuk sayısı, cinsiyet, evlilik şekli, çalışıp çalışmama durumu, eğitim seviyesi ve gelir seviyesi ile evlilik uyumu arasında ilişki tespit edilmemiştir.

Kuzu (2017), 50 kadın ve 50 erkek katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmasında evli bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri ve mizacın evlilik uyumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Evlilik öncesinde eşi ile flört etmiş kişilerin, eşiyle görücü usulüyle evlenmiş kişilere göre daha fazla dışadönük özelliklere sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna ek olarak evlilik öncesinde eşi ile flört etmiş kişilerin, eşiyle görücü usulüyle evlenmiş kişilere göre evlilik uyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kişilerin dışadönüklük ve iş birliği yapma özellikleri arttıkça evlilik uyumları artmakta, buna karşın nevrotik, psikotik ve zarardan kaçınma özellikleri arttıkça evlilik uyumları azalmaktadır.

Yarınmoğlu-Çakıcı (2018), 203 evli bireyin katılımıyla kişilik özellikleri ile psikolojik bulguların evlilik kalitesiyle aralarındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma yapmıştır. Yapılan çalışma neticesinde evli bireyleri evliliklerinin süreleri, kendilerinin ve eşlerinin eğitim seviyeleri ile evlilik kaliteleri arasında ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında nevrotik özelliklere sahip bireylerin evlilik kalitesinin düşük, deneyime açık ve dışa dönük özelliklere sahip bireylerin evlilik kalitesinin yüksek olduğu görülmüştür.

Tümöz (2018), 413 evli kadın katılımcının dahil olduğu araştırmasında kadınların sahip oldukları yalnızlık algılarının, kişilik özelliklerinin ve eşleri değerlendirme biçimlerinin evlilik doyumları üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan çalışma neticesinde, eğitim düzeyi, gelir seviyesi, çalışılan iş, evliliğin süresi, çocuk sayısının, evlilik doyumu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Buna karşın eşiyle görücü usulüyle evlenmiş kadınlar ile flört ederek evleniş kadınlar arasında evlilik doyumu bakımından farklılık tespit edilmemiştir. Bunun yanında deneyime açıklık kişilik özelliğini evlilik doyumunu yordadığı görülmüştür.

2.5.3. Olumlu Yanılsamalar İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Murray (1994) tarafından yapılan çalışma neticesinde belli bir seviyeyi aşmamak kaydıyla yanılsamaların, flört ve evlilik ilişkilerinde, ilişkiden sağlanan doyumun üzerinde olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996a) evli ve flört eden kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kişilerin eşlerine yönelik oluşturmuş oldukları algıların, eşlerinin kendilerini ifade ettiğinden daha çok, kişinin kendi iç dünyasındaki ideal eş figüründen etkilendiği ortaya konmuştur. Söz konusu bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiden alınan doyumunu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996b) olumlu yanılsamalar ile ilişki devamlılığı arasındaki bağlantıyı ortaya koymak üzere flört eden bireyler üzerinde çalışma yapmışlardır. Bireyler üzerinde bir yıl içerisinde üç kere değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak partnerinin idealindeki partner olduğu algısına sahip bulunduğu ölçüde ilişki sürmekte, doyum artmakta, ilişkiye dair sorun ve endişeler ise azaltmaktadır.

Ülkemizde alanyazın incelendiğinde kişilik özellikleri ve evlilik uyumu üzerine yapılmış birçok çalışma görmek mümkün iken olumlu yanılsama kavramı ile ilgili olarak yapılan çok az çalışmaya rastlanılmıştır (Ersoy-Kart, 2004; Fowers, Fışiloğlu ve Procacci, 2008; Akbalık-Doğan, 2010; Bozkuş, 2014).

Ersoy-Kart (2004), olumlu yanılsamalar ve psikolojik sağlık üzerine yazmış olduğu makalesinde, kişinin hayatının belli dönemlerinde kişisel iyi oluşunu sağlamak üzere olumlu yanılsamalardan yararlanabileceğini, ancak kişiye çok acı verse dahi gerçek ile yüzleşmeden sorunların çözülemeyeceğini bildirmiştir. Bu bakımdan olumlu yanılsamaların iyiliği veya kötülüğü konusunda yorum yapmak yerine kişinin hayatında bu kavramın akılcı bir şekilde kullanılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.

Fowers, Fışiloğlu ve Procacci (2008), yapmış oldukları çalışmada evli Amerikalılar ile eşi ile akrabalığı olan evli Türkler ve akrabalığı olmayan evli Türkler, sahip oldukları olumlu yanılsama seviyeleri bakımından incelenmiştir. Yapılan çalışma neticesinde, her üç grubun da kendilerini, eşlerini ve evliliklerini daha olumlu şekilde ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Akbalık-Doğan (2010), 188'i kadın, 159'u erkek 347 evli bireyin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmasında, evliliklerde olumlu yanılsamalar konusunda çıkarımda bulunulmasını sağlayan değişkenleri belirlemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışma

neticesinde ilişki doyumunun, ilişkiye yapılan yatırımların ve seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin olumlu yanlısamaların yordanmasında önemli role sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında çocuk sahibi olma durumunun ilişkiden alınan doyumunu ve olumlu yanlısamları negatif yönde yordadığı gösterilmiştir. Evli erkekler kadınlara göre, evliliklerinde daha çok idealleştirilmiş çarpıtma göstermektedirler. Buna karşın kadınlar, kocalarının sergiledikleri davranışlara daha çok nedensel ve sorumluluk yüklemeleri yapmaktadırlar.

Bozkuş (2014), 124'ü kadın, 81'i erkek 205 kişinin katılımıyla açık ve örtük narsizm ile evlilik uyumu ilişkisinde reddedilme duyarlılığının ve olumlu yanlısamaların aracı etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan kişilerin reddedilme duyarlılıklarının evlilik uyumlarını olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur. Örtük narsisizmin, kişinin ideal eş ölçütüne göre tanımlanan eşine yönelik sahip olduğu olumlu yanlısamayı olumsuz yönde yordadığı, buna karşın ideal eş ölçütüne göre tanımlanan olumlu yanlısamanın evlilik uyumunu olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında kişinin ortalama eş ölçütüne göre belirlenen eşine yönelik olumlu yanlısaması evlilik uyumunu olumlu yönde yordarken, kişinin kendisine yönelik olumlu yanlısaması ise evlilik uyumunu olumsuz yönde yordamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modelinde olup, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özelliklerinin çift uyumunu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Genel tarama modelleri, evrene yönelik genellenebilir bir çıkarımda bulunabilmek maksadıyla evrenin bütünü ya da bir parçası üzerinde tekil ya da ilişkisel olarak yapılabilen tarama düzenlemeleridir. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla değişkenlerin birbirleri arasında beraber değişim varlığını ya da bu değişimin derecesini belirlemek amacıyla yapılan araştırma modelleridir (Karasar, 2008).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu ise Konya ve Tokat illerinde yaşamakta olan, 113'ü erkek, 89'u kadın toplam 202 evli bireyden oluşmaktadır. Katılımcıların %17,2 si eşi ile aynı yaşta, % 38,4'ünün eşi ile yaş farkı 1-3 yıl arasında, % 26,6'sının eşi ile yaş farkı 4-6 yıl arasında, % 17,7'sinin eşi ile yaş farkı 7-10 yıl arasındadır.

Katılımcıların % 19,2'si İlköğretim mezunu, % 22,2'si ortaöğretim mezunu, % 58,6'sı üniversite mezunudur. Katılımcıların % 37,9'unun evlilik süresi 0-5 yıl arasında, % 28,1'inin evlilik süresi 6-10 yıl arasında, % 16,3'ünün evlilik süresi 11-16 yıl arasında ve % 11,7'sinin evlilik süresi 17 yıl üstüdür.

Katılımcıların % 39,4'ü görücü usulüyle evlenmişken % 60,6'sı ise görüşüp tanışarak ya da flört ederek evlenmişlerdir. Katılımcıların % 22,7'sinin çocuğu yokken, % 28,6'sı bir çocuk, % 30'u iki çocuk, %18,7'si ise üç ve daha fazla çocuk sahibidir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan bireylere ilişkin verilerin toplanması amacıyla Demografik Bilgi Formu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Çift Uyum Ölçeği ve Olumlu Çarpıtma Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan form ve ölçekler aşağıda tanıtılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu, katılımcılara ait kimlik bilgileri alınmadan, kişisel bilgilerinin (yaş, cinsiyet, evlilik süresi, evlenme biçimi, çocuk sayısı eğitim seviyesi, gelir düzeyleri vb.) elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

3.3.2. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Bu kişilik testi Bacanlı, İlhan ve Aslan'ın (2009), çalışmaları neticesinde ortaya konmuştur. Test 40 tane birbirinin zıddı anlam taşıyan iki özellik arasında, kişinin kendisini ifade eden yeri işaretlemesi şeklinde cevaplanmaktadır. 7'li likert tipi bir testtir. Nevrotiklik, yumuşak başlılık, sorumluluk, deneyime açıklık ve dışa dönüklük testin beş alt boyutunu oluşturmaktadır.

285 kişi ile yapılan bir çalışma ile testin yapı geçerliği test edilmiştir. Elde edilen bilgiler "temel bileşenler faktör analizi"ne tabi tutulmuştur. Buna göre testin beş alt boyutunun SDKT'ye ait toplam varyansın %52.63'ünü karşıladığı gözlenmiştir. Testin güvenilirliğine ilişkin yapılan çalışmalar neticesinde alt boyutların iç tutarlık katsayısının .73-.89 arasında değişiklik gösterdiği, test tekrar test korelasyon katsayılarının ise alt boyutlar için .71-.89 arasında farklılık gösterdiği gözlenmiştir.

SDKT 1 ile 7 arasında değişen puanlarla skorlanmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarını niteleyen maddelerin puanlarının toplamı alt boyutun puanını vermektedir (Bacanlı vd., 2007)

3.3.3. Çift Uyum Ölçeği-ÇUÖ (DAS-Dyadic Adjustment Scale)

Spainer (1976), eşlerin algıladıkları, ilişkilerinin niteliğini değerlendirmek amacıyla Çift Uyum Ölçeği'ni (ÇUÖ) geliştirmiştir. Ölçek 32 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçek, içeriğinde yer alan sorularla kişinin kendisine ve ilişkisine yönelik değerlendirmelerinin alındığı çok boyutlu bir ölçektir. Evli bireylerin yanı sıra evli olmayan ancak beraber yaşayan kişiler için de uygun bir ölçektir. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır:

- ✓ Çiftler arasındaki doyum (dyadic satisfaction) alt ölçeği: olumlu ve olumsuz iletişim ve düşünce modelleri ele alan 10 maddeden oluşur.

- ✓ Çiftler arasındaki bağlılık (dyadiccohesion) alt ölçeği: çiftlerin beraber vakit geçirdikleri süreleri ve aralarındaki iletişimi konu alan 5 maddelik alt ölçektir.
- ✓ Çiftler arasındaki fikir birliği (dyadicconsensus) alt ölçeği: çiftlerin evlilikleri ile alakalı esaslı konular üzerinde mutabık kalma seviyelerini ifade eden 13 maddeden oluşmaktadır.
- ✓ Çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi (affectionalexpression) alt ölçeği: çiftlerin birbirleri olan sevgilerini ifade etme biçimleri üzerinde ne derece anlaştıklarını gösterir. Sevgiyi ifade etme biçimine ilişkin 4 maddeden oluşur.

Ölçekten elde edilen puanların toplanmasıyla çift uyumu ortaya çıkmaktadır. ÇUÖ'den toplamda 0 – 151 arası puan alınabilir. ölçek puanları çiftin uyumunu yansıtmaktadır. Toplam puan, 0-151 arasındadır. Ölçek sırasıyla 7, 6, 5 ve 2 basamaklı cevaplandırma şekline sahiptir. Madde puanları 1 ile 7 arasındadır. ÇUÖ genel olarak çiftlerin ilişkilerinin niteliğini belirlemek amacıyla tüm puanların toplamı sonucu yorumlanır. Alınan toplam puan ne kadar yüksek ise evlilik uyumunun o kadar iyi olduğu sonucuna varılır. (Spanier, 1976; Fışiloğlu, 1992; Fışiloğlu ve Demir, 2000; Johnson ve Jacob, 2000; Yılmaz, 2001; Hünler ve Gençöz, 2003; Büyükşahin, 2004; Erbek vd., 2005).

Çift Uyum Ölçeğinin Türkiye'de geçerlik-güvenirlik çalışması 1997 yılında Fışiloğlu ve Demir tarafından yapılmıştır. Araştırmaya farklı şehirlerde oturan 264 evli birey katılmıştır. Araştırmaya katılan evli bireyleri ÇUÖ ortalamaları 114.8 ve standart sapma 17.8, evlilikleri boşanma ile sonuçlanmış bireyler için ise 70.7 ve standart sapma 23.8 bulunmuştur. ÇUÖ'nüntamamı için α katsayısı 0.96, aynı örneklem için alt ölçekler için ise 0.73-0.94aralığında değer almıştır. Ölçüt geçerliliğini belirlemek üzere Locke-Wallace Evlilik Uyumluluğu Testi ile ÇUÖ arasındaki korelasyona bakılmış ve evli bireyler için 0.86 bulunmuştur. ÇUÖ'nüniç tutarlılık güvenirliği Cronbach α 'sı kullanılarak 0.92 bulunmuştur. Ayrıca yarıya bölme güvenirlik katsayısı 0.82 olmuştur (Fışiloğlu ve Demir, 2000).

3.3.4. Olumlu Çarpıtma Ölçeği (OÇÖ)

Olumlu çarpıtma ölçeği (Positive IllusionScale), evli kişilerin evlilik ilişkisi içerisinde eşlerini değerlendirme seviyelerini ortaya çıkarmak üzere geliştirilen bir ölçektir. Bu ölçek üç değişik ölçeğin bir takım maddelerinin bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. Bu ölçekler, Enrich Envanterinin evlilik doyumuna ilişkin 10 maddesi, aynı ölçeğin idealleştirilmiş çarpıtmaya ilişkin 5 maddesi ve Evlilik İdealleri Ölçeği'nin 12 maddesidir. OÇÖ, beş dereceli Likert tipi bir ölçektir ve 27 maddeden meydana gelmiştir. Evlilik doyumunu, evlilik idealleri ve idealleştirilmiş çarpıtma alt boyutlarından meydana gelmiştir. Fowers, Fıfıloğlu ve Procacci (2008), ölçeği Türkçe'ye çevirerek uyarlama çalışmalarını yapmışlardır. Ölçek içerisinde 15 maddesi bulunan Enrich Envanterinin Cronbach α 'sı ve test tekrar test güvenilirliği 0.92'dir. Evlilik İdealleri Ölçeği'nin Cronbach α 'sı ise 0.91 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin, 3., 8., 9., 15., 17., 18., 23. ve 26. maddeleri ters kodlanarak puanlanmaktadır (Akbalık-Doğan, 2010).

3.4. Verilerin Analizi

Çalışma örneklemini oluşturan 202 katılımcıdan sağlanan veriler kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve analizler için hazır hale getirilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle değişkenler arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek üzere Peareson Momentler Çarpım Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Bunun yanında olumlu yanılsamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunu yordayıp yordamadığını tespit etmek üzere ise Çoklu Regresyon Analizinin Stepwise tekniği kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcılardan elde edilen verilerin analiz edilmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular sunulmaktadır.

4.1. Tablo-1: Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutları ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

	Çiftler Arasındaki fikir Birliği	Çiftlerin Kendilerini Duygusal olarak İfade Etmesi	Çiftler Arasındaki Doyum	Çiftler Arasındaki Bağlılık
İdealleştirilmiş Çarpıtma	.723**	.676**	.690**	.505**
Evlilik İdealleri	.712**	.633**	.669**	.524**
Evlilik Doyumu	.716**	.667**	.685**	.492**
Nevrotizm	-.407**	-.304**	-.321**	-.292**
Dışadönüklük	.174*	.202**	.167*	.275**
Deneyimlere Açıklık	.292**	.228**	.204**	.326**
Yumuşak başlılık	.320**	.265**	.264**	.301**
Sorumluluk	.301**	.227**	.237**	.368**

** $p < .01$ * $p < .05$

Tablo 1 incelendiğinde, idealleştirilmiş çarpıtma ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r = .723$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. İdealleştirilmiş çarpıtma ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .676$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. İdealleştirilmiş

çarpıtma ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .690$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. İdealleştirilmiş çarpıtma ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .505$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur.

Evlilik idealleri ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r = .712$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik idealleri ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .633$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik idealleri ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .669$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik idealleri ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .524$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur.

Evlilik doyumunu ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r = .716$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik doyumunu ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .667$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik doyumunu ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .685$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Evlilik idealleri ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .492$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur.

Nevrotizm ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında negatif yönde ($r = -.407$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Nevrotizm ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında negatif yönde ($r = -.304$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Nevrotizm ile çiftler arasındaki doyum arasında negatif yönde ($r = -.321$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Nevrotizm ile çiftler arasındaki bağlılık arasında negatif yönde ($r = -.292$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur.

Dışadönüklük ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r = .174$) anlamlı düzeyde ($p < .05$) ilişki bulunmuştur. Dışadönüklük ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .202$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur. Dışadönüklük ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .167$) anlamlı düzeyde ($p < .05$) ilişki bulunmuştur. Dışadönüklük ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .275$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki bulunmuştur.

Deneyimlere açıklık ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r=.292$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Deneyimlere açıklık ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .228$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Deneyimlere açıklık ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .204$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Deneyimlere açıklık ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .326$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur.

Yumuşak başlılık ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r=.320$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Yumuşak başlılık ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .265$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Yumuşak başlılık ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r = .264$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Yumuşak başlılık ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .301$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur.

Sorumluluk ile çiftler arasındaki fikir birliği arasında pozitif yönde ($r = .301$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi arasında pozitif yönde ($r = .227$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile çiftler arasındaki doyum arasında pozitif yönde ($r=.237$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur. Sorumluluk ile çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönde ($r = .368$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) ilişki bulunmuştur.

4.2. Tablo-2: Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Fikir Birliğini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	R	R ²	R ² (Adj)	Standart Hata	F	P
A	,723	,522	,520	6,516	218,693*	,000
B	,746	,557	,553	6,290	125,142*	,000
C	,762	,581	,575	6,133	91,548*	,000
D	,768	,589	,581	6,088	70,646-	,000

A Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma

B Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma, Nevrotizm

C. Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma, Nevrotizm, evlilik doyumu.

D. Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma, Nevrotizm, evlilik doyumu, evlilik idealleri.

Bağımlı Değişken: Çiftler Arası Fikir Birliği

*P<0,001

Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunun alt boyutlarından çiftler arasındaki fikir birliğini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo2’de görüleceği üzere, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özelliklerinin, Çift Uyumunun alt boyutlarından olan Çiftler Arasındaki Fikir Birliğinin önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (P<.001). Evli bireylerin olumlu yanılsamaların alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma, çiftler arası fikir birliğine ilişkin toplam varyansın %52’sini açıklamaktadır. Olumlu yanılsamaların alt boyutu olan idealleştirilmiş çarpıtma ve kişisel özellik olan nevroizmle birlikte çiftler arasındaki fikir birliğine ilişkin toplam varyansın %55,3’nü açıklamaktadır. Olumlu yanılsamaların alt boyutu olan idealleştirilmiş çarpıtma, kişisel özellik olan nevroizmle

ve olumlu yanılısamaların alt boyutlarından olan evlilik doyumu ile birlikte çiftler arasındaki fikir birliğine ilişkin toplam varyansın %57,5'ini açıklamaktadır. Olumlu yanılısamaların alt boyutu olan idealleştirilmiş çarpıtma, kişisel özellik olan nevrotizme, olumlu yanılısamaların alt boyutlarından olan evlilik doyumu ve olumlu yanılısamaların alt boyutlarından olan evlilik idealleri ile birlikte çiftler arasındaki fikir birliğine ilişkin toplam varyansın %58,1'ini açıklamaktadır.

4.3. Tablo-3: Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılısamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Kendini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	R	R ²	R ² (Adj)	Standart Hata	F	P
A	,676	,457	,454	1,601	168,458*	,000
B	,695	,483	,478	1,566	93,093*	,000

A Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma

B Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma, Evlilik doyumu

Bağımlı Değişken: Kendilerini Duygusal Olarak İfade Etme

*P<0,001

Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılısamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunun alt boyutlarından kendilerini duygusal olarak ifade etmeyi yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılısamaları ve kişilik özelliklerinin, Çift Uyumunun alt boyutlarından olan kendilerini duygusal olarak ifade etmenin önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (P<.001). Evli bireylerin olumlu yanılısamaların alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma, kendilerini duygusal olarak ifade etmeye ilişkin toplam varyansın % 45,4' ünü açıklamaktadır. Olumlu

yanılsamaların alt boyutu olan idealleştirilmiş çarpıtma ve olumlu yanılsamaların alt boyutlarından olan evlilik doyumu ile birlikte kendilerini duygusal olarak ifade etmeye ilişkin toplam varyansın % 47,8'ini açıklamaktadır.

4.4. Tablo-4: Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Doymu Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	R	R ²	R ² (Adj)	Standart Hata	F	P
A	,690	,476	,473	3,853	181,560*	,000
B	,711	,506	,501	3,750	101,902*	,000

A Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma

B Yordayıcı: İdealleştirilmiş Çarpıtma, Evlilik doyumu

Bağımlı Değişken: Çift Tatmini

*P<0,001

Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunun alt boyutlarından çift tatminini¹ (çiftler arasındaki doymu) yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları, Çift Uyumunun alt boyutlarından olan çift tatmininin önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (P<.001). Evli bireylerin olumlu yanılsamaların alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma, çift tatminine ilişkin toplam varyansın % 47,3' ünü açıklamaktadır. Olumlu yanılsamaların alt boyutu olan idealleştirilmiş çarpıtma ve

¹ Çift Uyum Ölçeğinin "Çiftler Arasındaki Doymu" alt boyutunun, Olumlu Çarpıtma Ölçeğinin "Evlilik Doymu" alt boyutu ile karıştırılmaması için "Çift Tatmini" şekilde adlandırılmıştır.

olumlu yanılsamaların alt boyutlarından olan evlilik doyumu ile birlikte çift tatminine ilişkin toplam varyansın % 50,1'ini açıklamaktadır.

4.5. Tablo-5: Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	R	R ²	R ² (Adj)	Standart Hata	F	P
A	,524	,274	,271	3,970	75,564*	,000
B	,561	,314	,307	3,868	45,620*	,000
C	,575	,330	,320	3,833	32,541*	,000

A Yordayıcı: Evlilik İdealleri

B Yordayıcı: Evlilik İdealleri, Sorumluluk

C. Yordayıcı: Evlilik İdealleri, Sorumluluk, nevrozizm.

Bağımlı Değişken: Çiftler Arasındaki Bağlılık

*P<0,001

Evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamalar ve kişilik özelliklerinin çift uyumunun alt boyutlarından çiftler arasındaki bağlılığı yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5’de görüldüğü gibi, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaları ve kişilik özelliklerinin, Evlilik Uyumunun alt boyutlarından olan Çiftler Arasındaki Bağlılığın önemli bir yordayıcısı olarak bulunmuştur (P<.001). Evli bireylerin olumlu yanılsamaların alt boyutlarından olan evlilik idealleri, çiftler arasındaki bağlılığa ilişkin toplam varyansın % 27,1’ini açıklamaktadır. Olumlu yanılsamaların alt boyutu olan evlilik idealleri ve kişisel özellik olan sorumlulukla birlikte çiftler arasındaki bağlağa ilişkin toplam varyansın % 30,7’sini açıklamaktadır. Olumlu yanılsamaların alt boyutu

olan evlilik idealleri, kişisel özellik olan sorumluluk ve kişisel özellik olan nevrozizm ile birlikte çiftler arasındaki bağla ilişkin toplam varyansın % 32'sini açıklamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın temel amacı, evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılısamları ve kişilik özelliklerinin çift uyumunu yordayıpyordamadığının tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular bir önceki bölümde ortaya konmuştur. Bu bölümde ise, bir önceki bölümde ortaya konan bulgular, alanyazın temel alınarak tartışılarak yorumlanacaktır. Ancak alanyazın incelendiğinde evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılısamların ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumlarını yordama durumunu inceleyen başka herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.1. Evli Bireylerin Sahip oldukları Olumlu Yanılısamların Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Olumlu yanılısama ölçeğinin alt boyutları olan idealleştirilmiş çarpıtma, evlilik idealleri ve evlilik doyumu alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin alt boyutları olan çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Alanyazın incelendiğinde araştırma neticesinde elde edilen bu bulguyu doğrulayan çalışmaların bulunduğu görülmektedir.

Murray (1994) bireyin eşinin sahip olduğu özellikleri olduğundan daha olumlu nitelendirmesini yanılısama olarak nitelendirmiş ve bunun bir yere kadar ilişki doyumu için olumlu etkisi olduğunu belirtmiştir.

Bozkuş'un (2014) tarafından yapılan çalışmada, olumlu yanılısamanın eşe yönelik idealleştirmeler alt boyutu ile evlilik uyumunun pozitif yönlü ilişkili olduğu gözlenmiştir.

Murray, Holmes ve Griffin'e (1996a) göre, bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiden alınan doyumu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin (1996b) partnerinin idealindeki partner olduğu algısına sahip olduğu ölçüde ilişkinin sürmekte olduğunu, doyumun arttığını, sorun ve endişelerin azaldığını bildirmiştir.

Evlilik ilişkine yönelik idealler, kişinin, diğer kişilerle karşılaştığı zaman, eşinin daha iyi niteliklere sahip olduğuna olan inancı şeklinde tanımlanmaktadır. Bu özellik evliliklerin süresini ve evliliklerden alınan doyumunu olumlu etkilemektedir (Akbalık-Doğan, 2010, s. 13).

5.2. Evli Bireylerin Sahip oldukları Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Sıfatlara dayalı kişilik testi'nin, deneyimlere açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ve dışa dönüklük alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin alt boyutları olan çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde, Nevrotiklik alt boyutu ile ise negatif yönde bir anlamlı ilişki olduğu ortaya konmuştur. Aşağıda belirtilen çalışmalar, araştırma neticesinde elde edilen bu bulguları doğrulamaktadır.

Evlilik ilişkisini mutlu ya da mutsuz olarak belirten eşlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin incelendiği araştırma sonucunda duygusal tutarsızlık özellikleri ile evlilik ilişkisindeki mutsuzluk arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Burgess ve Wallin, 1953 aktaran Akar, 2005).

Endişeli, güvensiz, sinirli ve çeşitli psikolojik bozuklukları gösterme eğiliminde olan nevrotik kişilerin, sahip oldukları bu özellikler nedeniyle evlilik ilişkilerini sürdürebilmek için gerekli davranışları gerçekleştirebilme yeteneklerine olan inançları olumsuz yönde etkilenmekte ve bu da bu kişilerin evlilikten sağladıkları doyumun düşmesine neden olmaktadır (Güngör, 2007, s. 101).

Özden (2013, s. 190) tarafından yapılan çalışmada kişilik özellikleri ile evlilikte çift uyumunun ilişkisi incelendiğinde genel örneklemede dışadönüklük, özdenetim ve gelişime açıklık ile evli bireylerin evlilik uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki

bulunmuştur. Genel örnekleme çift uyumu ile duygusal tutarsızlık arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Holland ve Roisman (2008) yapmış oldukları çalışma sonucunda kişiliğin dışa dönüklükle uyumluluk boyutlarının evlilik doyumuyla olumlu yönlü ilişkisi bulunduğu ifade etmişlerdir.

Budak (2011) tarafından yapılan araştırma neticesinde kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve deneyime açıklık alt boyutlarının evlilik doyumuyla olumlu yönde ilişkileri olduğunu bildirilmiştir.

5.3. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Fikir Birliğini Yordamasının İncelenmesi

Olumlu çarpıtma ölçeğinin idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutları ile sıfatlara dayalı kişilik testinin nevrozizm alt boyutunun, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki fikir birliği alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması evli bireylerin sahip oldukları olumlu yanılsamaların ve kişilik özelliklerinin evlilik uyumu üzerinde göz ardı edilemeyecek bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Olumlu çarpıtma ölçeğinin idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutlarının, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki fikir birliği alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması sonucu şu şekilde açıklanabilir:

Evlilik insanların hayatları boyunca yapmış oldukları en büyük yatırımlardan biri ve belki de en büyüğüdür. Özellikle toplumumuzda kutsal kabul edilen evlilik ilişkisi çiftler için büyük önem taşımaktadır. Çiftler için bu kadar önemli olan evlilik ilişkisinin devamı, eşlerin birbirlerinin fikirlerine ne derece önem verdiklerine ve evlilik içerisinde alınan kararlarda eşlerin fikir birliğini ne derece sağlayabildikleri ile de alakalıdır. Çiftler kendileri için büyük öneme sahip olan evlilik ilişkisinin devamını sağlamak ve korkutucu olan bilinmeyen ile karşı karşıya kalmamak için eşlerinin olumlu davranışlarını abartıp, olumsuz davranışlarını ise görmezden gelebilmektedirler. Alanyazında incelendiğinde evlilik uyumu ile olumlu yanılsamalar arasında pozitif

yönde anlamlı ilişki olduğu ifade eden pek çok çalışma (Murray, Holmes ve Griffin (1996a; 1996b; Akbalık-Doğan, 2010) çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Akbalık-Doğan'ın (2010), gerçekleştirdiği çalışmasında, ilişki doyumunun, ilişkiye yapılan yatırımların ve seçeneklerin niteliğini değerlendirmenin olumlu yanılısamaların yordanmasında önemli role sahip oldukları tespit edilmiştir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996a) evli ve flört eden kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kişilerin eşlerine yönelik oluşturmuş oldukları algıların, eşlerinin kendilerini ifade ettiğinden daha çok, kişinin kendi iç dünyasındaki ideal eş figüründen etkilendiği ortaya konmuştur. Söz konusu bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiden alınan doyumunu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996b) olumlu yanılısamalar ile ilişki devamlılığı arasındaki bağlantıyı ortaya koymak üzere flört eden bireyler üzerinde çalışma yapmışlardır. Bireyler üzerinde bir yıl içerisinde üç kere değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak partnerinin idealindeki partner olduğu algısına sahip bulunduğu ölçüde ilişki sürmekte, doyum artmakta, ilişkiye dair sorun ve endişeler ise azaltmaktadır.

Sıfatlara dayalı kişilik testinin nevrotizm alt boyutunun, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki fikir birliği alt boyutunun yordayıcısı olarak bulunmuş olmasını şu şekilde açıklamak mümkündür:

Goldberg'e göre, (1990 aktaran Tekin, 2012) nevrotik özellikleri olan kişiler stres, baskı, kaygı hissettiklerinde ve depresyona girdikleri durumlarda uyumsuzluk göstermektedirler. Costa ve McCrae'ye (1992) göre de, nevrotiklik bireyin kaygılı, sinirli, sorunlu, depresif olduğu, düşüncesizce davrandığı ve güven duygusundan uzak kaldığı durumlarını belirtmektedir.

Yani nevrotik özelliklere sahip dahi olsalar, kişiler bu özelliklerinin davranışa dönüşmesini sağlayacak olumsuz baskı kaygı durumlarına maruz kalmadıkları takdirde nevrotik özelliklerini dışa vurmamakta ve evlilikleri içerisinde alınması gereken kararları eşleri ile fikir birliği içerisinde alabilmektedirler.

5.4. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Kendilerini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasının İncelenmesi

Olumlu çarpıtma ölçeğinin idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutlarının çift uyum ölçeğinin kendilerini duygusal olarak ifade etme alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması, zihninde eşinin ideal eş özelliklerine sahip olduğunun değerlendirmenin ve evlilikten alınan doyumun eşlerin duygularını ifade etmesini etkilediğini göstermektedir.

Evlilik kişinin hayatının geri kalanını birlikte geçirmek, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını toplumun onayladığı şekilde karşılamak, çocuk sahibi olmak gibi amaçlarla gerçekleştirilen ve eşler tarafından gerek maddi gerekse de manevi çok fazla yatırım yapılan bir kurumdur. Bu denli yatırım yapılan evlilik içerisinde yaşanabilecek sorunların önüne geçebilmek, ayrıca kendilerini de rahatlatmak amacıyla bireyler, eşlerini ve evliliklerini idealize ederek, eşlerine ve evliliklerine ilişkin gerçekçi olmayan görüşler edinmektedirler. Bu durum eşler arasındaki ilişkinin kalitesini ve ilişkiyi sağlanan doyumu arttırmaktadır. Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum ve eşinin idealindeki eş, evliliğinin de ideal evlilik olduğu düşüncesi, eşleri birbirlerine daha çok yaklaştırmakta ve kendilerini duygusal olarak ifade etmelerini de sağlamaktadır.

Alanyazında incelendiğinde olumlu yanılsamalar ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ifade eden pek çok çalışma (Murray, Holmes ve Griffin, 1996a; Murray, Holmes ve Griffin, 1996b; Fowers, Lyon ve Montel, 1996; Miller, Caughlin ve Huston, 2003; Akbalık-Doğan, 2010) çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996a) evli ve flört eden kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kişilerin eşlerine yönelik oluşturmuş oldukları algıların, eşlerinin kendilerini ifade ettiğinden daha çok, kişinin kendi iç dünyasındaki ideal eş figüründen etkilendiği ortaya konmuştur. Söz konusu bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiyi sağlanan doyumunu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996b) olumlu yanılısamalar ile ilişki devamlılığı arasındaki bağlantıyı ortaya koymak üzere flört eden bireyler üzerinde çalışma yapmışlardır. Bireyler üzerinde bir yıl içerisinde üç kere değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak partnerinin idealindeki partner olduğu algısına sahip olunduğu ölçüde ilişki sürmekte, doyum artmakta, ilişkiye dair sorun ve endişeler ise azaltmaktadır.

5.5. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılısamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çift Tatminini (Çiftler Arasındaki Doyum) Yordamasının İncelenmesi

Olumlu çarpıtma ölçeğinin idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutlarının çift uyum ölçeğinin çift tatmini alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması, kişinin eşine yönelik olarak geliştirdiği gerçeğe uygun olmayan olumlu düşüncelerinin ve diğer kişilerle karşılaştığı zaman, eşinin daha iyi niteliklere sahip olduğuna olan inancının, evlilikten alınan doyumu etkilediğini göstermektedir. Bunun yanında Olumlu çarpıtma ölçeğinin evlilik doyumu alt boyutunun çift uyum ölçeğinin çift tatmini alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması araştırmanın tutarlılığını göstermesi açısından da önem arz etmektedir.

Olumlu çarpıtma ölçeğinin idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutlarının çift uyum ölçeğinin çift tatmini alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması şu şekilde açıklanabilir:

Evliliğini ve eşini ideal olarak değerlendiren birey evlilik birliği içerisinde karşılaştığı sorunlar konusunda daha toleranslı olabilmektedir. Bu durum sorunların büyümesini engellemekte, kolayca aşılmasına imkan tanımaktadır. Bu şekilde yaşanan sorunların kolayca çözümlendiği evliliklerden çiftlerin almış oldukları doyum da artmaktadır.

Alanyazında incelendiğinde olumlu yanılısamalar ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ifade eden pek çok çalışma (Murray, Holmes ve Griffin, 1996a; Murray, Holmes ve Griffin, 1996b; Fowers, Lyon ve Montel, 1996;

Miller, Caughlin ve Huston, 2003; Akbalık-Doğan, 2010) çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Murray, Holmes ve Griffin, (1996a) evli ve flört eden kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada, kişilerin eşlerine yönelik oluşturmuş oldukları algıların, eşlerinin kendilerini ifade ettiğinden daha çok, kişinin kendi iç dünyasındaki ideal eş figüründen etkilendiği ortaya konmuştur. Söz konusu bireylerin eşlerine yönelik değerlendirmeleri, eşlerinin kendilerine yönelik yaptıklarından daha olumlu olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan ideal eş algısı ilişkiden alınan doyumunu olumlu şekilde etkilemektedir.

Murray, Holmes ve Griffin (1996b) tarafından yapılan çalışma sonucuna göre, birbirini ideallerindeki eşleri olarak gören ve daha pozitif değerlendiren partnerlerin, ilişkilerinde daha az problem yaşadıkları ortaya konmuştur.

Fowers, Lyon ve Montel (1996), tarafından yapılan çalışmada, evlilik ilişkisine yönelik sahip olunan olumlu yanılsamaların kişinin kendisinin iyimserliği veya kötümserliği ile ilgili değil evliliğinden aldığı doyum ile ilgili olduğu ortaya konmuştur.

5.6. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasının İncelenmesi

Olumlu çarpıtma ölçeğinin evlilik idealleri alt boyutu ile sıfatlara dayalı kişilik testinin sorumluluk ve nevrozizm alt boyutunun, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki bağlılık alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması, bireylerin evlendikleri kişilerin ideallerindeki eş olduğuna yönelik inançlar geliştirmesinin ve evlilik ile birlikte artan sorumluluklarının farkına vararak buna uygun şekilde davranmalarının ya da tersine agresif, dengesiz tutumlar içine girmelerinin evlilik uyumu etkilediğini göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde olumlu yanılsamaların evlilik doyumunu üzerinde olumlu etkisi olduğunu gösteren birçok araştırma mevcuttur (Murray, Holmes ve Griffin, 1996a; Murray, Holmes ve Griffin, 1996b; Fowers, Lyon ve Montel, 1996; Miller, Caughlin ve Huston, 2003; Murray ve Holmes, 1997).

Olumlu çarpıtma ölçeğinin evlilik idealleri alt boyutunun ile sıfatlara dayalı kişilik testinin sorumluluk alt boyutunun, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki bağıllık alt boyutunun önemli yordayıcıları olarak bulunmuş olması şu şekilde açıklanabilir:

Evlilik, bireylerin hayatı daha kolay ve yaşanabilir kılmak için hayatın kendilerine yüklediği sorumlulukları paylaşmak, bir takım duygusal ve fizyolojik ihtiyaçlarını toplum tarafından kabul gören sınırlar içerisinde karşılamak, nesillerini devam ettirebilmek ve bir takım idealleri gerçekleştirebilmek için birbirleri ile yapmış oldukları resmi bir sözleşmedir. Ancak çiftler evlilikle birlikte eşine, evine, çocuklarına, komşularına karşı olan sorumluluklar gibi belki de daha önce hiç üstlenmedikleri ya da doğrudan kendi sorumlulukları olarak görmedikleri birçok sorumlulukları da üstlenmek durumunda kalırlar. Kişinin sahip olduğu sorumluluk duygusu, sayılan sorumlulukları yerine getirme derecesini etkiler. Bunun yanında sorumluluk duygusuna sahip olma ve üstlendiği sorumlulukları tam olarak ve zamanında yerine getirme durumunun, çiftlerin birbirlerine olan bağıllıklarının artmasına neden olduğu şekilde yorum yapılabilir.

Yine alanyazın incelendiğinde kişiliğin sorumluluk alt boyutunun çift uyumu üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur.

Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) sorumluluk bilincinin yüksek olmasının, çift uyumunun bir yordayıcısı olduğunu ifade etmişlerdir.

Güngör'ün (2007) 1024 kişi üzerinde gerçekleştirdiği çalışma neticesinde, özdenetim-sorumluluk boyutunun evlilik ilişkisinden doyum sağlama ile direkt ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Özden (2013) tarafından yapılan araştırmaya göre erkeklerin özdenetim-sorumluluk sahibi olma düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır.

Sıfatlara dayalı kişilik testinin nevrozizm alt boyutunun, çift uyum ölçeğinin çiftler arasındaki bağıllık alt boyutunun yordayıcısı olarak bulunmuş olması ise:

Goldberg'e göre, (1990 aktaran Tekin, 2012) nevrozik özellikleri olan kişiler stres, baskı, kaygı hissettiklerinde ve depresyona girdikleri durumlarda uyumsuzluk göstermektedirler. Costa ve McCrae'ye (1992) göre de, nevrozizm bireyin kaygılı,

sinirli, sorunlu, depresif olduğu, düşüncesizce davrandığı ve güven duygusundan uzak kaldığı durumlarını belirtmektedir.

Yani nevroitik özelliklere sahip dahi olsalar, kişiler bu özelliklerinin davranışa dönüşmesini sağlayacak olumsuz baskı kaygı durumlarına maruz kalmadıkları takdirde nevroitik özelliklerini dışa vurmamakta ve dolasıyla da eşleri ile bağlanmalarına engel teşkil edecek durumlarla yüzyüze gelmeyebilmektedirler.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına neticesinde ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara göre çift uyumu, olumlu yanılısama ve kişilik özellikleri konularında yapılacak olan araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

1. Evli Bireylerin Sahip oldukları Olumlu Yanılısamaların Alt Boyutları ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutları ile Çift Uyumunun Alt Boyutları Arasındaki İlişkilerle İlgili Sonuçlar

Olumlu yanılısama ölçeğinin alt boyutları olan idealleştirilmiş çarpıtma, evlilik idealleri ve evlilik doyumu alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin alt boyutları olan çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, bireylerin eşlerine ve evliliklerine yönelik sahip oldukları olumlu yanılısamalarının artmasının evlilik uyumlarını arttırdığını ortaya koymaktadır.

Sıfatlara dayalı kişilik testi'nin, dışadönüklük, deneyimlere açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk alt boyutları ile çift uyum ölçeğinin alt boyutları olan çiftler arasındaki fikir birliği, çiftlerin kendilerini duygusal olarak ifade etmesi, çiftler arasındaki doyum ve çiftler arasındaki bağlılık arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde, Nevrotiklik alt boyutu ile ise negatif yönde bir anlamlı ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bireylerin dışadönük olma, deneyimlere açık olma, yumuşak başlı, uyumlu ve sorumluluk sahibi olma durumları arttıkça evlilik uyumları artmakta, dengesiz, kaygılı, depresif özellikleri arttıkça evlilik uyumları azalmaktadır.

2. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Fikir Birliğini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Olumlu çarpıtma ölçeğinin alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutları ile sıfatlara dayalı kişilik testinin alt boyutlarından nevrozizm, çift uyumununun alt boyutlarından çiftler arasındaki fikir birliğininin önemli yordayıcıları olarak bulunmuştur.

3. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Kendilerini Duygusal Olarak İfade Etmeyi Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Olumlu çarpıtma ölçeğinin alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutları, çift uyumununun alt boyutlarından kendilerini duygusal olarak ifade etmenin önemli yordayıcıları olarak bulunmuştur.

4. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Tatminini (Çiftler Arasındaki Doyum) Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Olumlu çarpıtma ölçeğinin alt boyutlarından idealleştirilmiş çarpıtma ve evlilik doyumu alt boyutları, çift uyumununun alt boyutlarından çift tatmininin önemli yordayıcıları olarak bulunmuştur.

5. Evli Bireylerin Sahip Oldukları Olumlu Yanılsamaların Alt Boyutlarının ve Kişilik Özelliklerinin Alt Boyutlarının Çift Uyumununun Alt Boyutlarından Çiftler Arasındaki Bağlılığı Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Olumlu çarpıtma ölçeğinin alt boyutlarından evlilik idealleri alt boyutu ile sıfatlara dayalı kişilik testinin alt boyutlarından sorumluluk ve nevrozizm alt boyutları, çift

uyumununun alt boyutlarından çiftler arasındaki bağılılığın önemli yordayıcıları olarak bulunmuştur.

6.2. Öneriler

1. Evli bireylerin sahip oldukları olumlu çarpıtma düzeyleri ve kişilik özelliklerinin çift uyumu üzerindeki etkilerini inceleyen bu araştırma, çift uyumu üzerinde etkili olduğu düşünülen bir takım başka özellikler açısından da yapılabilir.
2. Araştırma çalışma grubunun sayısı artırılarak yapılabilir. Bu sayede daha geniş, sosyo-ekonomik düzey ve kültürel farklılıklar bakımından farklı özelliklere sahip kişilerden oluşan bir çalışma grubu ile çift uyumu üzerinde etkili olduğu düşünülen daha farklı değişkenleri sınama imkânı ortaya çıkabilir.
3. Araştırma konusu aynı kalmak üzere kullanılan ölçekler değiştirilerek daha farklı sonuçlar ortaya konabilir.
4. Araştırma evli olmadığı halde birlikte yaşayan çiftler üzerinde yapılarak evlilik birlikteliğinin araştırma neticesinde elde edilen bulgular üzerindeki etkisi sınanabilir.
5. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular, aile danışmanlığı ve evlilik terapisi gibi alanlarda kullanılabilir. Kişilik özellikleri bu alanlarda ele alınan önemli konulardan biri olmasına rağmen, bu araştırma özellikle evli bireylerin sahip oldukları olumlu çarpıtma düzeyleri ve şemaları üzerine de yoğunlaşılmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). *Ankara'da Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Sosyal Hizmetler Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açık, Ö. (2008). *Evlilik Uyumu Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Addis, J. ve Bernard, M. E. (2002). Marital Adjustment And Irrational Beliefs. *Journal Of Rational-Emotive and Cognitive-Behaviour Therapy*, 20(1), 3-13. <https://doi.org/10.1023/A:1015199803099>.
- Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Akbalık-Doğan, Ö. A. (2010). *Evli Bireylerde Olumlu Yanılsama: İlişki Bağlanımı İle Nedensel Ve Sorumluluk Yüklemeleri Arasındaki İlişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aliyev, P. (2008). *Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri ve Cinsiyet Rollerinin Üniversite Alan Seçimi ile İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıkan, P. (2016). *Evlilik uyumunun kişilik özellikleri ve empatik eğilim açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. ve Nolen-Hoeksema, S. (2010). *Psikolojiye Giriş*. (Çev. Y. Alogan). Ankara: Arkadaş.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa.
- Aydın, H. (2008). *Ergenlerin Kişilik Özelliklerinin Stresle Başa Çıkma Ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Azizoglu-Binici, S. ve Hovardaoglu, S. (1996). Evlilik İçin Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği'nin (EKDÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 66-76.
- Babarskiene, J. ve Tweed, R. G. (2009). Marital Adjustment İn Post-Soviet Eastern Europe: Afocus On Lithuania. *Personal Relationships*, 16(4), 647-658. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2009.01244.x>.
- Bacanlı, H. (2001). Eş Tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Bal, H. (2007). *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Bareldes, D. P. H. ve Dijkstra, P. (2009). Positive illusions about a partner's physical attractiveness and relationship quality. *Personal Relationships*, 16(2), 263-283. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2009.01222.x>.
- Barrick, M. R. ve Mount, M. K. (1991). The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis. *Personnel Psychology*, 44 (1), 1-27.
- Balkış-Baymur, F. (2004). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılâp.
- Beach, S. R. H. ve O'leary, K.D. (1993). Dysphoria And Marital Discord: Are Dysphoric Individuals At Risk For Marital Maladjustment? *Journal Of Marital And Family Therapy*, 19(4), 355-368. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1993.tb00998.x>.
- Bernardin, H. J., Cooke, D. K. ve Villanova, P. (2000). Conscientiousness and Agreeableness as Predictors of Rating Leniency. *Journal of Applied Psychology*, 85(2), 232-236. <https://doi.org/10.1037//0021-9010.85.2.232>.
- Birtchnell, J. ve Kennard, J. (1983). Does Marital Maladjustment Lead To Mental İlness? *Social Psychiatry*, 18(2), 79-88.
- Blutner, R. ve Hochnadel, E. (2010). Two Qubits For C.G. Jung's Theory Of Personality. *Cognitive Systems Research*, 11(3), 243-259. <https://doi.org/10.1016/j.cogsys.2009.12.002>.
- Bouchard, G., Lussier, Y. ve Sabourin, S. (1999). Personality And Marital Adjustment: Utility Of The Five Factor Model Of Personality. *Journal Of Marriage And The Family*, 61(3), 651-660. <https://doi.org/10.2307/353567>.

- Bozkuş, O. (2014). *Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Olumlu Yanılsama, Reddedilme Duyarlılığı Ve Narsisizm* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Bradbury, T.N. ve Fincham, F.D. (1987). Assesing The Effects Of Behavioral Marital Therapy: Assumptions And Measurement Strategies. *Clinical Psychology Rewiev*, 7(5), 525-538. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(87\)90042-0](https://doi.org/10.1016/0272-7358(87)90042-0).
- Bradbury, T. N. ve Fincham, F. D. (1993). Assessing Dysfunctional Cognition İn Marriage. *Psychological Assessment*, 5(1), 92-101. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.5.1.92>.
- Bradbury, T.N., Fincham, F.D. ve Beach, S.R.H. (2000). Research On The Nature And Determinants Of Marital Satisfaction: A Decade İn Review. *Journal Of Marriage And The Family*, 62(4), 964-980. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>.
- Brehm, S. S. (1992). *Intimate relationships*. New York: McGraw- Hill.
- Brown, J. D. (1986). Evaluations of self and others: Self-enhancement biases in social judgments. *Social Cognition*, 4(4), 353-376. <https://doi.org/10.1521/soco.1986.4.4.353>.
- Bruck, C.S. ve Allen, T.D. (2003). The Relationship Between Big Five Personality Traits, Negative Affectivity, Type A Behavior, and Work-Family Conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 63(3), 457-472. [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00040-4](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00040-4).

Budak, B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin aşka ilişkin tutumları ve ilişki doyumlarının kişilik özellikleri ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Burger, J. M. (2006) *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs.

Büyükşahin, A. (2004). Psikoloji Araştırma Ve Uygulamalarında: Ölçek/Teknik/Vaka/Yayın/Kavram Tanıtımı I.:Türkiye’de Uyarlama Çalışmaları Yapılmış Ya Da Türk Kültüründe Geliştirilmiş İkili İlişkiler Kapsamındaki Ölçeklerin Kısa Tanıtımı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (53), 129-143.

Büyükşahin, A., Hasta, D. ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği (İİÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25-35.

Calhoun, F.J. (1990). *Psychology of adjustment and human relationships* (3. Baskı). New York: McGraw-Hill.

Camgöz, S. M. (2009). *Kişilik Özellikleri ile Finansal Performans Arasındaki İlişkiler: A Tipi Yatırım Fonu Yöneticileri Üzerinde Bir Değerlendirme* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Chen, Z., Tanaka, N., Uii, M., Hiramura, H., ve Shikai, N. (2007). The Role Of Personalities In The Marital Adjustment Of Japanese Couples. *Social Behaviour And Personality*, 35(4), 561-572. <https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.4.561>.

Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848-861. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x>.

- Cihan-Güngör, H. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cipani, E. (1991). Behavior Analysis and Emotional Disturbance. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 3(3), 289-308.
- Cloninger, C.R. ve Svrakic, D.M. (2000). *Personality disorders*. (Çev. B. J. Sadock ve V. A. Sadock). Comprehensive Textbook of Psychiatry (7. Baskı). Baltimore: Williams & Williams.
- Costa, P.T., McCrae, R.R., ve Dye, D.A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness; a revision of the Neo personality inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887-898. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(91\)90177-D](https://doi.org/10.1016/0191-8869(91)90177-D).
- Costa, P.T. ve McCrae, R. R. (1992). Four Ways Five Factor Are Basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653–665. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-I](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-I).
- Crowther, J.H. (1985). The Relationship Between Depression And Marital Maladjustment: A Descriptive Study. *Journal of Nervous & Mental Disease* 173(4), 227-231. <https://doi.org/10.1097/00005053-198504000-00004>.
- Curun, F. (2006). *Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet Ve Cinsiyet Rolü Yönelimi İle Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan Ve Davranışı*. İstanbul: Remzi.

- Çakır, S. (2008). *Evli Bireylerin Evlilik Uyumlarının Ana-Babalarına Bağlanma Düzeyleri Ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakırlar, A. (2012). *Polislerde Evlilik Uyumunu Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çapkın, M. (2012). *Romantik kıskançlığın, bağlanma stilleri, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumu açısından yordanması* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çavuşoğlu, Z. Ş. (2011). *Bağlanma Stilleri Evlilik Uyumu Ve Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, E. (2009). *Evli Öğretmenlerin Bağlanma Stili, Denetim Odağı Ve Bazı Nitelikleri Açısından Evlilik Uyum Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Caughlin J. P., Huston T. L. ve Houts R. M. (2000). How Does Personality Matter in Marriage ? An Examination of Trait Anxiety, Interpersonal Negativity and Marital Satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (2), 326-336. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.326>.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik Doyumu: Cinsiyet Rollerini Ve Yardım Arama Tutumu* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Debord, J., Romans, S. C. ve Krieschok, T. (1996). Predicting Dyadic Adjustment From General And Relationship-Specific Beliefs. *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied* 130(3), 263-280. <https://doi.org/10.1080/00223980.1996.9915008>.
- Dede, B. (2009). *Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bankalar Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Demir, A. ve Fıfşiloğlu, H. (1999). Loneliness And Marital Adjustment Of Turkish Couples. *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied* 133(2), 230-240. <https://doi.org/10.1080/00223989909599736>.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Denli, Ö. S. (2016). *Evli çiftlerde eşler arasında algılanan kişilik benzerliğinin evlilik uyumu ve evlilik doyumuyla ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Digman, J. M. (1990). Personality Structure: Emergence of The Five-Factor Model. *Annual Review of Psychology*, 41(1), 417-440. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.41.020190.002221>.
- Duman, M. (2012). *Mizaç Ve Karakter Özelliklerinin Evlilik Uyumu Ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

- Düzgün, G. (2009). *Evli Kişilerde Depresyon, İlişkiye İlişkin İnanç, Kendini Ayarlama Düzeyinin Evlilik Uyumu İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Efiliti, E. (2006). *Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı Ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Enç, M. (1990). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Karatepe.
- Endo, Y., Heine, S. ve Lehman, D. R. (2000). Culture and positive illusions in close relationships: How my relationships are better than yours. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(12), 1571-1586. <https://doi.org/10.1177/01461672002612011>.
- Engler, B. (2003). *Personality Theories* (6. Baskı). Boston: Houghton Mifflin.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R.L. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam Dergisi*, 18 (1), 39-47.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik Uyumu İle Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Eren, E. (2004). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi* (8. Baskı). İstanbul: Beta.
- Ergin, N. G. (2008). *Evli Ve Boşanmış Kişilerin Evlilik Uyumu Ve Cinsiyetçilik Açısından Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı* (Çev. B. Üstün, V. Şar). Ankara: Birey ve Toplum.
- Erişti, A. (2010). *Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri Ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erkuş, A. (1994). *Psikolojik Terimler Sözlüğü*. Ankara: Doruk.
- Ersoy-Kart, M. (2004). Pozitif Yanılsama ve Psikolojik Sağlık. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 59(4), 173-194. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001578.
- Ewen, R. B. (2003). *An Introduction To Theories Of Personality*. (6. Baskı). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Eysenck, H. J. (1980). Personality, marital satisfaction, and divorce. *Psychological Reports*, 47(3), 1235-1238. <http://doi.org/10.2466/pr0.1980.47.3f.1235>.
- Faulkner, R. A., Davey, M. ve Davey, A. (2005). Gender-Related Predictors Of Change İn Marital Satisfaction And Marital Conflict. *The American Journal Of Family Therapy*, 33(1), 61-83. <https://doi.org/10.1080/01926180590889211>.
- Feist, G. J. (1998). A meta-analysis of the impact of personality on scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review*, 2(4), 290-309. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0204_5.
- Feist, J. ve Feist, G.J. (2006). *Theories of Personality*. (6. Baskı). New York: McGraw Hill.

- Feldman, R.S. (1989). *Adjustment: Applying Psychology In A Complex World*. New York: McGraw-Hill.
- Fıfıloğlu, H. (1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7 (28), 16-23.
- Fıfıloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability Of The Dyadic Adjustment Scale For Measurement Of Marital Quality With Turkish Couples Short Report. *European Journal Of Psychological Assessment*, 16 (3), 214-218.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik Uyumu, Mizah Tarzı Ve Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik Uyumu İle Eşlerin Somatizasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Diğer Sosyodemografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1989). Perceived responsibility of marital events: Egocentric or partner-centric bias? *Journal of Marriage and Family*, 51(1), 27-35. <https://doi.org/10.2307/352365>.
- Fincham, F. D., Beach, S. R. ve Baucom, D. H. (1987). Attribution processesin distressed and nondistresses couples: 4. Self- partner attribution differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(4), 739-748. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.52.4.739>.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology As Public Philosophy: An Illustration Of The Moraldimension Of Psychology With Marital Research. *Journal Of Theoretical And Philosophical Psychology*, 13(2), 124-136. <https://doi.org/10.1037/h0091114>.

Fowers, B.J., Lyons, E.M. ve Montel, K.H. (1996). Positive Marital Illusions: Self-Enhancement Or Relationship Enhancement? *Journal Of Family Psychology*, 10(2), 192-208. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.2.192>.

Fowers, B.J., Fıfıloğlu, H. ve Procacci, E. K. (2008). Positive marital illusions and culture: American and Turkish spouses' perceptions of their marriages. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(2), 267-285. <https://doi.org/10.1177/0265407507087959>.

Fowers, B. J. ve Wenger, A. (2008). Positive illusions in parenting: Every child is above average. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(3), 611-634. <http://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2007.00319.x>.

Friedman, H. S. ve Schustack, M. W. (1999). *Personality: Classic Theories and Modern Research*. Boston: Allyn ve Bacon.

Funder, F. (1997). *The Personality Puzzle*. New York: WW Norton.

Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi.

Glenn, N. D. (1998). The Course of Marital Success and Failure in Five American 10-Year Marriage Cohorts. *Journal of Marriage and Family*, 60(3), 569-576. <https://doi.org/10.2307/353529>.

Goedecke, G. (1982). *Enduring Marriages Of The Fifties* (Yüksek Lisans Tezi). Texas Woman's University, Denton, Texas.

- Gökmen, A. (2001). *Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolçülük Ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerindeki Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Graziano, W., Jensen-Campbell, L. ve Hair, E. C. (1996). Perceiving Interpersonal Conflict and Reacting to it: The Case of Agreeableness. *Journal of Personality and Social Psychology* 70(4):820-835, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.820>.
- Guthrie, R.V. (1968). *Psychology in the world today an interdisciplinary approach*. Reading: Addison-Wesley.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Gündoğdu, F. B. (1995). *Otistik Ve Normal Çocuğu Olan Anne Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları Ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürsoy, Ç. (2004). *Kayı Ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Heene, E. L. D., Buysse, A. ve Van Oost P. (2005): Indirect pathways between depressive symptoms and marital distress: the role of conflict communication, attributions and attachment style. *Family Process* 44(4), 413-440. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2005.00070.x>.

- Holland, A. S. ve Roisman, G. I. (2008). Big Five Personality Traits and relationship quality: self-reported, observational and physiological evidence. *Journal of Social and Personal Relationship*, 25(5), 811-829. <https://doi.org/10.1177/0265407508096697>.
- Hurtz, G. M. ve Donovan, J. J. (2000). Personality and Job Performance: The Big Five Revisited. *Journal of Applied Psychology*, 85(6), 869-879. <https://doi.org/10.1037/00219010.85.6.869>.
- Huston, T. L. ve Melz, H. (2004). The Case For (Promoting) Marriage: The Devil Is In The Details. *Journal Of Marriage And Family*, 66(4), 943–958. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00064.x>.
- Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun Eğici Davranışlar Ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99 – 108.
- Isır, T. (2006). *Örgütlerde Personel Seçim Süreci: Bir Kamu Kurumundaki Yönetici Personelin Kişilik Özelliklerinin Tespit Edilerek Personel Seçim Sürecinin İyileştirilmesi Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- İbrahimoglu, N. (2008). *Kişilik Özellikleri Açısından Örgüt-Kariyer Bağlılık Düzeyini Arttırmada Sosyalizasyon ve Mentor Etkisi: Bir Örgüt Geliştirme Modeli* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İdiz, Z. (2009). *Evlilik Uyumu, Evlilik Yatırımı, Aile İçi Şiddet Ve İntihar Girişimi Arasındaki Bağlantıların Sosyal Psikolojik Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Jacobson, N.S. ve Gurman, A.S. (1995). *Clinical Handbook Of Couple Theory*. New York: Gilford.
- Jia, H. H. (2008). *Relationships Between the Big Five Personality Dimensions and Cyberloafing Behavio*. (Doktora Tezi). Southern Illinois University, Illinois.
- Johnson, S. L. ve Jacob, T. (2000). Sequential Interactions In The Marital Communication Of Depressed Men And Women. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 68(1), 4-12. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.68.1.4>.
- Johnson, J.A. ve Ostendorf, F. (1993). Clarification of the five-factor model with the abridged big five dimentional circumplex. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(3), 563-576. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.65.3.563>.
- Johnson, D. R., White, L. K., Edwards, J. N. ve Booth, A. (1986). Dimensions of marital quality: Towards methodological and conceptual refinement. *Journal of Family Issues*, 7(1), 31-49. <https://doi.org/10.1177/019251386007001003>.
- Jourard, S. M. ve Landsman. T. (1980). Healthy personality: An approach from the viewpoint of humanistic psychology (4. Baskı). New York: Macmillan.
- Kahraman, Z. (2011). *Bir Evlilik Ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna Ve Aile Sistemine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi* (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (2000). Attributions in marriage: State or trait? A growth curve analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 295-309. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.78.2.295>.
- Karson, M., Karson, S. ve O'Dell, J. W. (1997). *16 PF Interpretation In Clinical Practice: A Guide To The Fifth Edition*. Illinois: Institute For Personality And Ability Testing.
- Kaşlı, M. (2009). *Otel İşletmelerinde İşgörenlerin Kişilik Özellikleri Lider-Üye Etkileşimi ve Tükenmişlik İlişkisinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kelly, E. L. ve Conley, J. J. (1987). Personality And Compatibility: A Prospective Analysis Of Marital Stability And Marital Satisfaction. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 52(1), 27-40. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.52.1.27>.
- Kessler, H. ve Yalom, I. D. (2006). *Evlilik Terapisi* (Çev. Y. Özkardeşler-Şallı). Prestij.
- Kittisopee, T. (2001). *The Influences of Personality, Social Cognition and Environmental Factors on Pharmaceutical Care* (Doktora Tezi). The University of Iowa, Iowa.
- Kobak, R. R. ve Hazan, C. (1991): Attachment in marriage: effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(6), 861 -869. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.6.861>.
- Kudiaki, Ç. (2002). *Cinsel Doyum İle Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kuzu, A. (2017). *Evlilik uyumu ile kişilik özellikleri ve mizaç arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Laurer, R. H. ve Laurer, J. C. (1986). Factors İn Long-Term Marriages. *Journal Of Family Issues*, 7(4), 382-390. <https://doi.org/10.1177/019251386007004003>.
- Lawrence, P. A. (1993). *Personality: Theory and Research* (6. Baskı). Singapur: John Wiley & Sons.
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual And Contextual Correlates Of Marital Change Across The Transition To Parenthood. *Developmental Psychology*, 30(4), 591-601. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.30.4.591>.
- Lucas, R. ve Clark, E.A. (2003). Are Married People Happier Than Unmarried People. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 84 (3), 527-539.
- Malkoç, B. (2001). *The Relationship Between Communication Patterns And Marital Adjustment* (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mattson, L., Christensen, O. J. ve England, J. T. (1990). The Effectiveness Of A Spesific Marital Enrichment Program: Time. *Individual Psychology*, 46(1), 90-91.
- McMrae, R. R. ve Costa, P. T. (1987). Validation of the Five Factor Model of Personality Across Instruments and Observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>.

- McCrae, R. R. ve John, O. P. (1992). An Introduction to the Five Factor Model and Its Applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00970.x>.
- McShane, L. S. ve Von Glinow M. A. (2003). *Organizational Behavior: Emerging Realities For The Workplace Revolution*. (2. Baskı). New York: McGraw-Hill.
- Miller, P. J. E., Caughlin, J. P. ve Huston, T. L. (2003). Trait expressiveness and marital satisfaction: The role of idealization processes. *Journal of Marriage and Family*, 65(4), 978-995. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00978.x>.
- Miller, R. B., Yorgason, J. B., Sandberg, J. G. ve White, M. (2003). Problems That Couples Bring To Therapy: A View Across The Family Life Cycle. *American Journal Of Family Therapy*, 31(5), 395-407. <https://doi.org/10.1080/01926180390223950>.
- Mischel, W. (1999) *Introduction To Personality*. (6. Baskı). New York: Harcourt Brace College.
- Moody, M. C. (2007). *Adaptive Behavior in Intercultural Environments: The Relationship Between Cultural Intelligence Factors and Big Five Personality Traits* (Doktora Tezi). George Washington University, Washington.
- Morris, C.G. (2002). *Psikolojiyi anlamak* (Çev. H. B. Ayvaşık ve M. Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Karataş, S. ve Eski, R. (Ed.) (2011). *Psikolojiye Giriş*. (19. Baskı), Konya: Eğitim.

- Murray, S. L. (1994). *Is love blind? Positive illusions, idealization and the construction of satisfaction in close relationships* (Doktora Tezi). University of Waterloo, Waterloo, Ontario.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996a). The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.1.79>.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. ve Griffin, D. W. (1996b). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1155-1180. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.6.1155>.
- Murray, S. L. ve Holmes, J. G. (1997). A leap of faith? Positive illusions in romantic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(6), 586-604. <https://doi.org/10.1177/0146167297236003>.
- Neuman, G.A. ve Wright, J. (1999). Team Effectiveness: Beyond Skills and Cognitive Ability. *Journal of Applied Psychology*, 84(3), 376-389. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.84.3.376>.
- Oğuz, Y. (2007). *Okul Müdürlerinin Demografik Değişkenler Ve Kişilik Özellikleri İle Çatışma Yönetimi Stili Tercihleri Arasındaki Farklılıklar ve İlişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, M. S. (2013). *Önceden Edinilmiş Ve Sonradan Kazanılmış Gelişim Özelliklerinin Evlilikte Çift Uyumu İle İlişkisi* (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özen, A. (2006). *Value Similarities Of Wives And Husbands And Conflict Resolution Styles Of Spouses As Predictors Of Marital Adjustment* (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Ve Eğitim Merkezi.
- Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik Ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel.
- Özgüven, İ E. (2001). *Ailede İletişim Ve Yaşam*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi.
- Özüğurlu, K. (1985). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Penton-Voak, I. S, Rowe, A. C. ve Williams, J. (2007). Through rose-tinted glasses: relationship satisfaction and representations of partners' facial attractiveness. *Journal of Evolutionary Psychology*, 5(1-4), 169-181. <https://doi.org/10.1556/JEP.2007.1021>.
- Perry, S. R. (2003). *Big Five Personality Traits and Work Drive as Predictors of Adolescent Academic Performance* (Doktora Tezi). University of Tennessee, Knoxville.
- Polat, D. (2006). *Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri Ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Puher, M. A. (2009). *The Big Five Personality Traits as Predictors of Adjustment to College* (Yüksek Lisans Tezi). Villanova University, Pennsylvania.

- Robinson, L. C. ve Blanton, P. W. (1993). Marital strengths in enduring marriages. *Family Relations*, 42(1), 38-45. <https://doi.org/10.2307/584919>.
- Sabatelli, R. M. (1984). The Marital Comparison Index: A Measure For Assessing Outcomes Relative To Expectations. *Journal Of Marriage And Family*, 46(3), 651-662. <http://doi.org/10.2307/352606>.
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F. (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi. Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38(2), 89-102. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000117.
- Saxton. L. (1982). *Marriage: The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family*. (5. Baskı). Belmont, California: Wadsworth.
- Scheer, M. R. (2006). *Positive marital illusions: An examination of the plausibility of a cognitive dissonance explanation* (Doktora Tezi). University of Miami, Miami, Florida.
- Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2002). *Modern Psikoloji Tarihi*. (Çev. Y. Aslay). İstanbul: Kaknüs.
- Sears, H. A. ve Galambos, N.L. (1992). Women's Work Conditions And Marital Adjustment In Two-Earner Couples: A Structural Model. *Journal Of Marriage And Family*, 54(4), 789-797. <http://doi.org/10.2307/353161>.
- Şener, A. ve Terzioğlu, R. S. (2002). Ailede Eşler Arasında Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

- Smith, B., Hanges, P. ve Dickson, M. W. (2001). Personnel Selection and Five-Factor Model: Reexamining The Effects of Applicant's Frame of Reference. *Journal of Applied Psychology*, 86(2), 304-315. <http://doi.org/10.1037/0021-9010.86.2.304>.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de Kişilik Özelliğini Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş Faktör Modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Somer, O. ve Goldberg, L. R. (1999). The Structure of Turkish Trait-Descriptive Adjectives. *Journal of Personality ve Social Psychology*, 76(3), 431-450. <http://doi.org/10.1037//0022-3514.76.3.431>.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanterinin Geliştirilmesi I: Ölçek ve Alt Ölçeklerin Oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales For Assessing The Quality Of Marriage And Similar Dyads. *Journal Of Marriage And Family*, 3(1), 15-28. <http://doi.org/10.2307/350547>.
- Süataç, A.Ö. (2010) *Evlilik Uyumunun Kişilerarası Tarz Ve Öfke Açısından Araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Swann, W.B., Hixon, J. G. ve Ronde, C. (1992). Embracing the bitter 'truth': Negative self concepts and marital commitment. *Psychological Science*, 3(2), 118-121. <http://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1992.tb00010.x>.

- Şimşek, A. (2004). Evliliğin İlk Yıllarını Etkileyen Etmenler (Özet çeviri). *Türk Psikoloji Bülteni*, 10(32), 130–132.
- Taylor, S. E. (1983). Adjustment to threatening events: A theory of cognitive adaptation. *American Psychologist*, 38(11), 1161-1173. <http://doi.org/10.1037/0003-066X.38.11.1161>.
- Taylor, S.E. ve Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193-210. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.103.2.193>.
- Taylor, S. E. ve Brown, J. D. (1994). Positive illusions and well-being revisited: Separating fact from fiction. *Psychological Bulletin*, 116(1), 21-27. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.116.1.21>.
- Tekin, Ö. A. (2012). *Yabancılaşma Ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler: Antalya Kemer'deki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Çalışanları Üzerinde Bir Uygulama* (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Tezer, E., Selşik, Z. E. ve Koydemir, S. (2005). Evlilik Uyumu Ve Mükemmeliyetçilik Boyutları Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 65-71.
- Tomrukçu, B. (2008). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle İş Değerleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Trouba, E. J. (2007). *A Person-Organization Fit Study of the Big Five Personality Model and Attraction to Organizations With Varying Compensation System Characteristics* (Doktora Tezi). DePaul University, Chicago.
- Tuncay, E. (2006). *Mükemmeliyetçiliğin Evlilik Uyumu Üzerindeki Yordayıcı Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilik Uyum Ölçeğinin Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması, *3p (Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji) Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çabukça, F. (2002). Empati Ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi. *Aile Ve Toplum Dergisi*, 2(5), 40-46.
- Tutarel-Kışlak, Ş. Ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. *Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 61-68.
- Tümöz, E. D. (2018). *Kadınlarda evlilik doyumunun kadınların kişilik özellikleri, yalnızlık alguları ve eş değerlendirmeleri bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uçak, D. (2015). Evli çiftlerin kişilik özelliklerinin evlilik doyumunu ile ilişkisinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Van Lange, P. A. M. ve Rusbult, C. E. (1995). My relationship is better than -and not as bad as- yours is: The perception of superiority in close relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(1), 32-44. <http://doi.org/10.1177/0146167295211005>.
- Wilson, M. R. ve Filsinger, E. E. (1986). Religiosity and marital adjustment: Multidimensional interrelationships. *Journal of Marriage and the Family*, 48(1), 147-151. <http://doi.org/10.2307/352238>.
- Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Yarımoglu-Çakıcı, Ş. (2018). *Kişilik özellikleri ve psikolojik semptomların evlilik kalitesi ile olan ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişisini Kabul Ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu Ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yavuzer, H. (2004). *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1993). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Evli Bireylerin Uyum Düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-29.
- Yıldız, Y. (2012). *İlişkiye İlişkin İnançların Evlilik Uyumunu Yordaması* (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum Ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin Ve Gençlerin Akademik Başarıları Ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar. *Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 4 (4), 48-57.
- York, K. L. ve John, O. P. (1992). The four faces of eve: A typological analysis of women's personality at midlife. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3),494-508. <http://doi.org/10.1037//0022-3514.63.3.494>.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik* (3. Baskı). Ankara: Nobel.
- Zuckerman, M., Kuhlman, D. M. ve Camac, C. (1988). What Lies Beyond E and N? Factor Analyses of Scales Believed to Measure Basic Dimensions of Personality, *Journal of Personality and Social psychology*, 54(1), 96–107. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.54.1.96>.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Muhammet Ali Akyel	İmza:	
Doğum Yeri:	KİLİS		
Doğum Tarihi:	22/09/1981		
Medeni Durumu:	Evlü		

Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Şehit Polis Mehmet Erçin İlköğretim Okulu		Diyarbakır	1992
Ortaöğretim	Selçuklu Lisesi		Konya	1995
Lise	Selçuklu Lisesi		Konya	1999
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Biyoloji Öğretmenliği	Konya	2004
Yüksek Lisans				

Becerileri:	Analitik Düşünme, Alternatif Çözümler Üretebilme, Etkili İletişim, İkna Kabiliyeti, Liderlik.
İlgi Alanları:	Psikoloji, Biyoloji, Eğitim ve Hukuk Alanındaki Gelişmeler, Amatör Balık Avcılığı, Futbol
İş Deneyimi:	Küçükçekmece 1. Aile Mahkemesi Pedagog (Ocak 2005 – Mayıs 2005) Konya 3. Aile Mahkemesi Pedagog (Mayıs 2005 – Aralık 2011) Konya 2. Çocuk Mahkemesi Pedagog (Aralık 2011 – Ağustos 2012) Tokat Aile Mahkemesi Pedagog (Ağustos 2012 – Şubat 2014) Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı Pedagog (Şubat 2014 – Halen)
Hakkımda Bilgi Almak İçin Önerebileceğim Kişiler:	Muhittin Özdemir - Türkiye Adalet Akademisi Başkanı Ramazan Gürkan – Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanı Murat Binici – Türkiye Adalet Akademisi Tetkik Hakimi Göktan Koçyıldırım – UNICEF Türkiye Çocuk Haklarının İzlenmesi Sorumlusu
Telefon	0505 934 08 11
Adres	Barıştepe Mahallesi 737. Cadde Yapıtaş Apartmanı No:62/15 Yenimahalle/ANKARA